

ARGIA

Urria 16 - XLVI garren urtea 989 zenbakia 90 pezta

BIZKAITARRAK HIMALAYAN

Kike de Pablosekin
solasean, **Xabier Erro**

**Julen Kalzada: GARAI ZAHAR ETA
BERRIAK GOGOAN.**

ikastola auzitan
ASTE HONETAN:
FLOREN OSTOLAZ

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

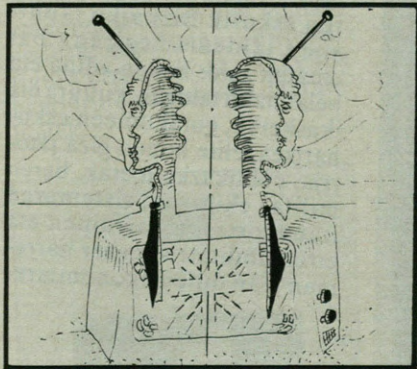
donostia

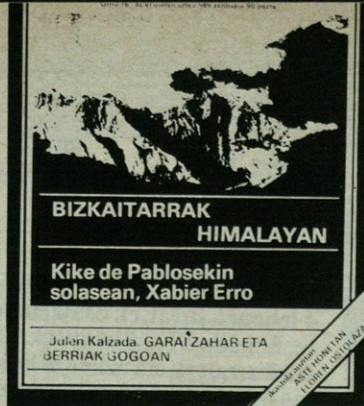
271050 eta 270447

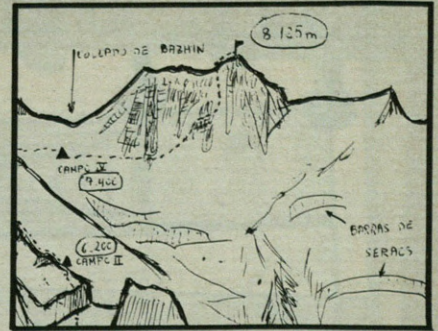
Garai zaharreko kontuak kontatu dizkigu Julen Kalzadak. Abade zeneko kontuak. Nola detenitu zuten. Gartzelako gauzak. Zuloa... eta kalera irten eta lanean hasi zenekoak. AEKren gorabeherak azken urte hauetan... oso gauza bitxi eta pertsonalak (4. orrialdean).

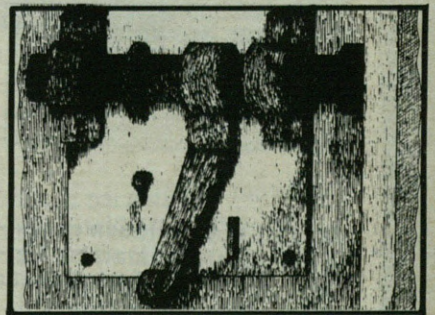
Lau orrialde eskaini dizkiogu aste honetan Herriko Plazari, ohi ez bezala. Arrazoia? Orrialde horietan argitaratutako pare bat artikuluk sortu duten hikamika. Zertaz? Euskal Telebistaz. Debatea irekita dago. Nahi duenak badaki (10. orrialdean).

2. Aste giroa.
4. Julen Kalzada berbatan. J. Mollarri.
8. Hizkuntz independentzia bila. Pablo Sastre.
10. Herriko Plaza. Debate irekia Euskal Telebistaz.
15. Sukaldaritza Eskola unibertsitatean. K. Landa, A. Azkargorta.
18. Buztinezko edertasuna. L.M. Bandres.
20. Bizkaitarren espedizioa Nanga Parbat-era. Kike de Pablos elkarrizketatu du Xabier Erro.
24. UEU, finkatu behar den bidea. K. Landa, A. Azkargorta.
26. Ikastola auzitan: Floren Ostolazarekin hizketan. L. Bastida.
29. Teresa del Valle «Korrika» aztertu du. L. Mintegi.
31. «Azkue Saria» literaturan. J.R.B.
32. Literatur liburu bat Puertotik. J. Mollarri.
34. Txutxumutxuka. Sabin.
35. Antzerkia: Luis Iturri, arriskua maite duen zuzendaria. Mikel Antza.
38. Bertsoak. J.R. Bilbao.
39. Jo... adarra.
40. Editoriala.

Erdiko erreportaia Naga Parbat, Himalaiako zprzimilako batera bizkaitarrek auriengo abuztuan egindako espedizioari dedikatua. Lortu zuten gailurra. Kike de Pablos, espedizio horretako partaideetako batekin mintzatu da Xabier Erro mendizale ezaguna. Organizioa, abentura, gailurra... (20. orrialdean).

Kulturaz arduratzen bazara badaukazu aste honetan nora jo. Ikastolen arazoarekin jarraitzen dugu aste honetan ere (26. orrialdean), Unibertsitateaz arduratzen bazara jo 24.era. Antropologia eta soziologia nahi izanez gero 30.ean aurki ditzakezu. Literaturazalea baldin bazara aldiz Puertotik idatzitako liburuen komentarioa daukazu 32.ean. Antzerkia ere badago 35.ean: Luis Iturriekin hitzegin dute aste honetan.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua, Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaioa, Luis Mari Bandres, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

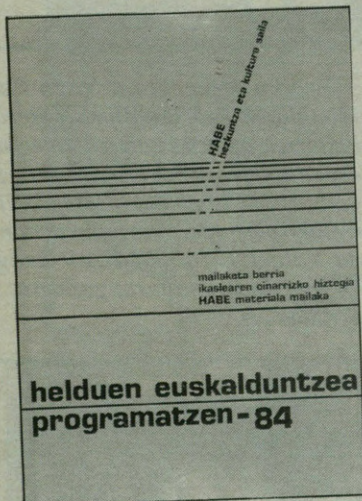
Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

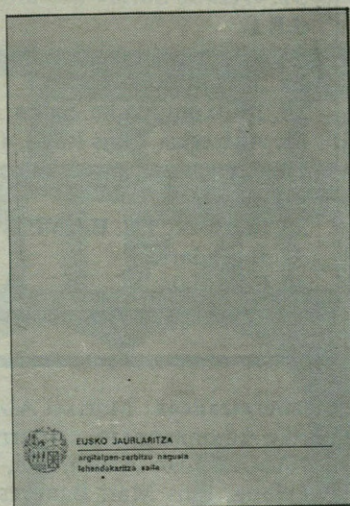
ASTE GIROA

TITULOA: Helduen euskalduntzea programatzen. **Egilea:** HABE. **Argitaletxea:** Hezkuntza eta kultura saila. Eusko Jaurlaritza. **Ezaugarriak:** 600 ptz. 236 orrialde.

Hiru zatitan banatzen zaigu programazioetako saileko 3 liburua hau. Mailaketa Berria da aurrena, ikaslearen oinarrizko hiztegia bigarrena eta Habe materiala mailaka azkena. Mailaketari eskainitako zatiari oso interesgarri deritzagu. Haseratik, liburu hau ez dela metodu bat esanen dugu, ezta textuliburua ere, mugarri eta biderakusle baino. 81.ean sail honek ateratu zuen «**Helduen euskalduntzerako programazioa**» oinarritzat harturik, tajutze bat da, programazio berria dugu beraz, lehen 4 mailatan banatzen zen beste haren tajuketa. Euskalduntzealdiak adierazten dizkigu mailaketa berriak euskaltegien arteko koordinaketari ere mesede handirik egiteko asmoz. 4 maila ditugu, A deritzana, B, C, eta EGA deritzana. A maila

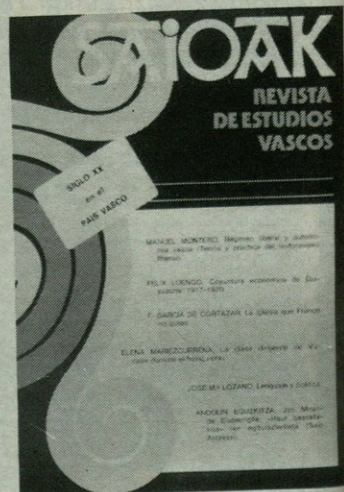
4 lehenen urratsek osatzen dute, B maila 5 eta 6 urratsek, C 7 eta 8 urratsek eta azkenik EGA maila. Lehenen 4 urratsek 400-500 ordu behar dituzte, 5 eta 6k 250, 7 eta 8k beste 250 eta EGAK 400-500 ordu.. Maila bakoitza hizkuntz trebetasuna, hizkuntz funtzioa eta hizkuntz formaz egituratzen da. urrats bakoitzari dago-kion gaia ezin dizuegu adierazi ez baitauek aski tokirik. Ondoren eta liburu honen bigarren zatia osatuz, ikaslearen oinarrizko hiztegia dator, oso egoki eta osotua gure ustez, 4.800 hitz inguru dauzkalarik. Azkenik, HABE, HABEko MIK aldizkariak eta HABE audiobisualek bildutako materiala ipintzen dira urrenkeran, maila bakoitzari dagozkion artikulua eta albisteak bilduz. Liburu hau esan bezala mugarriak ipintzera dator, lehendik egindako lana burutzera eta hobetzera.

Tituloa: SAIOAK 5.a Revista de estudios vascos. 5. urtea 1983. **Ezaugarriak:** 140 orrialde.

Berriro ere Saioak kalean. 5 gairi buruz dihardu oraingo honetan, eta banan banan argituko zaizkizue. Errejimena,

autonomia fiskalaren norabideak, gizartea eta fiskalitatea, euskal autonomia fiskalaren funtzio historikoak. Manuel Monteroren eskutik guzti hau eta Felix Luengok 1917-1920 urte bitartean euskal ekonomia zertan zen adierazten digu: industria, nekazaritza, arrantza, salerosketa, indus-trigintza, finantzak. Garcia de Kortazar-ek Francok nahi izan ez zuen eliza aztertzen digu: gerla zibilaren ondorioak, bi euskal diozesien sorketa, konkordatoko elizatik kontziliokora, eliza arazoan igoera, elizarik gabeko frankismoa, apezgintza eta politikazko borroka. Elena Mariezkurrenaren eskutik Bizkaiko jauntxo- en taldeari begirada bat ematen zaio: hauen adina eta belaunaldi taldeak, kultura eta ikasketak, elite honen giza jatorria, politikazko joerak, beren militar ekintzak, sistemaren iraunkortasun, jarraipen eta errentabilitatea eta zer harreman izan duten ekonomiare-

kin. Jose Maria Lorentzok Eusko Alderdi Jeltzaileak bere hitzaldi eta aldizkarietan dabilen hizkuntza politikoa (Lorentzok EAJ-ren erdal hizkuntza aztertu du bakarrik) aztertzen du. Iruñean 77.ean hizkuntza berri bat sortzen dela, sentiberatasun handiko hitzenganak joera, etnozentrismoa, zifrazko hizkuntza, «Euskotarren Aberria» deritzan lema, manifestaldi zifrak e.a. Azkenik Andolin Eguzkitza ari zaigu Miranderen elaberriari buruz 3. saioz. Guñeak, pertsonaien sistema, komisaldegiak, parkea, eskola, jatetxea, zinema, egongela, jangela, zuka eta hitanoz noiz eta zergatik egiten den, eginak, egileak, aliterazioa, antitesia, figura erretorikoak. Azkenik bi libururen aipamena dago ale honek.

ikastola liburutegia

**ERROMANIKOA
EUSKAL HERRIAN** 8

Tituloa: Erromanikoa Euskal Herrian. **Egilea:** Joan San Martin. **Argitaletxea:** Gordailu, 8.a. Ikastola Liburutegia. **Ezaugarriak:** 30 orrialde 125 pta.

Joan San Martin dugu testugile eta argazkilari. Erromanikoa eta Santiagora bidea,

Compostelaren ospea, Euskal Herrian zehar, Itsas-Hegaleko bidea, oroitzapenak eta oroigarriak, herri literaturaren agiriak, Etxahun Barkoxeko, arte honen lehenen urratsak, Araban eta Nafarroan eman zela bereziki, arkitektura berria, frantses, nafar eta gaztelar moldeak, bereizkuntza nagusiak, eliz sabaiak, aterpe eta kalastrak, irudigintza, hastapenak, estilo berezia, irudigintzako gaiak, andra mari, Leintz haraneko adibideak, Bizkaia eta Gipuzkoa, laborantza aberatsa eta erromaniko elizak. Besterik ezer ere ez.

Tituloa: URRASPIDE 12.a atzizki ariketak. **Egilea:** AEK. **Argitaletxea:** AEK.

Asko zor diegu Bizkaitik hainbat lan bidaltzen diguten AEK-ko lankide hauei. 12 ale kanporatu dituzte euskaldunberri eta euskarazko irakasleen mesedetan. Atzizkiak lantze asmotan, urraspide sorta luze eta baliagarriari beste bat erantsi beharko.

Izena: AIZU. **Ezaugarriak:** 16. zenbakia. 83.eko urria.

«Hau bai aldizkari mundiala» dio estaldian Aizu-k, eta egia esan hala erakutsi du garbi asko 16 aleetan gora beherak alde batera utzirik. 2. orrialdean agertzen den giza itxurazko mamu betaurrekodunaren barreruari ezin eutsirik hasten da aldizkaria. Dirudienez AEK multinazionalak irentsi berria duen Aizu honetako artikulua bertaratuko dizkizuegu: Trebiño Araba da, Uholdeak, Donostiako hizkera, Gernikako gazteen eritzi batzu, Abdelkrim eta Rif-eko altxaketa, Eguzkiaren iraupea noiz artekoa datekeen, guda filosofoa, subjuntiboa lantzeko aholku batzu, Ana Seghers (borroka eta literatura) Marino Lejarretari egindako entrebista, osasuna eta askatasuna, antzerkia euskaraz historian zehar, ipuinak, phokamuturra, liburu aipaketak, komikia, eta ohizko sail guzti hauen ondoren irakurlearentzako jzko bikain bat. Guk erantzuna emango dizuegu, falta duena «Aizu» aldizkaria baita.

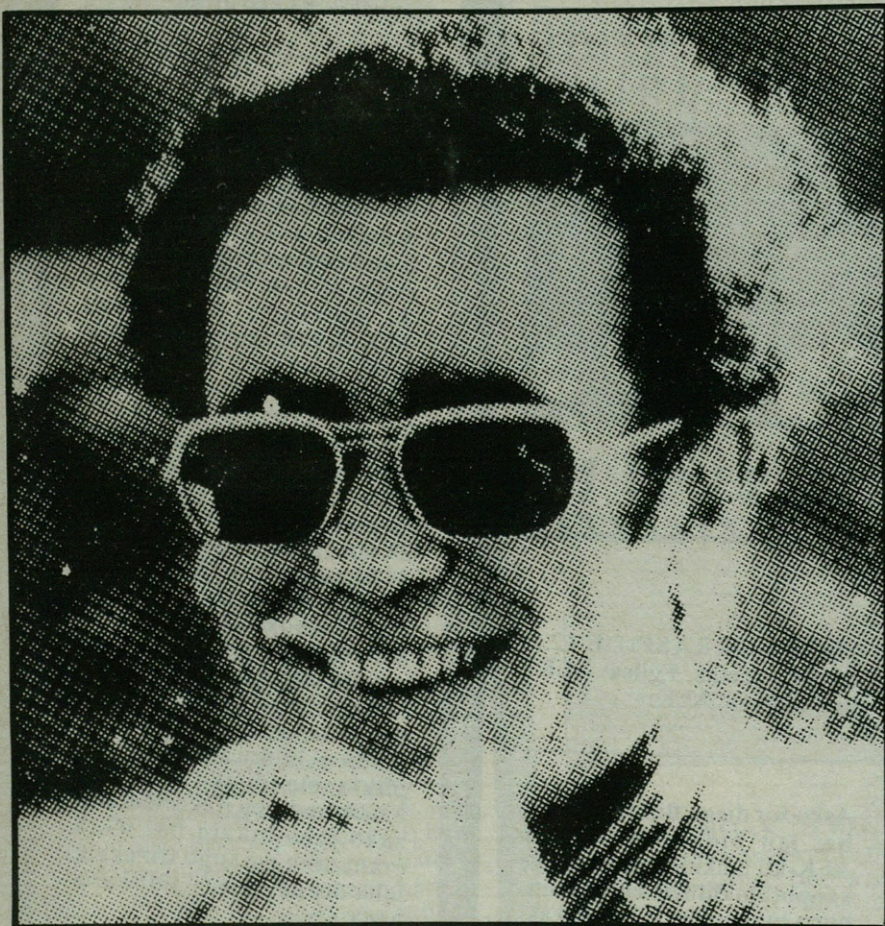
Julen Kalzada berbatan:

BIZITZA OSOA IKASTEN ETA IRAKASTEN

Kosetxa berak sapor bereko ardoa ematen du, kolore berekoa. Ezaugarri bereziak izaten ditu belaunaldi, jenerazio... kosetxa bakoitzak. Euskal politika eta kulturegintzan beti azpimarratu izan da apaiz eta fraileen ugaritaduna: edonon agertzen dela oraindik den, edo izandakoren bat.

Bada hor seminarioan heldutako mahats klase bat gero gartzelan ardoa egin dena. Bada gero kosetxa hura ezagutu ez dugun beste belaunaldi bat.

Horregatik jo dugu Julen Kalzadarengan. Ardo horretatik edatera. Eta ugari eman digu nahiz eta botila erdi beteta geratu zaigulakoan itzuli gero etxera.

JULEN KALZADA.— 58an, abade nintzela bidali ninduten misio herri txiki batera, Orozkoko Muruetara. Suertatu ginen bertan abade gazte talde bat, bost edo sei. Sasoi berdintsuan, 60. urtetan, ETArekin hasiera eta Eleizan halako mugimendu bat gazteekin

lan egiteko, eta sortu zen momentu hartan herritako gazteen mugimendu bat: Herri Gaztedi. Harremanetan hasi ginen gu mugimendu horrekin. Ezagutzea gazteak, nola jokatu beraienkin... mugimendu edukatibo bat zen batez ere.

ARGIA.— Zer nolako gauzak egin eta planteatzen zenituzten orduan?

J.K.— Gauza txikiak egiten genituen. Atera kontu: Ezertxo ere ez zegoen, eta bueno, jai bat antolatu..., jaiak zeuden toki batera joan eskurtsio batean... irteera bat... horrelako gauza sentziloak.

Gero eta indar handiagoa hartzen joan zen hori, eta hor genbiltzan abadeak ere bai. Orduan hartu zuen gainera Herri Gaztedik postura gauza guztiak euskaraz egiteko. Seguru gaizki eskribitzen genuela baina praktikatzen joan ginen: Hitzegiten ere, nola Euskal Herri guztiko jendea eta biltzen ginen, ba, euskalkiak ere ulertzen eta ikasten joan ginen.

A.— Orduan?

J.K.— Orozkon sei urtez egon nintzen, eta gero joan nintzen Iurretara. Herri handiagoa zen hau, jende eta gazte gehiagorekin, harremanak ere gehiago, Durango bertan zegoen... Durangon indar handia zuen Herri Gaztedik, ETA ere gero eta indartsuago eta ezagunago bilakatzen hasi zen. Ikastaroak eta antolatzen genituen, langileen problematikaz eta..., eta orduan etorri zen baita ere apaizen mugimendu hori; Bilbon Obispadoan egin genuen entzerrona, Derion egin genuena...

A.— Zerk bultzatuta egin zenituzten entzerrona horiek?

J.K.— Orduan Eleiza nahiko karka zenez, pastoralak aldatu behar zela eta, beste era batera egin behar zela..., konkretuan ez naiz gogoratzen zergatik izan ziren. Egon ziren multa batzuk; orduan izan zen Etxebarrietaren asuntua: meza batzuk eman ziren Etxebarrietaren alde, poliziak eta etorri

ziren; gero egon ziren detentzioak eta; torturak ere izan ziren... Eleiza beti isilik egoten zen. Eleiza ezin zela horrelako gauzen aurrean isilik egon eta presionatzen genuen Obispoa, baita ere obispadoko jendea.

«Eleizak ez zion situazioari erantzuten eta protestan hasi ginen».

Ni abade egin nintzenerako garai hartan hasia zen gainera mugimendu piska bat. «El documento de los 333» edota ez dakit nola izena zuen, hori ere ordukoa da. Orduan ba, bazegoen kontzientzia bat hemen ez ziola Eleizak situazioari erantzuten, eta ari zela Espainia hartzen Francoren laguntzagaz, nola euskara ere baztertzen zuten... ambiente horretan.

A.— Sasoi horien ondoren Zamora aurreko beste bolada dator...

J.K.— Zamora etorri zen ETako asuntogatik. Ni detenitu ninduten lehenengoz Gabonetan, Gabon aurrean, 68ko gabonetan. Jauzi zen Jose Mari Dorronsoro. Handik ibiltzen zela uste dut nik; Durango aldetik eta ibili egiten zela. Jose Mari jauzi eta egun batzutura konferentzia bat ematekoa nintzen Eibarren. Eta gauza arraroak gertatzen hasi ziren: izugarriko propaganda eman zion Donostiako prentsak konferentzia horri, eta ez zen normala garai haietan. Denok harrিতa geunden. Etorri zen eguna eta abiatu nintzen Eibarrera, bertan dago Iurretatik: Atera nintzen Iurretatik eta kotxe batzuk irten zuten nire

atzetik. Ni Berrizerantza sartu nintzen, baina Donostiako kamioitik sartu beharrean Markinako bidetik sartu nintzen Berrizeko goiko partera joateko asmoa neukalako. Orduan, ni seisientos txiki batean, eta horrelako kotxe handi batzutan beste horiek, neu ere konturatu nintzen eta piska bat urduri jarri ere bai, eta belozidadea sartu kotxeari eta haiek ere bai, gelditu eta geldi geldi. Orduan, ba, «hemen neurriak hartu behar dira», eta gelditu nintzen Berrizeko taberna batean. Ezagutzen nituen, eta «hauxe eta hauxe gertatzen zait» eta kotxeak desagertu ziren. Nik neure kezak baneuzkan, eta bertako lagun batzuri deitu nien. Orduan lau pertsona joan ginen. Bidean ez genuen inor aurkitu. Eta ailegatu ginen Gipuzkoara, Eibarren dagoen mugara, Gipuzkoara, Bizkaia amaitu eta sartu Gipuzkoara, ze orduan Gipuzkoa sei hilabeteko estado de espezion batean zegoen, or-

duan sartu ginen Gipuzkoara kotxe guztia harrapatu zuten beste guzien artean. Gelditu han. Bota denok hormara, eta Donostiara ni.

A.— Komisariara.

J.K.— Donostian ba Gabon guztiak pasa nituen komisarian, Gabon aurrea zen... eta erregetaraino hantxe. ETako kultur burua eta ez dakit zer nintzela, eta nik ezetz esaten nien. Dorronsoro ezagutzen nuela, eta ezetz. Baietz, berak kantatu duela, etxe guztia esplikatu duela, joan direla Iurretara ikustera eta hala deela, berak esplikatu bezala dagoela. «Ba egongo zen, egongo zen, nere etxea beti zabalik egoten da eta gazte asko ibiltzen da han sartu eta atera». «Begira, gertatu izan zait joan nere etxera lo egitera eta kuarto guztitan jendea lo egiten. Eta ni beste etxe batetara. Orduan, nik ez dut ukatzen Jose Mari nere etxean egona izatea. Egon zitekeen». Berak ni ezagutzen ninduela. Baietz, baina nik ez nuela bera ezagutzen. «Nik ere eza-

gutzen dut Franco baina berak ez nau ni ezagutzen».

Ni ez ninduten jotzen, bera bai, eta dena ukatzen nuen. Jo ez, baina amenazuak eta... beldurra bai. Beldurra pasatzen da itzela. Esaten zidaten «hementxe egongo zara estado de espezion akabatu arte». Ba bueno, aguantatu!.

A.— Aguantatu, baina...

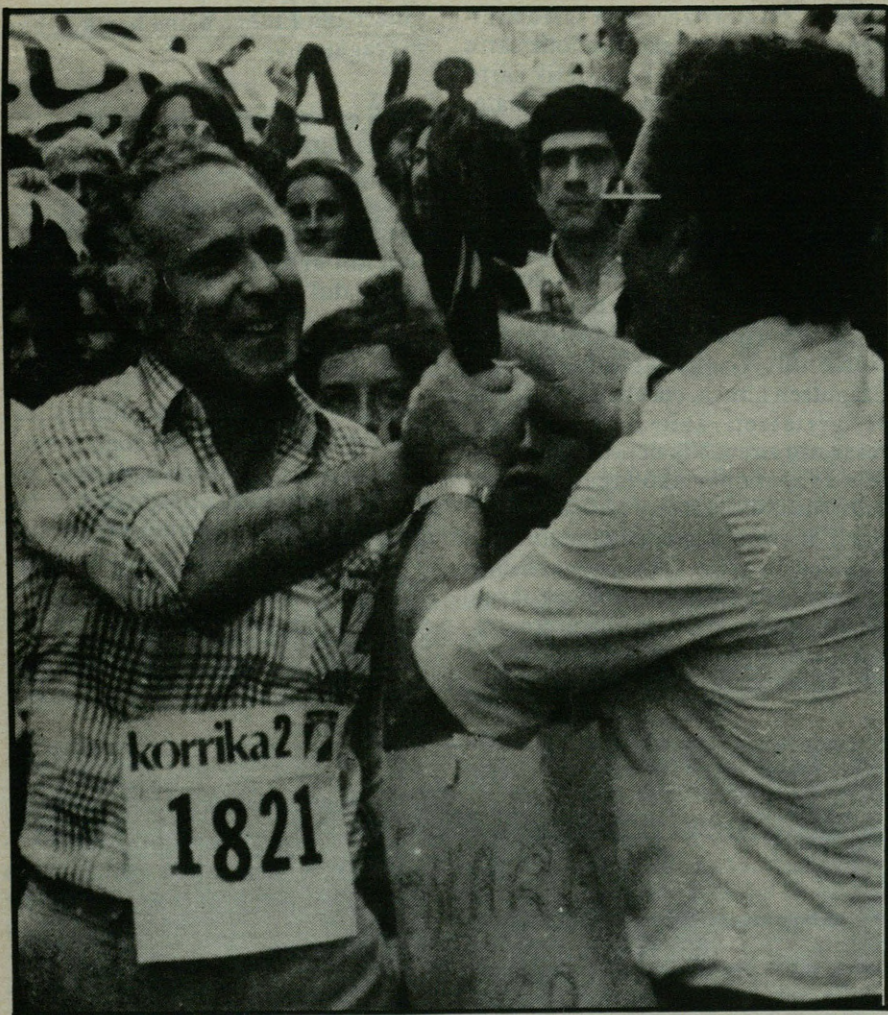
J.K.— Egun batean komunera joatea eskatu nuen eta han topatu nuen Jose Mari Dorronsoro dena desfiguratuta, baina guztiz guztiz desfiguratuta, aurpegi guztia handi handi egin da, baltz baltz baltz... hartu nuen inpresio bat! Klaro, ni ez ninduten jotzen eta ni nahiko trankil, hantxe egon behar jaieten baino... Festa egunetan dena mozkortiz betetzen zen komisaria eta hurrengo egunean hustu berriz, eta ni hantxe.

A.— Komisariarik kartzelara noski...

J.K.— Eraman ninduten Martutenera. Etorri zen militar bat, Santana zela uste dut, eta amenazu itzelak. Ez banun esaten ETakoa nintzela, eta Jose Mari Dorronsoro ezagutzen nuela, ba, Jose Mariri sartuko zizkiola ez dakit zenbat urte por calumnias, por no sé qué eta... ni probokatzen Jose Marirena erabiliz. Eta susto itzela pasa nuen. Erreazionatu nuen orde, eta handik egun batzutura obispoa eta zera zela eta, etorri nintzen jada etxera.

Gero 69an, izan zen hemengo Artekalako nahastea. Handik laster detenitu zituzten Mogrovejokoak; orduan, ba, zigortzen zituztenez gu sartu ginen gose greban protesta eginez. Eleizak ez zuela hitzik ere esaten horretaz... guk protestatu gose grebaz. Maiatzaren 30ean sartu ginen, eta handik Basaurira eramán gintuzten. etorri ziren obispoa eta zera, eta uzteko gose huelga, eta ez dakit zer, eta amenazatzen, ez badugu bere agindua betetzen exkomulgatu egingo gaituela eta horrelako amenazuekin. Aste bete Basaurin, Burgosen juzkatu, derrepente juzkatu, eta 12 urtetako kondeneekin Zamorara: Zamoran geundela, beste gose greba batetan, ez dakit zergatik, han

«ETako kultur burua eta ez dakit zer nintzela zioten komisarian. Nik ezetz».

«Zuloa eginda, salida eta kotxeak preparatuta eta azkenean jauzi!»

etorri zen beste militar bat eta Jose Mari Dorronsoren asunto hori, eta Larena ere orduan jauzi zela, eta nire izena irten zela eta, nik pentsatzen nuen segituan pasako zela, eta hara non Burgosko Prozesuan sartzen nautela. Izan zen «ayuda a los bandidos».

Urte bitik sei urtera botatzen zizkidaten. Ni lotsatuta egon nintzen han. Denak heriotz zigorrekin eta nik zer pintatzen nuen han? Itxura ematen nion abade bat sartu nahi zutela prozesu hartan. Saiatu zirela beste batzuk sartzen baina haiek nola ezin izan zituzten harrapatu eta ni kartzelan nengoen... Ni hara joan nintzen de relleno, eta heuren aldetik ba baza politiko bat jokatu nahi zuten abadeekin eta hara barrura. Osea, ETA eta hemengo abertzaletasunaren prozesuan Eleizak zer ikusia izan duela eta contra la unidad de España dabilzala eta

honelako zerbaitegatik sartun ninduten han. Ni lotsatuta. Nahiko trankil atera nintzen handikan. Fiskalak sei urte eskatu, eta juezak hamabi bota.

A.— Eta Zamoran?

J.K.— Kartzelan zazpi urte, edota zazpi urte eta piko, hantxe; euskara sakondu, ikasi ere bai, prehistoriako zera hori ere bai, batuarena, aditza... ikasten. Eta idazten ere bai. Astean bitan edo hirutan orritxo bat eskribitzeko konpromisoa hartu genuen. Gero, denbora egitearren Filosofia y Letras egiten hasi nintzen ni. Bigarren urtea zela uste dut, ikasten ari nintzen gauzak idazten hasi nintzen. Prehistoria eta horrelako gauzak. Galerazi egin ziguten examinatzeraz joatea, Valladolidera joaten ginen. Eta bigarren urtean ezetz.

A.— Mordoska bat bildu zineten Zamoran...

J.K.— Egon ginen... momentu bat-zutan asko, ez dakit hogeira inoiz ailegatu ginen baina... egon ginen euskaldunak gehienak, katalanak, madrileño bat ere bai, gailego bat.

Bostgarren urterako gutxi geratu ginen. Gose greba egin genuenak eta Jon Etxabe, García Salve eta beste bat ere bai, Pascual.

A.— Eta zuloa?

J.K.— Batzuk abilak dituk, nik itzelak pasatzen nizkian, baina hor, zuloa egiten. Kartzela azpia ladrilu modukoa eta terrazua zen. Orma, terrazua eta orma. Presoen helburua ihes egitea. Ihes egin behar dugula. Eta, nola egingo dugu ba ihes! Ihes egitea posible dela! Posible bada ba aurrera. Eta hasi ziren egiten. Altxa terrazua, eta hasi egiten. Ezer gabe. Hatzazalak eta goilareak. Nik ez dakit nola. Abilak ziren eskulanetan. Beste gauzatan ere bai, baina horretan... Eta igerri, inork ez igertzeko moduan. Terrazua tapatzen zen gero ez dakit nondik ekarritako zemento antzeko hauts zuri batekin. Hasi beherantza beherantza, eta zuloa egin genuen 19 metro edo. Gero hoiu nintzen. Baina hasieran, batzuk behean zuloa egiten eta besteak goian estudioan, eta zarata entzuten, dzi dzi dzi, eta ezin aguantatu. Dena egin zuten. Lagundu nien piskat baina... Eta gero ea nortzuk atera behar zuten. Denak ezin, eta kondenarik handiena zeukatenak. Orduan, ba ni ere bai. Eta han ihardun ginen entrenamenduak eta egiten. Zulooan sartu eta nola ibili behar da. Plan guztiak eginak nituen zerbaitek failatzen bazuen Euskal Herriraino oinez etortzeko mapa guztiak estudiantuta. Kanpotik konpontzen ginen walkitalki batzuren bidez. Seguritate itzela eduki genuen. Eta azkenean azkenengo astean, ilberriaren zain geundela seguritate gehiago edukitzeko, hilaren 13an, martitzena zen gainera, jauzi. Preparata salida, kotxeak eta dena preparata. Gu geunden tokiraino etortzen ziren kanpotik eta esaten ziguten «ez dago arriskurik, ikusten duzue; gu etorri gara». Eta jauzi. Oraindik inork ez daki nola. Heurek ere enteratu zirenean susto itzela. Ez zuten imajinatzen inondik ere nola egin genezakeen halako zuloa.

A.— Baina azkenean...

J.K.— Azkenean gelditu ginen Jon eta biok. Franco hil eta gero Jon eta biok. Valentziara eraman ninduten, Saguntora. Kriston karabana: aurretik furgoneta pila, atzetik beste dozena. Motoristak eta dena. Saguntoko plazan jendea barra barra, ea zer zen. Ailegatu ginen komentura, larunbata. Gelditu ginen. Jefe sartu barrura, furgoirak, eta ni esposauta, biaje guttian esposauta; esposak kendu eta irietzeko esan. Heurek hartu zuten nere maleta, eta libre ni komenturaino. Komentuko burua dena harrituta. Hark ez zekiela ezer. Goarda zibilen buruak berriz, paper bat eraman behar zuela berak, nola ni ekarri nauen zertifikatuz. Neuk egingo niola esan nion. Jarri zen fraile nagusia makinaren aurrean, diktatu nion nola ekarri ninduten, seiluak eta botatzeko, eta han joan ziren goardiak.

A.— Noiz hasi hintzen AEKn lanean?

J.K.— Kartzelan erabaki nuen bi urteko bakazioak hartu behar nituela. Honela, kartzelatik irten eta itxura ematen 77an hasi nintzen. Lehenengo eskola ematen, prestatzeko eta, irakasleak prestatzeko eta lelo lelo, dirua behar zela eta, hau eta bestea... 77-78. kurtsoan.

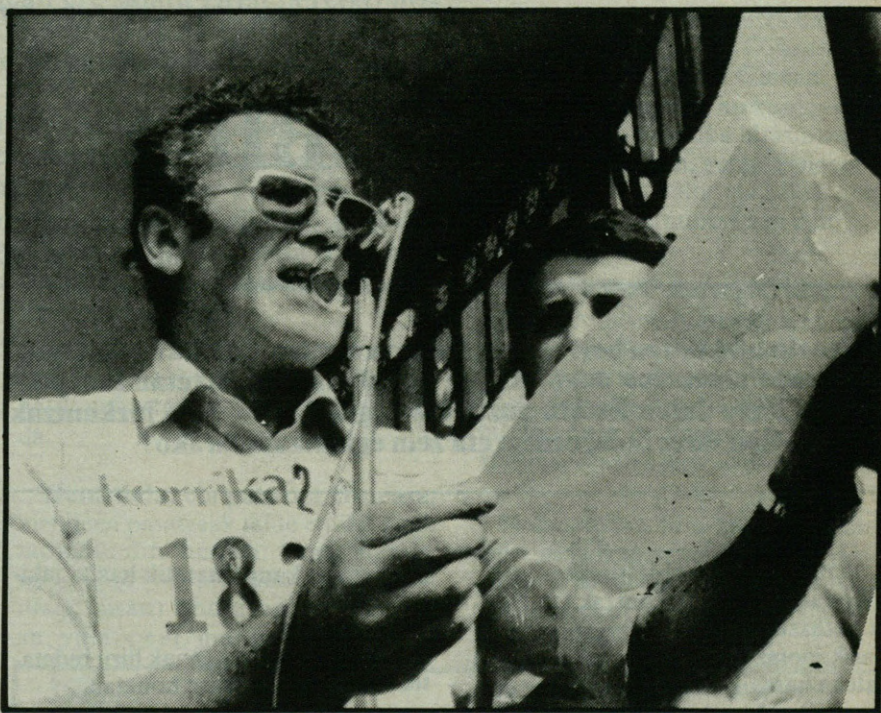
A.— Ze aldaketa eman da ordutik hona AEKn?

J.K.— Hor eman diren pausoak... ba, didaktikan eman den saltua alde batetik. Gero Euskal Herriko proiektioa. Gero AEKren irakaskuntz herri alternatiba. Irakaslegoaren profesionalizatzeara gero. Beste pauso handi bat intentsibitatean eman zen: bi ordu eta ematen ziren astean. Hortik lau ordutara pasatzea... gero sei ordutara. Didaktikaren eraginez didaktikan eman den aldaketa... asko.

A.— Hori kalitate aldetik. Baina ikasleen kopuruaren aldetik?

J.K.— Ordutik ona asko igo da. Orduantxe hasi zen igotzen, eta desmadrak handi bat sortu zen, ze jende asko ikastera eta erantzuten jakin ez. Pres-

«Lotsatuta egon nintzen ni Burgosko Prozesuan.
Eleiza inplikatu nahi zuten nonbait».

«Ikasle gehiago ari da euskaraz ikasten baina
proportzioan gutxi dira Euskal Herria euskaldundu
nahi bada».

taketa aldetik eta nahiko hutsune zeuden irakaslegoan. Gero mantendu egin da.

A.— Konkretuki, zenbat jende ari da euskalduntzen orain?

J.K.— Neguko ikastaroetan AEKn egon dira hogeitabi mila ta piko, HABEn hamazazpi mila (berezko HABE eta zentru homologatuak juntatuz); Nafarroan banako batzuk Diputazioetik, uda ikastarotan ere jende mordo bat, magisterio eskolan ere... Nik uste aurreneko KORRIKAn esandako 40.000 heldu euskalduntzen, ez direla jeitsi. Igo egin da kopurua. Gertatzen da HABEk ikaslego gehiago sortu beharrean konpetentzia egitera jo duela, dagoen ikaslegoa AEKri kentzera. Eta ez ikaslego berria sortzera. HABEk

egin du propaganda jendea hor matrikulatzeko, baina ez euskararen aldeko propaganda.

A.— Nahiz eta zifra igo, oso txikia da oraindik, ez?

J.K.— Euskal Herria euskalduntzea baldin bada helburua... Eibarren ari dira estudio bat egiten, eta euskaldunen kopurua mantentzeko populazioaren 1 euskaldunu behar da urtean, eta aurrerakadaren bat egiteko 2.

A.— Zenbat urterako planifikaketa da hori?

J.K.— Ez naiz akordatzeko, baina 25 urtera begira edo. Baina planifikaketa hori herriz herri egin beharko litzateke, eta oraingoz Eusko Jaurlaritzak ez du ezer bultzatu alde horretatik.

«Fiskalak sei urte eskatu eta juezak hamabi bota
zizkidan».

J. MOLLARRI

HIZKUNTZ INDEPENDENTZIA BILA

Pablo SASTRE

Nazio hizkuntza berreskuratzeko prozesua, Afrikan, oraindik orain, oso atzeratua dago. Azken hogeita-piko urtetan independentzia lortu duten Estatu guztiek oso garbi dute: ama hizkuntzak erabili behar dira; nola, ordea, eta zein eginkizunetarako?

Azpi-azpiko problematika dago: ehundaka daude hizkuntzak eta Estatu bathizkuntza bat korrespondentziarik inolaz ere ez dago, beraz estatu batean hamaika hizkuntza egotea gertatzen den bezala, hizkuntza bat hamaika Estatutan mintzatua izatea ere gertatzen da, eta Estatu hauek batasun arau minimo batzu behar dituzte, ortografian behinik-behin, eta oraindik ez dituzte hartu.

Arazoa da hizkuntza hau maila guztietan zuzpertz daitezen gobernuen aldetik estrategia neketsu baten egin beharra dagoela. Eskolatik eta

alfabetatze kanpainetatik hasita jakina.

Afrika beltzeko herriak hiru bidetik abiatu dira prozesu honetan:

Lehena, eskolatze guztia ama hizkuntzan zihurtatzen duena, eta hizkuntza europarra asignatura bat da soilki; bide hau gutxi hautatua da tamalez, hoietan Tanzania aipa daiteke.

Bigarren eta hirugarren soluzioak ez dira arrot bereziak: bata erabiltzen du ama hizkuntza Europakoan

sartzeko medio bezala, eta besteak, mugatzen du ama hizkuntza zenbait gaietarako, baina gai zientifikoetarako esate batera europarraz baliatzen da. Zoritxarrez horietan ari dira gobernu gehienak. Dena dela, ezin Europan gertatzen diren gatazka linguistikoak eta hangoak kritikatzetarakoan irizpide berdinak erabili, bestelako miseria ere oso kontutan hartzekoa baita.

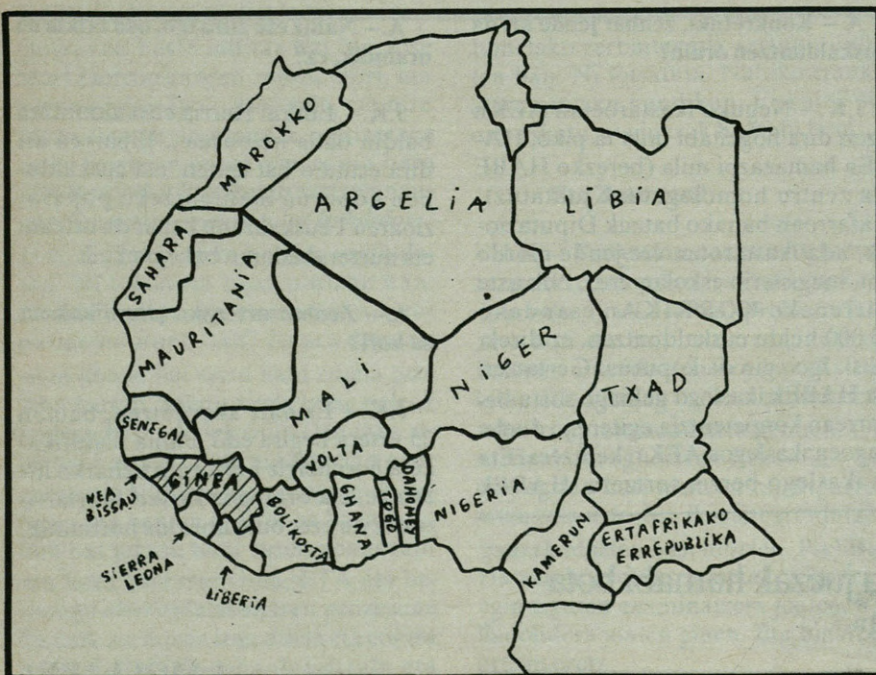
Zenbaitetan, nahiko aurreratu da alfabetatze teknika (Mali, Volta Garaia, Niger), baina eskoletan -lehen mailetan ere- frantses hutsean erakusten da.

Problema handia izaten da zein hizkuntza aukeratzearena. Rwandan, Burundin, Somalian, haurrek mintzaera bakarrez ikasten dute. Ginean eta Senegalen zortzi eta sei nazio hizkuntzetan bete nahi da irakaskuntza, baina oraingoz teoriarik daude.

Bide bat izan daiteke, Tanzaniak hautamena: lehen mailako irakaskuntza nork bere mintzaeran egiten duenarik, bigarrenora pasatzean denek swahilia erabiltzen dute, batasun faktoretzat hartua dena, bera baita lurralde zabalean hitz egiten dena. Aldekoak zein kontrakoak begi bistan daude.

Alfabetatzean are okerrago daude. Ez dago frantsesez edo ingelesez edo portugesez idatzita ez dagoen prentsarik ia bat ere. Mendi-aldizkari batzu Malin, Togon, ...lan garrantzitsua egiten dutenak, hizkuntzaren normalizazio praktikoarekin batera irakurleen formazioa erdietsi dutelako.

Praktika honen bitartez, hizkuntzak bilakatzen dira, gaurkoratzen dira. Mali-n bambaraz hizkuntzan argitaratzen den «Kibaru» aldizkariaren ale baten azterketa sistematikoan, zazpirehunetik gora neologismo aurkitu dira.

Ginea: Frantsesa harrapatu nahiean.

«Hizkuntzaren konkistak, berehala, pentsamenduaren domeinua ekartzen du, kultur menpekotasuna, nazio kontzientziaren heriotza». Frantsesek hori jakinik, Ginean ere saiatu ziren bertako hizkuntzak desagerrarazten eta frantsesa inposatzen. Frantsesak moztu egin zuen hizkuntza haien berezko bilakaera, geldiarazi zituen, kutsatu zituen.

Ginea: 5.000.000 lagun. 1958an independentzia lortua. Lehendakaria Sekou Toure, Afrikan aurrerakoienetakoa; berak esan zuen: «gure hizkuntzak eskola guztietan irakatsi behar dira; frantsesez adierazten ditugunak susu-z, pular-ez, maninka-z, adierazi ahal ditzagun berak gaitu eta trebatu egin behar ditugu». Zaila da horregatik; hona dakartzagu datu batzu, mosaiko linguistikoa haren konplexutasuna ikus dezazun.

Afrikako hizkuntzak

Afrikan ondoko hizkuntza familiak daude bizirik:

- 1.-Nigero-kongotar familia; grafikoki esateko, Saharatik behera hizkuntza gehienak biltzen dituen.
- 2.-Afro-asiar familia; semita, berebere, egiptera zaharra eta beste zenbait barne dituela.
- 3.-Sudandar eta Saharatar taldeak.
- 4.-Aurrekotan sartzen ez direnak; garrantzitsuenak: songhai eta khoisan.

Guri orain Nigero-kongotar familia interesatzen zaigu; ondoko subdibisia egin daiteke:

- 1.-Bantu hizkuntzak.
- 2.-Senegal-ginear taldekoak: pular, wolof, dyola...
- 3.-Mande hizkuntzak: maninka, susu, soninke,...
- 4.-Volta hizkuntzak: mossi, senufo,...
- 5.-Kwa taldea: twi, ewe, yoruba, ibo eta beste.

Gineako talde etnikoak eta hizkuntzak

Orokorki esan daiteke Europa baino anitzez sakabanatuago daudela et-

niak Afrikan, baina horregatik beragatik nahastea ere haundiagoa izan da.

Dena dela, eta gatozen Gineara, mendeen pasatzeak talde etnikoak moldatu ditu hemen: бага, mendi-nya, tend (boeni, bandiaranke, koniagi, basari) landuman, soninke, susu, yula, peul, maninka, bambara,

dialonke, toma, kisi, guerze.

Herri hauek betidanik hartu-eman haundiak izan dituzte; linguistikoak ere bai normala denez.

Azkenez zortzi hizkuntza hauk forjatu dira: Itsasaldeko Ginean, susu, hizkuntza. Erdialdeko Ginean, pular, basari, eta koniagi hizkuntzak. Ginea Garaian, maninka hizkuntza. Eta Ginea Oihantsuan, gerze, kisi, eta toma hizkuntzak, nahiz eta azken honetan maninka ere mintzatzen den.

Zortzi horiek gaurregun nazio-hizkuntzak kontsideratuak daude. Hala ere hiruri ematen zaio lehentasuna: susu, pular, eta maninkari. Praktikan, kostaldeko herri gehienek susu-a erabiltzen dute; herrian barnerago eta konplikatua agertzen dira gauzak.

Nolanahi ere, hiru horiek edo direnak direla frantsesari heltzen eta nagusitzen lanak badituzte. Baina ginearak horretan daude, esfortzuak me-rezi duelakoan.

Laupabost bitxikeria dakartzagu hona, Gineako hizkuntza hoi-enak:

1.-Susu, maninka, eta pular-ez, bokaleen luzearak esanahiak bereizten ditu:

susu: yekhe (arraina)-yeekhe (bildotsa)

maninka: nyama (zaborra)-nyaama (emazteki izena)
pular: labhi (labana)-la abhi (garbia)

2.-Pular-ez pluralak irregularrak dira:

yiteri (begia)-gite (begiak)
gorko (gizona)-worbhe (gizonak)

sudu (etxea)-tyundhi (etxeak)

3.-Pular-ek baditu ere determinatzaile moduko partikula klasifikatzaileak:

ndian dhan (ur konkretua)
ndie dhen (ura, jeneralean)

4.-Susu-ren izenorde pertsonalok, zeozer gogoratzen dizute?:

singularra plurala

n won

i wo

a e

5.-Azkenik, maileguak, arabieratik hartu zituztenetaz aparte, frantses-inglesetik ere badute piloa, sus hizkuntzak batipat: tabali (table), lekoli (l'ecole), oti (auto), winderi (window), buki (book), eta abar luze bat.

TELEBISTAK ARGITZEKO BALIO DU

Azken bolada honetan zertxobait ari da, bai ari da, telebistaz idazten. Xabier Gartzia (1982. Argia) eta berrikiago Iñaki Uriarte Zabala (1985. Argia) idatzi dute orri hauetan gure telebistaz.

Xabier Gartzia zioenez, bi akats nagusi dituela: a) Hainbat politikoei sarri ez erabiltzea euskara mezu-hizkuntza bezala, eta b) marrazki bizidun mutuen izatea. Geroago aipatzen zuten arazoetan ez da ETB akats horien sortzaile/egile; beren inguruan erai-kiak izan diren bikoizketarako etxeenak baizik.

Iñaki Uriarte Zabala aldiz Ameriketako hainbat filmez kexu ageri zai-
gu.

Geure iritziak Herriko Plazan agertzeko asmoz gatz. Gure ustez politikoei eta erabat ospetsuak diren pertsonak gainontzeko guztiak bezala, nahi duten edo hoberen ezagutzen duten hizkuntzan adierazteko ahala dute.

Hizkuntzarako hezibidea

ETB-n ikusten, ala entzuten, dugunez gatzeleraz mintzatzen direnak aske uzten dituzte hitzegiten. Baina frantsesez, ingelesez, alemanez,... hitzegiterakoan gainezka doan hotsak euskaraz estaltzen dio.

Eta telebista informazio, hezi eta atsegingarria behar balu izan diozkun-
ez; orduan zergatik ez utz frantsesez, ingelesez, alemanez,... bere hizkuntzan hitzegiten itzulpena azpi idatzirik euskaraz azaltzen?

Denbora gehiago ematen duela, agian daiteke, baina elkarriketan esandakoa itzulpen denbora eskatu badu, bera esatea edo idazteak zenbat denbora gehiago eskatuko luke? Agian samurragoa idaztea.

Beste arazoeri buruz, marrazki bizidun mutuak eta ameriketako telesailak, ez nator batean.

Marrazki bizidunak

Marrazki bizidun mutuak ez dute hitzeko hizkuntzarik erabiltzen irudizkoa baizik. Eta hain leoa ez dadin gerta hotsa eta musika darama.

Irudia erabiliaz eta hitza sokoratuaz, telebistak egiazko entzulegoa egiazta dadin behar duen tresna du.

Horrela euskara ezagutzen ez dutenak denbora mordozka egon daitezke telebistaren aurrean. Eta telebista pizterakoan ETBren botoia sakatu. Hori lortzeak jendea ETBra ohitzea dakar, eta ohiturak... gizakiok ohitura-abe-
reak garenez, beti samurrenara jotzen
dugu. Bide zailenean abiatu dugu.

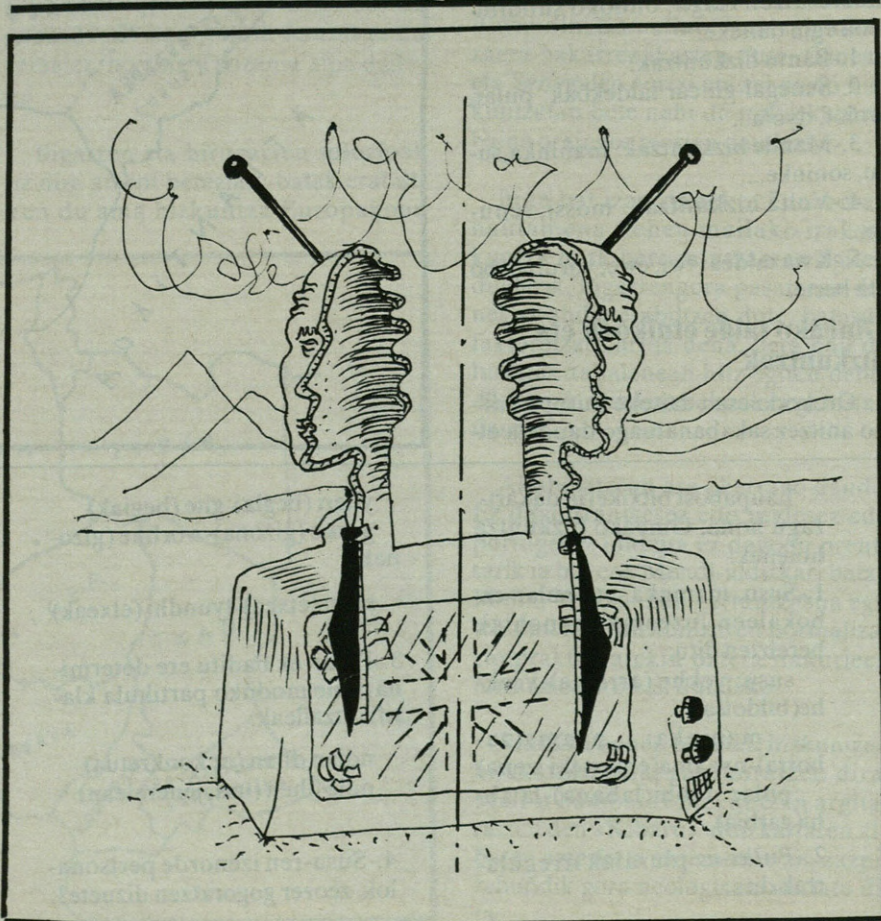
Ameriketako telesailak.

Esandakoari Dallas, Dinastia, Aberratza eta Txiroa,... eta antzeko telefilm-
meren jarraipenak eskaintzen bazaiz-
kie -euskara ez dakitenetaz ari gara-
hor ditugu ETB entzuten/irakurt-
zen./ikusten.

Horrela gauzak saltorik haundiena emana dago. Orain, jarraitu behar du-
gu telebistaren bitartez, irudi aldetik
hizkuntza aberatsa duten filmeak au-
keratzen.

Entzulego ez euskalduna horrela bakarrik hel dezakegu eta denbora aurrera doala ETBren botoia sakatzen jarraitzen badute agian euskaldun ge-
hiago izango ditugu.

Gorka HARITZA eta Jurgi LIZARRA

BAZTERRAK EZ NAHASTEAREN

(edo Iñaki Uriarteri zuzenduriko gutuna)

Argiako 982. zenbakian Euskal Te-
lebistaz nik idatzitako artikulua abia-
pundutzat harturik, beste bat moldatu
du Iñaki Uriartek nireari erantzunez
985. alean. Uriartek dionez, neuk
idatzirikoak bere arreta biziki jo omen
du. Baina, hauxe harrigarria: hain bi-
ziko jo omen du bere arreta non nire
artikuluaren bi esalditan besterik ez
bait ditu begiak jarri. Izan ere, delako
artikuloan para nituen funtsezko idea
guztiak (euskararen erabilpenaz, era-
darako itzulpenei buruz, azentuazio
eta abarretaz) azaletik ere ez ditu ko-
mentatzen.

Sarri askotan, egia erdizka esateak,
(Uriartek bere artikuloan egin duen
bezalaxe) gezurra esateak baino na-
haste-borraste haundiagoa sor dezake.
Horrexegatik Uriartek erakusten ez
duen egiaren beste aurpegia azaltze-
gatik hain zuzen, idatzi ditut oraingo
lerrook:

Uriarteren azpijoko ulertezina

Hona hemen, nire artikulua abilezia
handiz ebakirik, Uriartek aztertzen
duen testu bakarra: «oraindik denbo-
ra asko ez dela, batek baino gehiagok,
«Itsasoan oporrak» delako programa
euskaraz grabatzen ari zela entzun eta
barre maltzur bat egingo zukeen.
Orain, berriz, halakoa, guzti hori ere
beharrezkoa dugula konturatuko zen,
euskara salbatu nahi bada behintzat».

Zergatik ez du jarri, ordea, nik
erantsi nuen beste hau: «horrekin ez
dut esan nahi dauden programa guz-
tiez erabat konforme nagoenik.
Soil-soilki, kalidade eskaseko telefil-
meak ere, oraingoz, gauden gaude-
nean, beharrezkoak ditugula berresa-
ten dut eta, nire iritziz, telefilm hobe-
rik eskatu baino lehen (eta eskatu egin
behar dira noski)...». Hau da, nire hit-
zetan argi eta garbi ikusten denez, ni
ere «Oporrak Itsasoan» eta horren
antzeko programen aurka nago,
(egongo ez naiz ba!) nahiz eta une ho-
netan, hizkuntza egoera ikusirik, ho-
rrelakoen beharra ere ikusten dudana.

Baina bestalde, uste al duzu, horre-
lako programak nahi dituen euskalt-
zalerik badela? Hain lelotzat jotzen al
gaituzu euskaltzaleok?

Beraz, ezin ulertu izan dut zer dela
eta nik idatzitakoa erdizka bakarrik

kondatzen duzun, ez eta zergatik nire
hitz horiek aitzakitatzat harturik esaten
dituzun esaten dituzunak.

Hitzak ugari eta inolako aportaziorik ez.

Antza denez, E.T.B.-tik zer progra-
mazioa emango ote diguten kezkatu-
rik dago Uriarte. Eta kezka horrek
bultzaturik, telebistatik etor dakigu-
keen zaborreria eta lohikeria guztiaz
(«Itsasoan Oporrak»-z adibidez) jabe
gaitezen oharterazi nahi gaitu. Baina,
motel, oraintxe atera dizkiguzu eltze-
tik babak! Barka, baina berriz ere esan
behar dizut: mundu guztiak badaki
aipatutako programa guztiz txarra de-
la eta jakin ere badakigu ez dela batere
serioa artikulua bat idaztea hori baka-
rrik esateko.

Zure artikuluan ez diguzu esaten, ez
E.T.B. amerikanizatu ebitatzeko (eta
denok ebitatu nahi dugu) zer egin be-
har ote den, ez zer programazio moeta
atsegingo zenukeen, ez zure ustez
zeintzu izango liratekeen eman beha-
rreko pausoak programazio hobe bat
lortzeko, ez gaur eguneko programa-
zioa nola ikusten duzun, ez eta onura-
garria izan dakigukeen ezertxo ere.
Beraz, ez diguzu inolako aportaziorik
egiten.

Ideologia, euskara eta zure burutazioak

Ataltxo honetan zure artikuluan
han-hemenka jartzen dituzun esaldi
batzu, laburki bada ere, komentatu
nahi ditut:

1.-«**Begi bistan dago oraingoan, lotsa-
gabe batzuk nola darabilten horien
eduki ideologikoak gure artean ereite-
ko**». Guztiz bat nator zurekin ideia
horretan. Baina hauxe ez dut ulertzen:
zergatik baliatzen zara nire artikuloz
hori esateko? Ni ere ez bait naiz

PNV-ren ideiak jaten dituen horieta-
koa.

2.-«**Beraz, ezin genezake esan aukera
hizkuntza mailan gauza aseptiko eta
hotza denik**». Honetan ere ados nago.
Baina, hala ere, ez duzu hitz horiekin
gauza berririk esaten. Aspaldian Txil-
lardegik («hizkuntza eta pentsake-ra»)
eta beste askok esan bait zuten zuk
orain esan nahi diguzuna baino taju
haundiagoz.

3.-«**EHE-ren kanpaina irratitelebista-
ren aldekoa txalogarria bazen ere,
orain denon artean telebista autoktono
eta indigenaren alde egon behar izango
dugu**». Zer esan nahi du «**bazen ere**»
zure esaldian? Uste al duzu, agian,
EHE-ren beharra ez dela gaurregun
ere garrantzitsua? Ez al dakizu, agian,
EHE-ko jende asko lanean ari dela
ETB-n jo ta ke? Ez al zara dagoeneko
konturatu EHE-ren aldekoa naizenik?
4.-Bukaera gisa, esaldi xelebre hau
jartzen duzu: «**Erdaldunak agian, bai-
na ez lelo amerikanizatuak**». Nire
aburuz, ordea, euskaltzaleok garenok
zera esan behar dugu: «**ez lelo ameri-
kanizatuak, eta ez, inolaz ere, erdaldu-
nak ere**». Zure «agian» horretan sinetsi
nahi eta.

Ondorio gisa.

Egia da, nire artikuluan besteen
eritziaik eskatzen nituela ETB-ri bu-
ruz. Baina, jaunak, Uriartek egin due-
nari ezin zaio kritika deitu. Nire arti-
kuloari ikuspuntu demagogikotik hel-
du bait dio eta bere azpi-jokuarenga-
tik, nik inondik ere esaten ez nuena,
hau da delako programa horren de-
fentsan ari nintzela pentsa zezakeen
nire artikulua irakurririk ez zuenak.
Jokabide gaiztoa izan da beraz Uriar-
terena eta hori, nire eritziz, ez da kriti-
ka egitea, azala lodiegia edukitzea
baizik.

Azken hitzak

Hurrengoan, Uriarte, zure luma
dantzan jartzen duzunean ahalegindu
zaitez jotzen ari naizen dantza-doinua
ulertzen, zeren bestela gerta dakizuke,
(oraingoan gertatu zaizun bezala) so-
bera erabilia eta ezagunegia izateaga-
tik orain dantzatut beharrik ez dagoen
doinu batetan zu dantzan hastea.

Xabier GARTZIA

EUSKAL TELEBISTAZ, EZTABAIDARI SEGIDA EMANEZ

Ni ez naiz noski telebistagintzako pertsona iaioa. Euskaldun¹ ikusle soil-soila nauzue eta nahi bezainbat telebista ikusterik izaten ez duena gainera, baina dena den neure eritziak agertzeri noakizue.

Irakurriak ditut Xabier Gartzia eta Iñaki Uriarteren artikuluak. Bakoitzak bere ikusmoldeak ditu, baina dena en, bi alor bederen argi eta garbi berezi behar direla deritzot azterketa egite-rakoan:

1) Gaia edo zer ematen den

2) Gure kasuan, hizkuntza, hots, zein hizkuntzatan eta nolako hizkuntz kalitatez ematen den.

1.- GAIA.-Honekin sartzen zen bati-pat Iñaki Uriarte. Iparramerikako produkzioen erasoa etab. Badakit hori neurri batetan egia dena, baina nik ez nuke osotasunarekiko aplikatuko ETB-ren kasuan, guztia horrela bailit-zan. Agian eta beharbada, haur edo gaztetxoentzat modukoak edo... agian gehiago izan badira ere, Europako mendebaldekoak (Alemania, Britainia Handia, Frantzia, etab.) nahiz ekialdekoak (Errumania, Hungaria, etab.) agertu dira eta kontatu ez badi-tut ere, TVE-n baino askoz ere gehiago nire ustez. Honek ez du esan nahi dena egina eta ongi dagoenik, baina TVF ikusterik ez dugunok geneukan erre-ferentzia espainiar edo iparramerikar ia bakarra, ETB-k zerbait aldatu duela ere aitortu beharra dago. Besterik da-teke ekialdeko Europa edo agian Txi-nako produkzioak ikusteko irrika eta-b.

Dena den, beste puntu bat ere ba-dago eta zine amerikarrak (diru asko-rekin filma asko eginaren poderioz edo...) oro har higadura edo mogimen-du handiagoa agertzen du adibidez, ekialdeko Europakoak baino, hitz ba-tetan, dinamikoagoa dirudi nire eritziz eta jendearen gusto orokorra hortik gehiago dabilela dirudi, horrela ohitu delako bada ere. Honek ez du esan nahi Estatu Batuetako filma oro dina-

mikoa denik, tartean lasto-fardo ede-rrak ere ugari baitira. Kritikagarria dateke «Vacaciones en el mar» edo kidekoa euskaratu eta ematea etab. (lehen españolez entzuna eta ikusia bada are gehiago), baina, basozainen bizitza ere nahiko motela gertzatzen da oso ekologikoa eta hezitzailea izan arren.

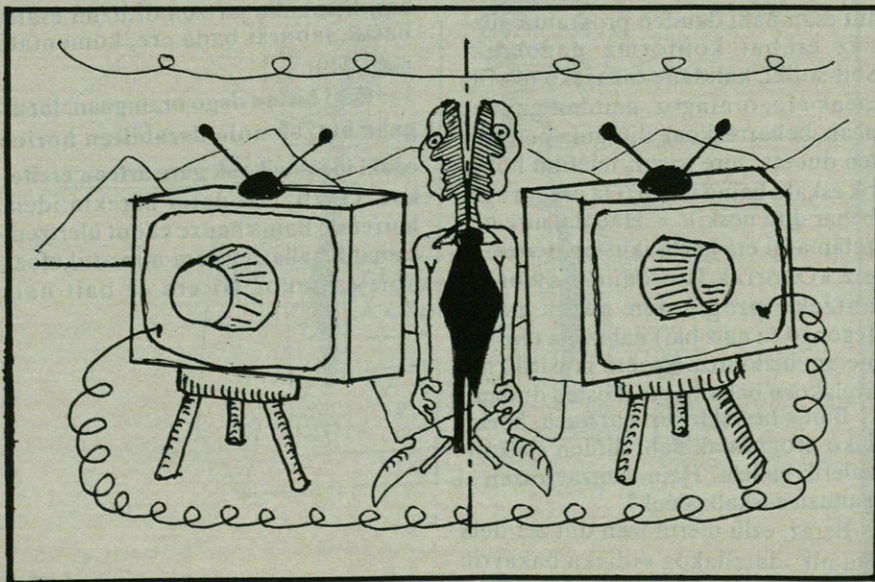
Nire ustez, denetik behar da, baina beti ere konpetentziak edo lehiaki-deek (erdal telebistek) eman ez dutena edo ematen ez dutena emateak, era-kargarritasuna damaio ETB-ri. Yan-kiez aspertu samar gaude, baina hale-re, Estatu Batuetako filmarik ez ikus-teraino ezin gaitezkeela iritsi deritzot, egungo merkatuak ematen dituen sei-nalekin bederen.

Jeneroak zerbait aipatuz, X. Gart-ziarekin bat nator dokumentalak one-netakotzat ematen. Telefilmeei dago-kienez, Jirudienek polizi jeneroa da buru merkatuan edo hori agertzen zaigu bederen. Hau zerbait aldatu be-har litzatekeela deritzot. Umorezkorik ez dut ezer ikusi orain artean (inge-le-sak iaioak dira horretan). Marrazki bizidun eta kidekoak ontzat dauzkat baita ere.

Bertan egiten diren programak, Gañur Egun, Jai Egun, Plaza Berri, eta beste, ari dira tele-tekniketan sartzen eta beren edukina edo esaten dena edo ez dena beti ere eztabaidagarri izan arren (ikusmolde politikoen arabera)-programagintza aldetik hainbestean doazela esango nuke. Hemen zerbait eskatzekotan, gauzatxo batzu aipatu-ko nituzke:

a) Zenbait tartetan eta nire ustez maizegi agertzen diren rok edo beste-lako musikari anglofono inglese- edo yankiak. Hauen gehiegizko itomen pean bizi gara bai telebistan eta baita irratian ere (Euskadi Irratian berezi-ki). Jadanik gazteek ez dakite ia euskal kantarik! Ez al dago kantari euskal-dunik eta berorien kantu eta irudirik hartzerik? Ez al dago hemengo kanta-rien erreztalirik ematerik Euskadiko Orkestarenak bezala? Ez al dago hor-tik zehar euskal musika eta kanta-ri-talde modernoek egiten dituzten ihardunak grabatzerik? Zer arraiota-rako betiko anglofonoak?

b) Euskal Herriko sei herrialdeetan ospatzen diren kirol eta bestelakoak gehiago eskaini behar lirateke zuze-

nean. Honek ETB-renganako zaletasuna sortuko luke. Eman berri diren estropadak dira lekuko.

c) Filma eta antzerki-produkzio propioak egiten eta ematen hasi behar da. Hau ezinbestekoa da eta nire eritziz euskal filma, video eta beste denak eman behar lirateke eta jadanik gehiegi balira, hoberenak. Era berean euskal antzerki filmatuak. Herrietan zehar egiten diren apurak eman egin behar lirateke, agian abesbatzenak eman diren bezalaxe. Bertako ekoizpena martxan jarri behar da eta berori erakutsi egin behar da ezagutua izango bada. Agian txarra edo erdipurdia izango da haseran, baina hoberik den bitartean, berori eman geurea eta. Hori telebista guztiek zaintzen dute ongi. Begiratu bestela gure bi autarrei.

HIZKUNTZA.- Alor honetan ere bada zeresanik. Lehenik eta gogorrekin ETB-ko zuzendariak aurreratu duena, alegia, aurtengo neguan oraino programazioa ugaltzerakoan, erlaxatuz irabaziko duen lekua. Berehala informatibo bat erdaraz eguerdian. Egunko lehenengoa! Honek, betiko argamatzatza geurea izan behar lukeen tartekoan: euskarak galtzera eta diktakia ugaltzera. Hauteskundeak babilioz, botuak ere beharko dira..., baina ez dut uste ETB-k espainolez eskaintzeko informatiboekin inor abertzatuko denik, alderantziz baizik. Erabazteko ez-abertzaleek ez dute norma euskal telebistaren erdal informatiboa entzungo. Ez bederen TVE, teleenorte eta RNE hor dauden bitartean eta ETB-ko erdal informatiboa izan arren, ez dut uste bihotza darratuko zaienik. Agian abertzale euskaldunoi bihotza eta erraiak ere erreko zaizkigu beste behin eta abertale erdaldunak berriz, lehen baino apelaio jarriko dira euskararekiko, geroz eta behar gutxiago dutela ikusirik. Atzerapauso izugarria beraz euskararentzat!

Bestalde, zeharo bat nator X. Gartzia-rekin azpitoluen tratamendurakiko. Behaztopagarriak dira. Ahotso ahul samar grabaturik badago, denok ere erdaraz irakurtzera jotzen dugu ulertu-beharrak eraginda. Beraz azpitoluak kendu eta kito! Gainera, inoiz gertatzen da ingeles edo frantses edo beste hizkuntzaren batetan zatiak izatea (abestiak, etab.) eta Jaunak! orduan espainolez agertzen dira azpitoluak! Zer da hori? Inoiz azpitolurik

behar bada, haiek euskaraz behar ditugu.

Elkarrizketetan berriz, frantsesez edo beste badira, euskara gainjartzen zaie, baina espainolez badira ez. Zergatik ez? Beste telebistetan, beren hizkuntza «nazionaletan» ematen dituzte eta, beraz neurri orokor legez, denak euskaraz ematea eskatuko nuke ahots gainjarriaren bidez, honela, erdaldunak ere elkarrizketaratuko liratekeen arren, jatorrizkoa agertzekotan euskaratik jakin beharra dagoela frogatuko luke jendeak.

Adibidez, oraingo sistema honekin, politikoa euskaldunek berek ere darabiltzen jokabidea nazkagarria da. Zer esanik ez, euskara hala-hola dakien beste jende askorena ere. Beti espainolez ari dira ETB-n. Hori, hitz gainjarriekin eten beharra dago. Bestela zenbaitu sortu behar litzatekeen latsa ere (gaurdaino ez baitu) ez baitzaio sortuko.

Euskara-maila eta kalitateari dagozkionez berriz, denetik entzuten da, baina ongi esanak goraiatu ezinak jirenez (hizkuntza maila horietan ongi erabili beharra dagoelako) akatsak aipatzeari egokiago deritzot kasu honetan.

Doinu eta azentu xelebreak entzuten dira sarritan. Batzuk s eta z ez berezteaz gainera, azentu-eta entonazio-jatorriaren falta nabaria da zenbait berriemate eta bikoiztaileren gain. Ez da nahikoa leku desberdinetan azentu desberdina erabiltzen dela esatea. Ongi esana denentzat egon ohi da ongi. Irratian adibidez hobeak darabiltzate orokorki (tartean irristarak

egin arren) Izenik ematera ez noan arren, Euskal Herriko herrialde eta euskalki guztietan daude doinu oso onak eta jatorrez hitz egiten dutenak. Gainera, akatsik handienak izen nagusiak ahokatzekoan egiten dira. Izen luzeetan (4 silaba edo gehiago), azentua azkenaurreko silaban emanik, espainolera garbian entzuten dira grabe edo llana gisa. Euskalki desberdinetako hiztun jatorrek beste azentukerak erabiltzen dute. Txillardegiren testia ikasi beharra dago bazterretan.

Doino-idazleak (filma bikoiztueta nabarmenki) nahiko gauza xelebreak jartzen dituzte. Jatorriaren eta naturaltasuna falta da gidoi askotan. Idazle petuagoak behar dira gidoigintzan; berezko etorria dutenak.

Idazkietan akats nabarmenegiak agertzen dira «Ara nun dira» kantua AKA NUN DIRAN agertu ordez, «Salatarra» SARATARRA-ren ordez etab. Honek euskara eta euskal kulturaren ezagutza-falta adierazten ditu. Tituluetan ere, «Zuzendari» eta kidekoak agertzen dira «ZUZENDARIA» etabarren ordez. Herrien izenak ere «Errexil» eta beste entzun eta ikusi ditugu. Euskaltzaindiaren izendegia gehiago errespetatu beharra dago. Oro har hizkuntz zuzentzaile on bat (edo agian gehiago) falta du ETB-k eta baita bikoizketa-lanetan ari diren Enpresek ere.

X. Gartzia-ek esaten zuen bezala, ahots berdina gehiegi entzuten da irudi desberdinekin. Hau, bikoiztaile-eskasiarengatik dateke agian, baina egokitasun apur batez jokatzeko, gutxieneko kopuru bat beharko da bederen behar diren ahots-tonu eta tinbre desberdinen gama osatu ahal izateko. Garrantzi handia du puntu honek ETB erakargarri izan dadin.

Azkenik eta amaitzeko, lehen urtea da eta gauza asko barkagarriak dira oraindik, baina alor hauek zuzentzen joan behar dela deritzot. Dena esateko, zertxobait zuzentzen ere ari dela aitortu behar da. Azkenaldian, hasierako «bihar eguerdian arte eguerdiko ordubatean» eta kidekoak zuzendu dira. Itxaro dezagun gainontzekoen zuzenketa ere eta ez dezagun ahaztu, Euskal Telebista, euskaraz egiten badu bakarrik izango dela, bestela Televisión Vasca bailitzateke «El Diario Vasco» bezalaxe, baina ez euskaldunak.

MURUMENDI

AZAROAREN 13-an

ARGIA EGUNA

Prentsa «elebidun»
delakoaren fruituak ikusi
dira.

Beste batzuen soluzio
ametsezkoak ere hor
daude... ametsetan.

Eta zer egin euskaltzaleok
bitartean?

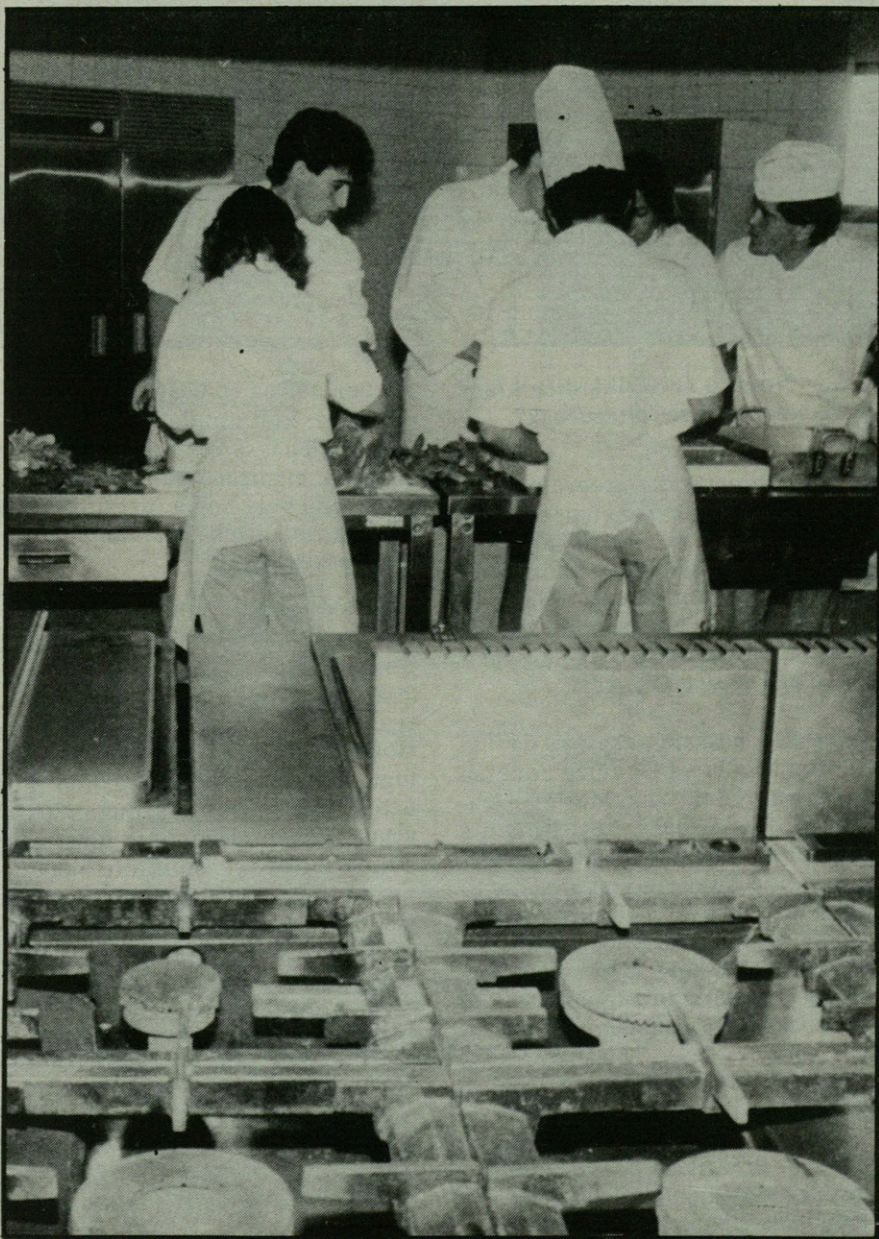
Daukaguna sendotu,
hobetu, zabaldu... eta
urrats luzeagoak emateko
prestatu.

ARGIAk berak frogatzen du bide
egokian goazela, aurrera goazela,
gure pausoan, pixkanaka baina
beti aurrera eta hobeagora.

Zure beharra dugu, beti bezala, beste urrats
batzuk egiteko.
Lagunduko al gaituzu azaroaren 13 honetan?
Zure neumiko lan txiki bat badugu. Deitu azkar
gure telefonora: (943) 283399.

SUKALDARITZA-ESKOLA UNIBERTSITATEAN

Edo, azken urteotan hedonismoak ezagutu duen hedakuntzaren ondorioz gertatu den, edo, Euskal Herrian tradizio luze eta ospetsua duen sukaldaritzari zor zitzaion ohore akademikoa emateagatik izan den, ez dakigu seguru, baina, gauza da, Sukaldaritzak Eskola bat duela aurtendanik —eta ikasturteari guztiz atxekia— Euskal Herriko Unibertsitateko Leioako campusean.

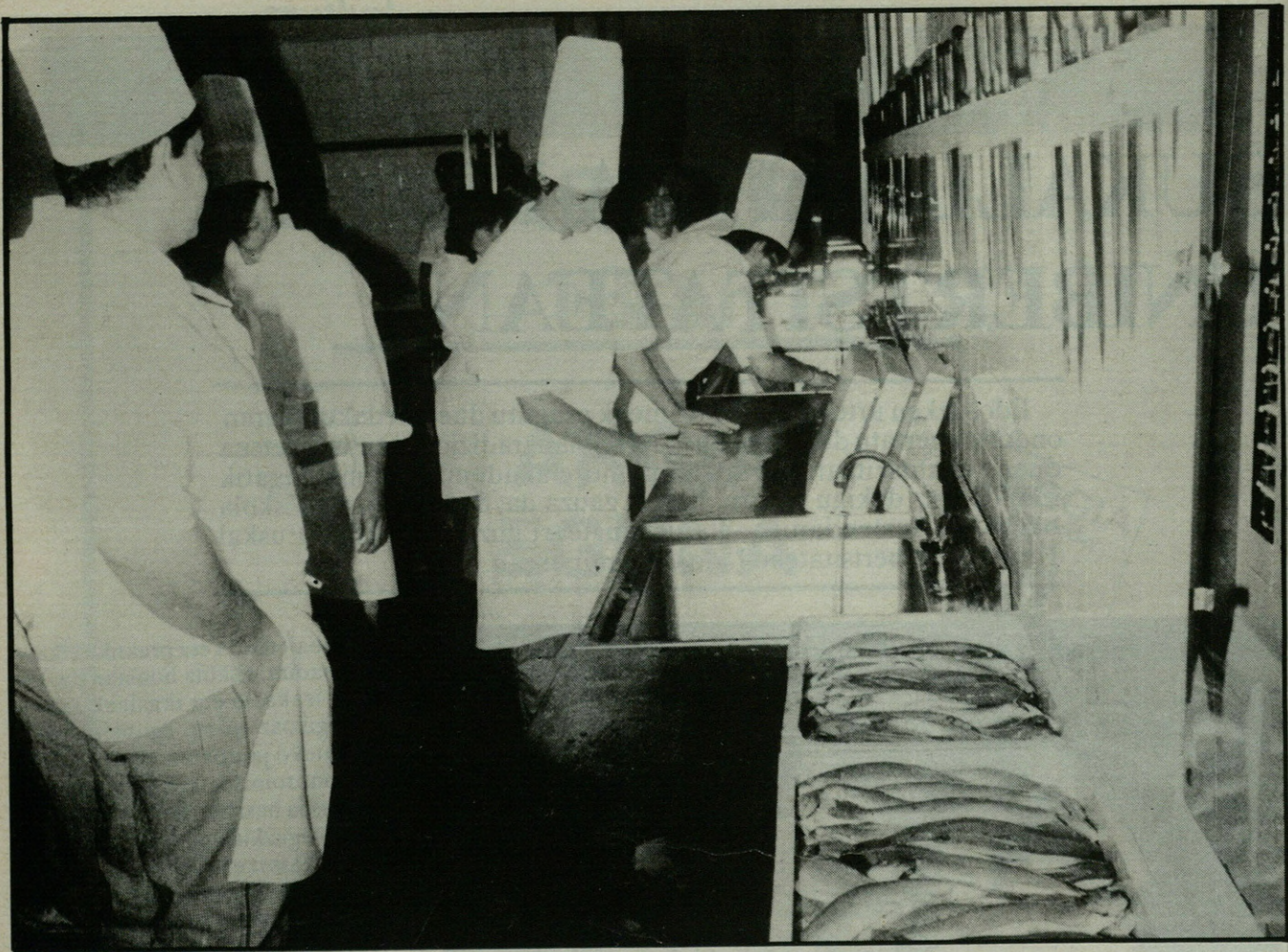
Nonbait teoria eta praktika elkarlotzen badira, Eskola honetan da. Hemengo irakasle eta ikasleek ardura pedagogikoaz aparte, eguneroko Unibertsitateko jantokian janariak emateko konpromisoa ere hartu baitute. Eta kurtsoa hasi berria dela, eta urriko eguraldi eguzkitsuak uda atzeratu eta beroa eskaintzen digula, bertako arduradun eta ikaslerekin hitzegitera hurbildu gara eta batez ere, nola ez, beraiek prestaturiko lehen bazkari hauek dastatu eta epaitzera. Ezin uka beraz, lerro hauek jakinean idazten ditugula.

Arau akademikoak eskatzen dutenez, irakasleengana jo dugu lehenbiziz. Errespetu handiz egin dizkiegu galderak Jose Angel Iturbe gernikarri eta Jose Otadui durangarrari.

ARGIA.— Nondik dator Sukaldaritzak Eskola hau?

SUKALDARITZA ESKOLA.— Hau, berez, GOI MAILAKO OSTALARITZA ESKOLA da, nahiz eta orain arte ematen dugun espezialitatea Sukaldaritzak izan. Baina, gure asmoen artean badago Zerbitzuen espezialitatea eskuratzea ere. 1981-82 ikasturtean zabaldu zituen ateak Eskolak, Gaminizen (Plentzian) eta Gobernuaren babespean, 2. mailako Lanbide-Heziketa barruan dagoelarik.

Iazko ikasturtearen hasieran Unibertsitateko irakasle batzu etorri ziren hara bazkaltzera, eta hortik sortu zen, Eskola Leioako campusera aldatzeko ideia.

Guri, hori iruditu zitzaigun irtenbiderik egokiena. Zergatik?: Lehenengo eta behin, Eskolak duen emaitzarako (bazkarien produkzioa, alegia) Unibertsitateak merkatu segurua eskaintzen du. Bestalde, azpiegitura egokia ere badago Leioako campuseko jantokian.

A.—Zer irakasten duzue Eskolan?

S.E.—Hiru kurtso dira hemen ematen direnak. Lehen kurtsoan, alde batetik ikastaldi teorikoak, eta gainera, egunero bi orduz praktikak ere egiten dira sukaldean, oinarritzko gauzak ikasiz.

Bigarren kurtsoan, praktika-orduak hiru dira egunero, eta kurtso honetako ikasleek menu-rako platerak bukatzen eta *self-service*-a eramaten ikasten dute.

Hirugarren kurtsoan berriz, praktika espezialduagoak ikasten dituzte: batez ere, *karta*-rako platerak prestatzen, eta hauek arduratuko dira *self-service*az aparteko errestauranteaz.

A.—Nolako materialak dira klase teorikoetan azaltzen dituzuenak?

S.E.—Honetarako programaketa berezia egin dugu. Alde batetik, lanbideari loturik doazen hainbat arazo azaltzen dira: Sukaldeko ekonomia, tresneriaren amortizazioa nola egin, lan-seguruak eta lan-eskubideak. Gizartearen ezagueria praktikoa eskaini nahi diegu ikasleei.

Bestalde, euskara irakatsiko da. Bai eta frantsesa ere, hizkuntza honetan baitago munduko sukaldaritzan tradizioz aberatsena. Gero, asignatura bereziak ere badaude: sukaldeko teknologia, zerbitzurako teknikak, gastronomiaren historia, hasi greziarren-gandik eta sukaldaritzan frantsesa, txinatarra, eta euskal sukaldaritzan bukatuz. Geografia turistikoa eta natur zientziak ere irakasten dira.

A.—Eta nola antolatzen dituzue praktikak?

S.E.—Praktikak, batez ere sukaldean egiten ditugu, noski. Lehen esan bezala mailakatuz. Sukaldearen anto-

laketa klasikoa egiten dugu, frantsezen erara. Lau sail dauzkagu sukaldean: lehen, sarrera-platerak prestatzeko; bigarrena, saltsen saila; hirugarrena gela hotza (arrainkia eta haragia zatikatzeko tokia) eta laugarrena postreak.

Baina hemen kontutan hartzekoa zera da: Eskola barneko lanaz aparte, Unibertsitatearekin konpromisu batera iritsi garena, hemengo jantokian egunero bazkariak ematekoa alegia. Horretarako, hiru jantoki montatu ditugu. Lehen, *self-service*a, non egunero menua eskainiko dugu 180 pezatan (200 pza. edariaz). Bigarrena, 40 plazatako errestaurante bat, zein-nean kartara emango dugun bazkaria eta hirugarrena, lan-bileretarako jantoki txikia, 14 pertsona ingururi emateko.

A.—Zer behar da zuen Eskolan ikasle modura sartu ahal izateko?

S.E.—Hau Lanbide-Heziketako bigarren maila denez, lehen maila bukatua izatea edota BUP tituluaren jabe izatea.

A.— Zenbat ikasle izango dituzue aurten?

S.E.— 90 inguru denetara. Hamaik egingo dute aurten hirugarren eta azken kurtsoa, eta beraz, lehen promozioa aterako zaigu.

Aipagarria da bestalde, era guztietako ikasleak dauzkagula, bai unibertsital mailako ikasketak utzi eta gure Eskolara etorri direnak eta bai

BUPetik zuzenean datozenak. Eskola honetan ematen den esperientzia berria, lan teorikoa eta praktikoaren konbinaketa, antza denez, erakargarria gertatzen da Unibertsitateko giro akademikoaz aspertuta dauden ikasleentzat ere.

Irakasleekin elkarriketa serio hau izan ondoren, bazkaltzera abiatu gara. Jantokian, 300 bat pertsona, gehien-

bat azterketak egitera etorri diren ikasleak, ikasturtea ez baita oraindik hasi. Menua, hauxe: spaghettiak napolitar erara; atuna tipularekin eta arrozkoletxea. Ez dugu platerean ezertxo utzi.

Eta bazkalondoan, bigarren kurtsoko ikasle talde batekin izan dugu elkarriketa Unibertsitateko kafetegian.

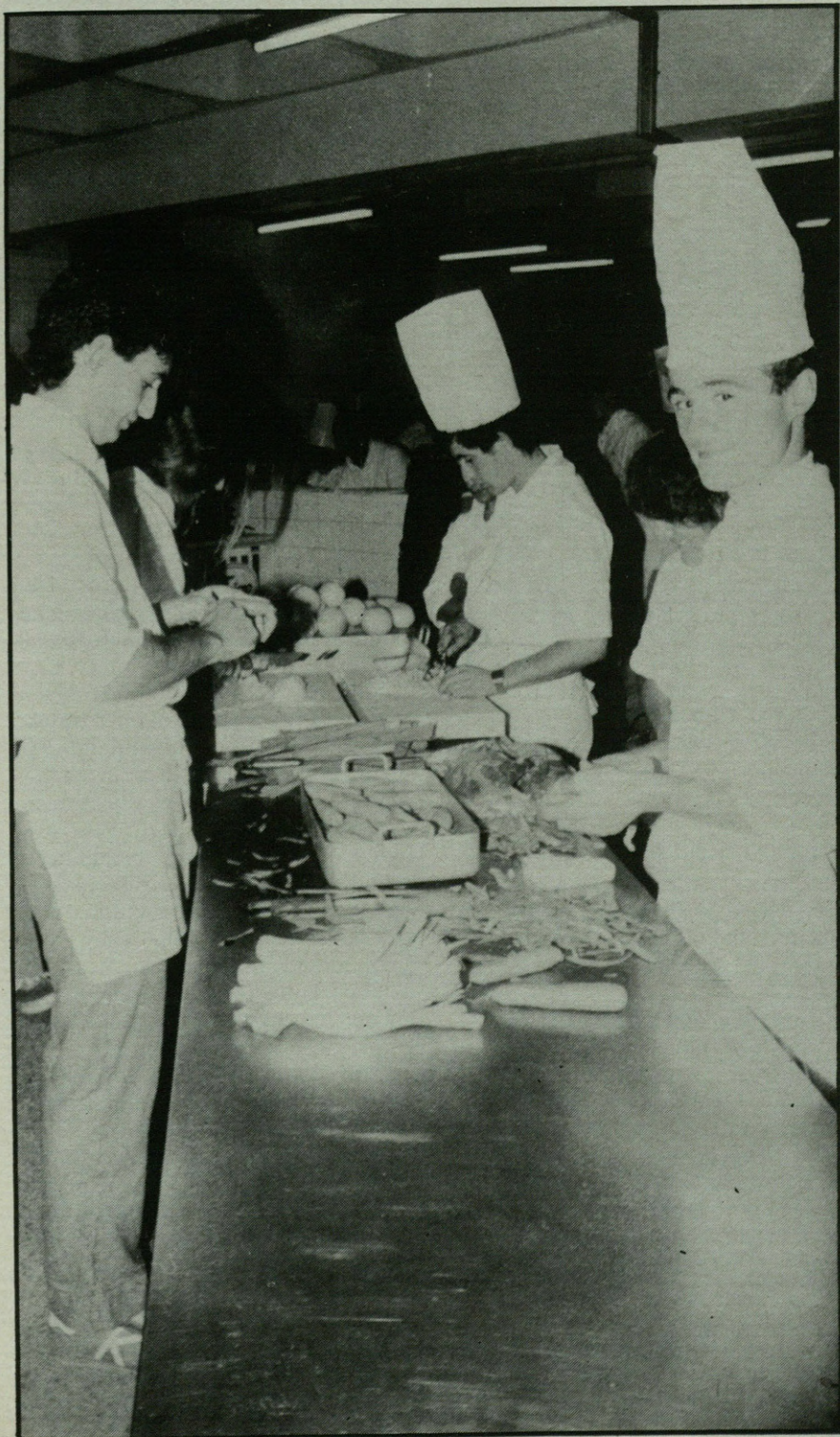
Aipatzekoa da, lehenengo eta behin, ikasle hauen desberdintasuna, bai adinez, bai jatorriz.

Adibidez, **Jose Miguel Santamarina** sestaotarrak Ekonomi Zientzien Fakultatean bi kurtso egin ondoren, Sukaldaritza Eskolara sartzea erabaki zuen: «Fakultatearen eta Eskolaren artean ikusten dudana ezberdintasunik nabariena, zera da: hemen, Eskolan, momentuan ikusten da ikasten duzunaren apli azio praktikoa, eta aurreapena bistan dago. Fakultatean, irakaskuntza askoz inpersonalagoa zen».

Begoña Oiarbide hogeitamairu urte ditu. La Habana jaioa, gurasoekin gaztetan Euskal Herrira etorri bazen ere. Biologi Zientziak ikasteaz aspertu eta bederatzi urtetan ostalaritzan lan egiten ibili izan da, Eskolara sartu arte. «Nik hainbat jatetxetan egin dut lan, baina Eskolan egiten dugun lana askoz ere logikoago eta antolatuagoa iruditzen zait». Beste ikasleak, gazteagoak; Lanbide-Heziketa lehen mailatik edo BUPetik zuzenean etorri dira Eskolara. «Nik Ostalaritzako lehen maila Galdakaon bete nuen, Elejalde izeneko jatetxean. Iaz, Plentzian egin nuen L.H. 2.aren lehen kurtsoa. Baina uste dut aurten Leioan daukagun sukalde handia ikusirik, askoz gehiago ikasiko dugula», diosku Patxi deustuarrak.

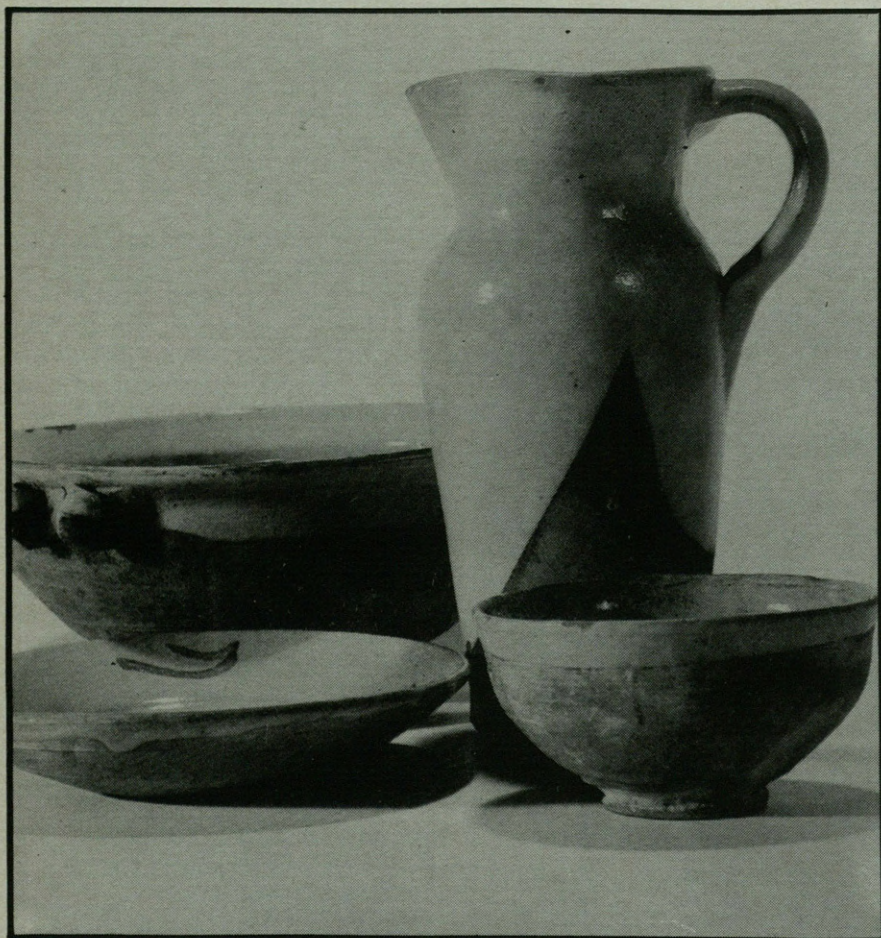
Aipatzekoa da bestalde, oso neska gutxi dagoela Eskola honetan: lehen kurtsoan denetara 35 ikasle izanik, 5 neska; bigarren kurtsoan 25etik 2, eta hirugarrenean 16tik 3 baino ez. Eskolako kurtsoa bukatu ondoren, Frantziara joateko asmoa adierazi digute batzuk, han Sukaldaritza frantseseko espezialitatea egiteko ideiaz.

Hor utzi dugu ikasle taldea, Leioan hasten duten esperientzia berriari esperantzaz begira.

Karmelo LANDA
Antton AZKARGORTA

BUZTINEZKO EDERTASUNA

Egun hauetan Porcelanas del Bidasoa deitutako enpresak, Gipuzkoako 'Aurrezki Kutxaren Donostiako aretoan antolatutako Portzelana-erakusketa eder bat ikusteko aukera izan dugu. Bertan nintzela portzelanari buruzko jakinmina sentitu nuen eta hona artikuluxka hau lan honen fruitu.

Gizakiok, oinarritzko premia larrienak bete orduko edertasunaren zirrara sentitu omen genuen gure arbaso zaharren garaietan bertan. Beharrezkoak zituzten ontzi eta lanabesak erabilgarriak izatez aparte ederrak ager zitezen ere saiatu ziren.

Horregatik, indusketa prehistorikoetan agertzen den tresneria asko eta askotan bere erabilpenaren ikuspegia alde batera utzi gabe egile gauza polit edo eder bat egiten saiatu da, hau da, artelan bat egiten. Beraz, prehistoriatik hasi eta, gizakiak bere erabilpenarako egin zituen tresnak, eta besteak

beste, bustinezkoak, politak egin nahi izan zituen.

Buztinezko tresnen historiak Lurra-
ren herri guztiak besarkatzen dituela
esan dezakegu eta honela gai honi bu-
ruz herri bakoitzak bere garapen be-
rezia eduki du.

Zeramika hitzak buztinez egina da-
goen edozer gauza, baita adreilu eta
teilak ere izendatzeko balio du. Baina
badira kalitate desberdinetakoak eta
apalena dutenetatik hasitako klasifi-
kazio txo bat dakargu hona:

-Beiratuak: arabeek asmatutakoak.
Honela deitzen dira buztinaren gai-
nean beirazko geruza dutelako, axu-
leiuak bezala adibidez.

-Loza: Hauetan erabiltzen den buztina hobeagoa da eta esmalteak garde-
nagoak dira. Baxerak eta ontziteriak
egiteko erabiltzen dira.

-Gresak: hauek loza baino finagoak
dira.

Elhuyarreko: L.M.Bandres

-Portzelanak: hauek egiteko labe be-
rezi batean kaolin, kuartzo, feldespatu
eta beste zenbait material batera tra-
tatu behar dira. Honela harri-itxurako
produktu arin eta transluzisdoak lort-
zen da.

Portzelana hitza Erdi Haroan
agertzen da. Marco Polok Txinari bu-
ruz egindako idazlanean hango naka-
rrezko edo maskorrezko piezak adie-
razteko erabili zuen. Idazlan hau 1298.
urtean argitaratu zen. Geroztik, hitz
hau kalitate handiko buztinezko pie-
zak izendatzeko erabili da eta gaur
esangura horrekin erabiltzen dugu
soilik.

Buztinezko edozein pieza portzela-
na bezala kontsideratu ahal izateko
ezaugarri batzuk izan behar ditu: go-
gortasuna, bukaeraren fintasuna, gor-
putzaren zuritasuna, baina guzti hori-
en gainetik ertzen transluzidotasuna
dugu. Azkenik, portzelana baten
edertasuna argia nola isladatzen due-
naren arabera dago, hots, bere dizdir-
tasunean.

Gaur egun egiten den portzelana
guztien jatorria Txinakoaren bezalako
portzelana bat lortzekoan dago. Txi-
noek XVII eta XVIII mendeetan era-
man zuen bere metodoa gailurreraino.

Metodo hau, gutxi gora behera,
hauxe da: buztintzaleak, buztin natu-
ral desberdinak eta harri xehe-xehetu
batzuk nahasten ditu. Buztinak ahal
den zurien izan behar du; buztin hauei
Txinan Kao-lin esaten zaie, izen ho-
netako lekutik ateratzen zirelako. Egi-
ten den nahasteak moldatu ahal izate-
ko plastikoa izan behar du alde bate-
tik, eta bestetik, tenperatura oso altuak
deformatu gabe jasateko gai izan be-
har du. Nahaste hau labean sartu eta
gertatu behar diren errazkioen ondo-
ren portzelana agertzen da. Portzelana
honi naturala eta egiazkoa esaten zaio:
naturala, erabilitako materialak guztiak
naturalak direlako eta egiazkoa meto-
doa txinoek, bere asmatzaileek, era-
biltzen duten metodoa bera delako.

Txino batzuek diotenez portzelana
Txinan Jesukristo baino lehen ere egi-
ten zen. Baina dirudienez han ere as-

koz beranduago agertu zen, eta gehienek VII. eta X. mendeen artean jartzen dute portzelanaren jaiotza. Dena dela, gaur egun ez da ezagutzen Sung dinastia baino lehenagoko inongo portzelanarik, eta dinastia hau X. eta XIII. mendeen bitartekoa da. Sung dinastiako piezak oso oso urriak dira eta nahiz eta beren itxura nahiko sinple eta transkil izan, beren prezioak ikaragarriak dira. XVI.tik XVIII. menderrarte txinoek beraiek hauen falsifikazio batzuk egin zituzten eta nabaritzea oso zaila da.

Halaz ere, Txinako portzelanaren garai gorenena Ming dinastiaren hiru mendeak dira. Dinastia honetako lehen piezak ia Sung dinastiakoak bezalakoak dira, baina berehala dekorazioa mailan lorpen izugarriak izan zituzten. Hasierako piezak zuriak eta urdinak ziren, baina XVIII. mendearen bukaeran dekoratzeko beste kolore batzuk ere erabiltzea lortu zuten. Ming dinastiako benetako pieza bat Txinatik kanpo aurkitzea oso zaila da. Pieza hauen balioa, beren adinaren arabera oso desberdina izan daiteke. Honela, horietako pieza zahar baten prezioa hamabi milioi baino garestia-

goa den bitartean XVIII. mendeko pieza bat berrogeitamar mila pezeta-koa izan daiteke.

Ekialdean XVIII. mendean, gero Indiako konpainia bezala ezagutu den fabrikazioa agertu zen. Honek Europako gustuaren arabera lan egiten zuen eta hauetako nahiko pieza egon badago. Halaz ere, garai honetako hamazortzi zentimetroko altuerako kandelontzi baten prezioa ia bi milioi pezetakoa da.

Japonesez txinoengandik ikasi zuten portzelanagintza eta beren koloreak txinoenak baino distiratsuagoak dira. Japoiko portzelana-mota desberdin batzuk daude, baina ezagunenak Kutani eta Satsuma dira. Hauen prezioak ehuneko mila pezeta batzuk adinakoak dira: hogeitamar zentimetroko Kutani piez batek, batez beste, hirurehun mila pezeta kostatzen du.

Europar lehen portzelana XVII/XVIII mendean agertzen da. Meissen-en Joan Frederick Bottger deitutakoak lortu zuen dirudienez lehen aldiz behar zen nahaste europearra. Garai honetako piezak oso eska-

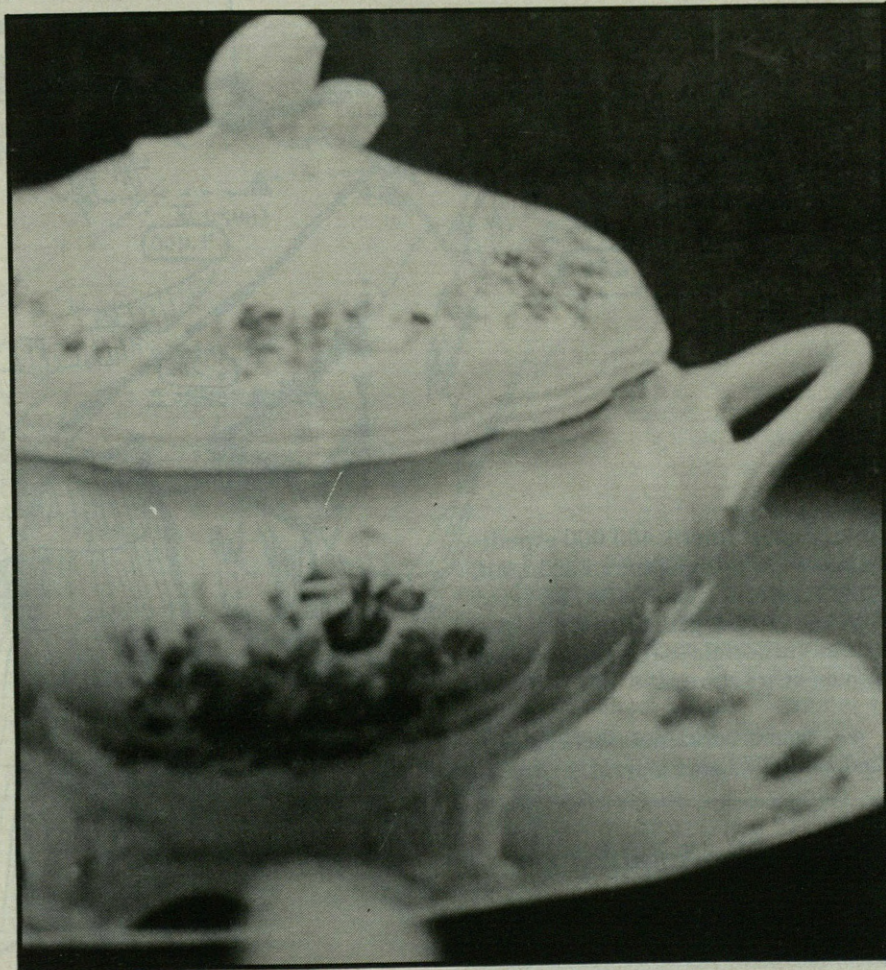
sak dira eta edozein tamainuko pieza baten kostua milioi erdi baino garestiagoa da. Inperioko beste portzelanak Berlin, Hochts, Viena eta Nymphenburgekoak dira eta nahiz eta beren kalitatea Meissenekoena biano apalagoa izan prezioak hirurehun mila pezetatik goragokoak dira.

Italian, Docion, Fiorenzan, eta Venezian portzelana fabrika ezagunak egon ziren. Baina guzti hauen gainetik 1736ean Carlos IVk Capo di Monte-n eraiki zuena dugu.

Frantzian, berriz, Saint Cloud, Limges, Chantilly eta Vincennes-ekoak dira; hauek ere XVIII. mendean plazaratu ziren. Hasieran Frantziako portzelana guztiek Txinako edo Alemaniako ereduak hartu zituzten, Sévres-en XVIII. mendean plazaratu ziren. Hasieran Frantziako portzelana guztiek Txinako edo Alemaniako ereduak hartu zituzten, Sévres-en XVIII. mendean aldiz beren eredu propioak, hots, frantsesak hartu zituzten eta harriz gero estilo dekoratibo honek munduan zehar eragin handia izan du. Sévresen XVIII. mendeko bi pitxarren prezioa urte honetan hiru milioi-koa izan da.

Espanian ere portzelanak nahiz eta txinarra eta alemandarra baino kalitate apalagokoa izan, izan du bere ospe eta garrantzia. Ezagunenak Buen Retiro-koa da. Fabrika hau 1760ean eraiki zen, eta bere lehen aroko piezak nahiz eta oso onak ez izan beren urritasuna dela eta prezio ikaragarriak ezan ditzakete. Beste fabrika ezagunak XIV. mendean zehar Alcora, Sagardelos, Valdemorillo eta Sevillako Pitman daukagu. Mende honen erdi aldean Juan eta Jose Llandro anaiak portzelanagintzan hasi ziren. Gaur egun Llandro piezak munduan zehar ezagunak dira eta prezioak piezaren arabera oso desberdinak izan daitezke: bost ehun pezetatik berrehun miliraino.

Eta Euskalerrian zer? Ba,... bai. Mende honetan lehen aipatutako Porcelanas del Bidasoa hor daukagu eta XIX. mendean Pasaian portzelana-fabrika oso ezagun bat zegoen. Pasaiko portzelanak oso famatuak izan ziren eta goi mailako kolekzioetan ikus daitezke. Baina honekin, hots, nire herriko gorabeherekin, agian, beste egun batean beste artikulu bat idazteko mamia izango dut; hurren arte, Ba.

Nanga Parbat, zortzi mila

«ELURRE ZORROT GAILU»

ARGIA.— Noiz lortu zenuten, Langa Pardat igotzeko baimena?

KIKE DE PABLOS.— Duela bi urte gutxi gorabehera, Emilio Hernando, Angel Landa, Jose Luis Zuloaga, Jesus Gomez, eta talde hau osatzen zuten beste batzuk, lortu zuten mendi hau pareta horretatik igotzeko baimena. 1982 urtean, pareta hau nolakoa zen bertatik ikusteko espediziotxo bat eratu zuten. Ganal Opik igo zuten baina esan genezake, espedizio honen funtsa pareta hori ezagutzea zela.

Bertatik etorri zirenean, arrazoi asko zirela medio, nahiko etsiturik etorri ziren, beste arrazoiaren artean, pareta hura ez zelako espedizio txiki baten lana, diru gutxirekin ezin zitekeelako egin, batek seme bat izan zuen, beste batek denda bat zabaldu zuen... Jose Luis izan zen asmo honi eutsi ziona eta gu bertan enroilatu gintuena, beraiek lortu zuten baimenaz baliatuz bertara azaldu ginen.

A.— Espediziotxo hura beraz, 1982ko udan egin zen?

K.P.— Bai.

A.— Espedizio honetan bost joan zineten; nolako presupostua zenuten?

K.P.— Bi milioi t'erdiko presupostua eduki dugu, eta diru honekin dena egin dugu. Diru piska bat sobratu zitzaigun, eta diru hori, argazkiak, diapositibak, eta publizitate etxeekin egin behar diren harremanak betetzeko erabili genuen.

A.— Zortzi mila bat Himalaian egiteko, batik bat Pakistan bezalako lurralde urrunetara joan behar denean, badirudi bi milioiko presupostu bat gutxi dela, ezta? Hau diot batez ere, orain arte 20 milioi eta horrelako zifretara ohituta geundelako...

K.P.— Egia esan gaur egun beste erara ezin daiteke egin, beste arazoaren artean diru gehiago lortzea oso zaila bait da, nahiz eta oso sinpleki eta jende gutxi antolatu. Espedizio hau, «oso arinen» estilora antolatu genuen, hau da, estilo erdi-alpinora; soka 1200 metroko altura arte jartzea pentsatzen genuen eta gero gora. Ez genuen oxigenorik eraman, eramaile gutxi, hurbiltzeko ibilaldia oso laburra da, lau egun bakarrik bait dira. Egia esan ez ditugu gure beharrak ezertan mugatu eta ikusi denez diru kopuru horrekin ondo bete dugu dena.

A.— Bi milioi t'erdia hauek nondik lortu dituzue?

K.P.— Zati garratzitsuena, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailetik lortu genuen, bertan milioi t'erdia eman bait

ziguten. Bestaldetik 400.000 espedizioetako batzordeak eman zizkigun, 100.000 Petronorrek, 100.000 Bizkaiko Aurrezki Kuxak, gero udaletxe batzuk ere bai, eta horrela osatu genuen behar genuen diru kopurua.

A.— Egunei buruz, noiz atera zineten Euskaditik Pakistan aldera?

«Aurten izan diren bederatzi espedizioetatik bi baino ez gara iritsi»

ako batean bizkaitarrak

ELKO ERTZ Z BAT DA URRA»

Xabier ERRO

Kike de Pablos eta Jose Luis Zuloaga
urri-eko gailurrera. Diamir izeneko
aira Iñaki Alvarez, Mikel Martinez
Birikio Espedizioa.
zaia ARGIArako Kike de Pablose-
a duena. Lehen ere beste bi bider
Ereesteko espedizioan eta Lhotseko

K.P.— Uztailaren hiruan atera gi-
nen hemendik, eta biharamunean,
han geunden Ravalpindin. Bertan zaz-
pi egun pasa genituen, batez ere arazo
burokratikoak konpontzen. Hau guz-
tia konpondu ondoren, Ford furgone-
ta batean denok material guztiarekin
batera, Karakorun autobidea hartu
eta Himalaiara abaitu ginen: Gunar
herrira iritsi ginen, eta han eramaileak
hartu genituen, eta lau egunez ibili
ondoren, abai-punduko kanpamento-
ra iritxi ginen. Gunar herria gutxi go-
rabehera 1000 metrotan dago. Indo
ibaia eta beraren bailara toki honetan
mila metrotan daude, eta beraz mendi
tontorrera 7000 metro daude.

A.— Materialak zenbat pisatzen
zuen, hau da Euskaditik Ravalpindira
eraman zenuten materialak?

A.— Gunartik abai-punduko basera
zenbat denbora jan zenuten?

K.P.— Lau egun, hau bait da era-
maileak jartzen duten baldintza. Den-
bora gutxiagotan egin daiteke, bai-
an hau izan zen behar izan genuten den-
bora.

A.— Yamir aldean, abai-punduko ba-
sea jarri zenuten tokiak nola izena
zuen?

K.P.— Han ez dago batere garbi no-
la duen izena, beraien artean ez bait
dago iritzi bakar bat, «Biskamp» eta
3950 metrotan dago. Toki berde ba-
tean dago, glaziarraren morrena on-
doan, eta handik aurrera, ordu bateko
bidea egin ondoren, badago granja
bat, eta bertan esnea, gazta eta noizean
behin antzume bat ere lor daiteke.

A.— Toki on bat beraz.

K.P.— Bai, toki on bat.

A.— Everest a igotzeko erabiltzen
den tokia baino hobea?

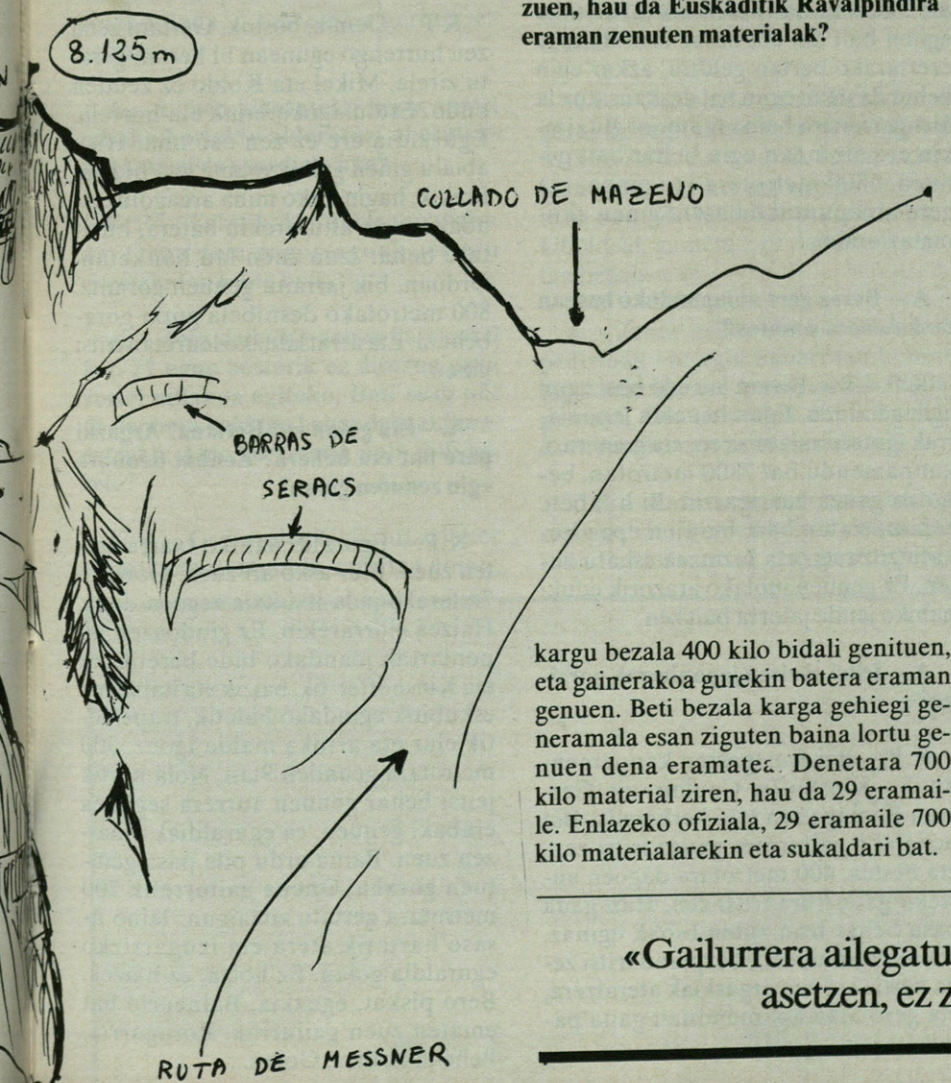
K.P.— Bai, zalantzarik gabe, hemen
baita loreak ere badaude, eta dena
berdea dago. Inguruko herritarrak
bertara asko igotzen dira ehizera, ar-
taleak ekartzera...

A.— Zein egunetan iritsi zineten
abai-punduko basera?

K.P.— Abuztuaren bostean mendi
tontorrera iritsi ginen, beraz 21 bat
egun gutxiago, beraz... uztailaren
14ean.

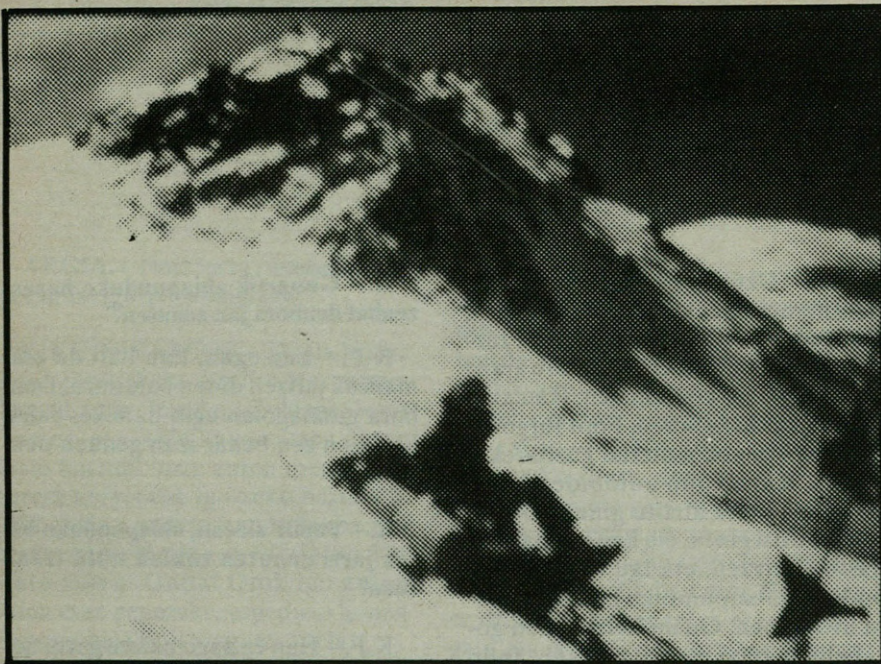
A.— Hara iritsi ondoren, beraz, zuek
bostok, sukaldaria eta enlazeko ofizia-
la bakarrik geratu zineten?

K.P.— Beno, egia esan espedizio ja-
pones bat zegoen, guk egin nahi ge-

kargu bezala 400 kilo bidali genituen,
eta gainerakoa gurekin batera eraman
genuen. Beti bezala karga gehiegi ge-
neramala esan ziguten baina lortu ge-
nuen dena eramatez. Denetara 700
kilo material ziren, hau da 29 eramaile.
Enlazeko ofiziala, 29 eramaile 700
kilo materialarekin eta sukaldari bat.

«Gailurrera ailegatu... eta egia esan ez zaitu
asetzen, ez zaitu betetzen»

nuen bide bera egiteko, baina «gutziz astunen» estiloan, ekipoa hamzazpi pertsonak osatzen zuten, eta toneladak material zeramatzen. Guk ez genekien ezer, baina Pakistango Gobernuak hamabost eguneroko baimena emateko erabakia hartu omen zuen, eta beraz japoniar hauek etorri zirenean, bertan lau pertsonaz osatutako espedizio frantses batekin topo egin zuten. Hauek ezin izan zuten iritsi, eta gu jeisten ari ginela, eta japoniarrak zihoazen biartean, beste frantses batzu iritsi ziren. Hauek ere ezin izan zuten iritsi.

A.— Honek esan nahi du bide guztia ondo ekipaturik aurkitu zenutela?

K.P.— Bai, dena ekipaturik zegoen, eta adibidez soka, 7000 metrotaraino iristen zen. Gure asmoa 6000 arte soka jartzea zen (bestela ezin da gero jeitsi handik) eta handik gora dena era alpinoan egin.

A.— Kontatu beraz, abiapunduko basetik goraino zenbat kanpamendu egin zenituzten, alturak, sokak...

K.P.— Lehenengoa, eta bertara iristearen erreza da, 5000 metrotan jarri genuen. Bost bidaiak egin genituen lehenengo kanpo honetara materiala igotzeko. Lehenengotik bigarrenera 1200 metrotako desnibela dago eta bidaiak egin genuen. Han bukaera aldean benetan oso zaila den pareta bat dago, «Kinshoffer» harrizko pareta bertikala (200). Pareta hau soka zaharra eta eskaladako materialez beteta dago. Bertan karga igotzeko telesferiko ba-

ten arrastoa ere badago, ezin bait da beste erara pisu astunig igo. Oso zaila da.

«Couloir» hau egunez egitea oso arriskutsua da, harrizko luizo asko egiten bait da, eta beraz ezin daiteke ezertarako bertan gelditu, azkar egin behar da. Han egun bat deskansatu eta hirugarrenera baina material gutxiarekin era alpinoan egin behar bait genuen. 6800 metrotara igo ginen, eta gero abiapuntuko basera ginen aklimataziorako.

A.— Beraz gero abiapunduko basean deskantsatu zenuten?

K.P.— Bai, bertan lau edo bost egun egin genituen. Egun hauetan japoniarrak igotzen saiatu ziren, eta gainera 5. kanpamendu bat 7800 metrotan, benetan gauza harrigarria. Bi hilabete zeramatzen han, beraien epea bukatu zitzauden eta luzatzea eskatu zuten. Ez genuen inolako arazorik eduki nahiko jende jatorra bait zen.

A.— Iritsi al ziren japoniarrak goraino?

K.P.— Bai, bostgarren kanpamendutik, «Kinshoffer Couloir»-tik, German Boöl igo zen toki berberetik. Bat benetako gailurrera gauez iritsi zen, eta bestea, 400 metrotara dagoen aurreko gailurrera iritsi zen. Han gaua pasa behar izan zuten bibak eginaz, eta biharamunean, bezperan iritsi zena berriz igo zen argazkiak ateratzera, eta gero 5. kanpamenduan gaua pasatzera jeitsi ziren.

A.— Zuek beraz 3. kanpamendua jarri behar zenuten tokira igo ondoren, lau edo bost egun deskantsatzera abiapunduko basera jeitsi zineten. Ondoren bertatik abiatu zineten gailurreraino iristeko asmoz ezta?

K.P.— Bai, lehenengo egunean, lehenengo kanpamendura igo ginen; ondoren, biharamunean, bigarrenera, bidea oso gogorra denez, bertan egun bat deskantsatu genuen. Handik hirugarrena jarri behar genuen tokira abiatu ginen, hamabost bat kilorekin bakoitza. Pisu honetan materialaz aparte zortzi edo bederatzi egun pasatzeko jana generaman. Bi denda, gasa, jana... hirugarrenean denda bat bakarrik jarri genuen, japoniarrak bertan bat jarririk utzi bait zuten. Handik hurrengo bibak egin genuen tokira, 7350 metro, laugarren kanpoa, eta handik gailurrera igo ginen, eta lotara berriz bertara jeitsi ginen.

A.— Zenbat iritsi zineten laugarren kanpora?

K.P.— Denak, bostok. Gertatu zena zen hurrengo egunean bi bertan gertatu zirela, Mikel eta Koldo ez zeuden ondo. Estomagoko mina eta horrela. Eguraldia ere ez zen oso ona. Hiru abiatu ginen gailurrerantz, eta bidean Inakik, hagineta mina areagotuz zihoakiolarik alturarekin batera, bueltatu behar izan zuen lau hanketan. Orduan, bik jarraitu genuen gorantz. 800 metrotako desnibela gutxi gorabehera. Eta arratsaldeko lauretan iritsi ginen.

A.— Eta goian ze? Betikoa? Argazki pare bat eta behera? Zenbat denbora egin zenuten goian?

K.P.— Eguraldi nahiko txarra egiten zuen. Elur asko ari zuen. Goizeko 7retarako jada itxi itxia zegoen dena. Haizea elurrarekin. Ez gindoazen japoniarrak joandako bide beretik, ez eta Kinshoffer-tik, baizik eta italiarrek eskubitik egindako bidetik, trapezio-tik elur eta arroka malda igoaz. 300 metrotara geunden 9tan. Nola hortik jeitsi behar genuen aurrera segitzea erabaki genuen, ea eguraldiak aldatzen zuen. Baina ordu pila pasa genituen goraka. Onena gailurretik 200 metrotara gertatu zitzaigun: laino itasas hartatik atera eta izugarritzko eguraldia goian. Ez hotza, ez haizea. Bero piskat, eguzkia. Balneario bat ematen zuen gailurrak. Zoragarria, Behean ekaitza. Goian...

«Elurrezko ertz zorrotz bat da gailurra. Zorrotzegia ere ez. Arroka ttontror batean bukatzen da»

**A.— Abioean ekaitzaren gainetik
zoazenean bezala...**

K.P.— Bai, halaxe. Fotografia asko atera genituen, eta gaeuz ailegatu ginen 4. kanpora. Mikel bakarrik zegoen. Abuztuaren 5a zen. Hurrengo egunean 3. kanpora, eta hurrengoan kanpo basera.

A.— Kike, hau da zuk zortzi milako bat intentatu duzun hirugarren aldia. 80ean Everesteko espedizioan, 81an Lhotseko hartan, eta hau da la terzera la venzida. Egin duzu zortzi milako bat. Gustora sentituko zinen, ezta?

K.P.— Bai, beno, ez dakit. Egia esan ez zaitu asetzen. NI behintzat ez nintzen bapo eginda geratu. Ez dakit, igual da aurretik pentsatu bezala gertatu zelako dena..., beste ezer gertatu ez zelako...

A.— Lehen aipatutako beste zortzi milako horiekin alderatuz, aberatsagoa izan al da espedizio hau?

K.P.— Teknikoki fuerteagoa izan da. Dena dela gogorragoak gertatu zitzaizkidan beste biak.

A.— Zera da beste gauza harrigarri bat, 21 egun besterik ez dituzue pasa zortzi milakoa egiteko. Beti esan ohi da denbora gehiago behar dela aklimatatzeke. Alde horretatik nola ibili zarete?

K.P.— Oso ondo. Nekatuta, leher eginda eta deseginda zabiltza goian,

baina normala den neurri batean. Gastatu egiten zara denbora gehiegi egoten bazara altura horietan. Oker-ragoa da nere ustez.

A.— Beraz nahikoak al dira 21 egun zortzi milako bat egiteko?

K.P.— Beno, han diferentea da. Beste gehienetan 6000 metrotan dago kanpo basea. Han 4000tan. Oso behean. Gogorra da hortik igotzea. Igotzen zoazen heinean aklimatatzen zara. Bestetan suabe suabe 6000 metrotan zaude. Hor gehiago kostatzen da aklimatatzea. Bestalde, hobeto etortzen zara zure onera jeisterakoan. Erreza-goa.

A.— Etxerako buelta nolakoa izan da? Everestekoa kristorena izan zen, Lhotsetik bueltan triste triste... eta orain?

K.P.— Bakoitza gure bidetik itzuli gara. Bi segituan etorri ziren lanera. Mikel, Zulu eta hirurok India aldera joan ginen. Mikel irailaren 3an bueltatu zen, Zulu 5ean eta ni 15ean. Uholdeak gainera... ez da beste batzutan bezala izan.

A.— Jende askok dio horrelako espedizioak eta egin beharrean hobeto legokeela baseko mendizaleak eta laguntzea. Oso garestiak direla horiek. Zerk motibatzen zaitu horietara?

K.P.— Aurrenengoari erantzunez, esango dizut, hemen bertan egiten den mendizaletasunak oso gastu txikia

duela. Ez du ia dirurik behar. Bi lagun juntatu, automobila hartu eta ale, mendira. mendi elkarreetan ere lehen baino mugimendu gutxiago dago orain. Bere gisara joaten da jendea. Beste espedizioak bai, hauek garestiak dira. Arazoa da ea sozialki duen inolako projekzioerik espedizio batek. Ea interes sozialik baduen. Hori begiratu behar izaten da subentziotarako eta. Deporte orok izaten du publiko bat. Hemen ez daukazu publikoa zuze-nean. Gero bilatu behar dugu filmina eta pelikulekin. Alde honetatik aski ez dugula egiten egozten zaigu.

A.— Beste zortzi milako bat egiteko gogoz?

K.P.— Beste zortzi milako bat edota beste edozein mendi urrutia xamar baldin badago.

A.— Ze projektu daukazu buruan?

K.P.— Makaluko mendebaldeko ttontrorerrako permiso bat dago orain, 8500 metro Nepaleko Himalaian. Lau edo bost bagara. Arazo dextente izango dugu ordea, martxorako baita permisoa, eta subentzioak eta lortzeko ez dakit nola ibiliko garen. Uholdeekin gainera... arazo asko izango dugu.

A.— Zenbat pagatu zenuten Nanga Parbat-eko permisoagatik?

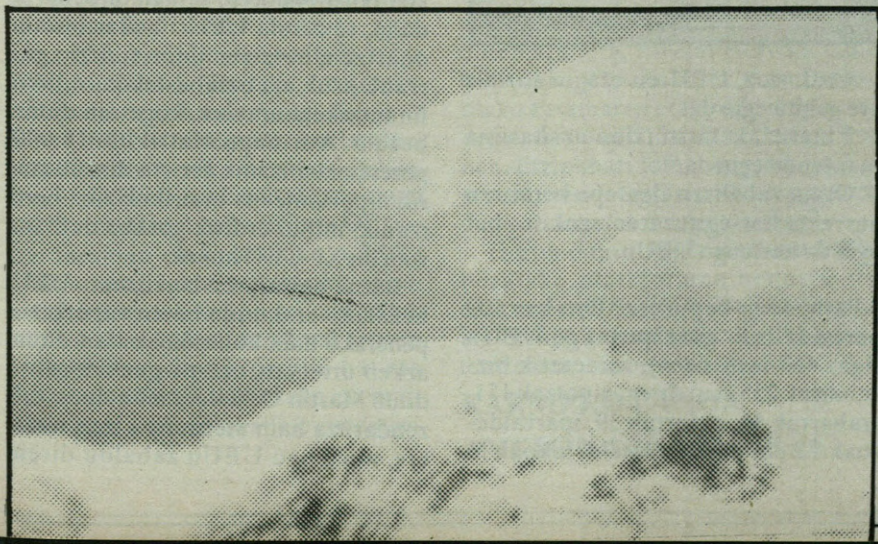
K.P.— Berrehun bat mila pezeta.

A.— Nolakoa da gailurra?

K.P.— Elurrezko ertz zorrotz bat da, zorrotzegia ere ez, borobil xamarra eman dezagun, arroka ttontror batean bukatzen dena. Bi klabija zeuden han. Urrekolorekoa bat, Messner-ena uste dut, tubo bat zeukan loturik, Messneren karta bat alemanez, beste aleman baten karta, 82ean igo zenarena frantsesekin. Beste klabijan fulard bat zegoen, eta japoitarren bandera gero. Hori bakarrik jeitsi genuen.

A.— Jende asko hil da Nanga Parbat-en abalantxak eta gertatuta. Hori al da arazorik larriena?

K.P.— Aisladaturik dagonez posiblea da eguraldi aldetik eta kondizio bereziak izatea. Aurtengo udan 9 espedizio izan dira han. Japoitarrenak eta gureak lortu dute gailurra. Ez dira iritsi besteak, eta totalean lau edo bost pertsona hil dira. Shell bidetik, bestal-detik, hiru edo lau japoitar hil ziren batera.

UEU. FINKATU BEHAR DEN BIDEA

Euskal Herriko Unibertsitate ofizialaren babespean eta diru laguntza ugariz, Donostian ospatu diren II. Udako Ikastaldietan nabaritu den hutsunerik handiena -antolatzaileen hitzetan- euskararen erabilera eza izan da.

Aldiz, -hau bai paradoxa- oraindik Unibertsitate ofizialetik kanpo dagoen UEUk (nahiz eta haren babesa maiz eskatu) euskara hutsez bete zituen bere emanaldiak joan zen Uztailean ospaturiko XI. ekitaldian.

Kontraesan honen zergatiak zenbait erreflexio egin nahi genuke artikuluko honetan.

XI. UEU-ren BALANTZE GISA

XI. Udal Euskal Unibertsitatearen balantzea egiterakoan honako bost ondorio hauek azpimarratuko genituzke:

— Partaideen kopurua estabilizatu egin da, igazkoari begira pixka bat igoz.

— Maila akademikoa ere igo egin da? ikastaldiak ugaldtu, liburugintza, tesi eta tesinen aurkezpenak, etab.

— Ondorioz, UEUren eragin soziala ere gehitu egin da.

— Finantzaketa-iturrien urritasuna mantendu egin da.

— Orain zabaltzen den epe berriaren aurrean, bar-egituraren egokitze bat egin da aurtengo UEUn.

— Partaideen kopuruaz? Oro har 509 partaide izan gara aurtengo UEUn (Igaz 467 izan ziren), zeinetatik bizkaitarrak 255 izan diren, giputzak 151, arabarrak 46, nafarrak 39, iparraldekoak 13 eta beste herrialdeetakoak 5.

Datu hauetatik aipagarria dugu gehienbat, probintzia guztietatik igaz baino jende gehiago etorri dela, Gipuzkoatik izan ezik (1.981:201; 1.982:166). Gipuzkoan azken urteetan eman den beherakada hau, probintzia honetan UEUk duen antolaketa ahularekin erlazionaturik legoke.

— Aurtengo partaideetatik 238 euskaldunberriak izan dira (46), eta 271 betidanikoak (54),

— Puntu honekin bukatzeko, aipatu behar dugu halaber, partaidetzaren berriztatzea (asko izan dira aurreko UEUren lehen aldiz hurbildu direnak), eta hauetariko askoren gaztetasuna.

— Maila akademikoaz: honen igotzea datu hauetan nabaritzen zaigularik: irakasleen osoketari begiratu, 13 doktore, 61 lizentziatu izan ditugu; 3 tesi doktoral eta 5 tesina aurkeztu dira; 21 ikastaldi eskaini dira, guztiz 606 lanordu betez; 20 libururen argitaratzea. — Eragin sozialaz; Goian aipaturiko bi faktoreen ondorioz, UEUk merezi duen balorazio soziala ere igo egin da. Eta horrela ikusi dugu, komunikabideetan izan duen ohiartzuna, edota Iruñeko herriak eta bertako erakundeek opa zioten harrera ezin hobea, eta bai Euskal Gobernuaren Kultur eta Hezkuntz kontseilari den Etxenike jaunak UEUra egindako bisitak ere horixe adierazten digularik.

— Diru arazoetaz: Hala ere, eta ikusitakoa ikusi ondoren, seinlatu beharra dago, ez zaiola UEUri behar bezala onartzen, betetzen duen funtzio garrantzitsua eta ezinbestekoa, dituen finantzaketa-arazoez frogatzen duten bezala. Aurtengo matrikula 18.000 pezetatakoa izanik ere eta diru iturririk inportanteena matrikulazioa bere izanik, milioi erditik gorako defizita izan du XI. UEU honek.

— Barne-egituraren berrizteaz: UEU bezalako erakunde baten superbizipenerako hain kontrakoak izan diren azken urteotan, oztopo guztiak gaindituz Martin Orbek eraman duen zuzendaritza hain meritorioa izan bada ere, aurtengo UEUn zabaldu diren

posibilitate berriei aurre egiteko, beharrezkoa zen barne-egituraren berriztatzea. Azken asanbladan egin zen berriztapenaren arauera, bete behar diren funtzioetarako lan-talde bat aukeratu zen, Baleren Bakaikoa buruzagi duela.

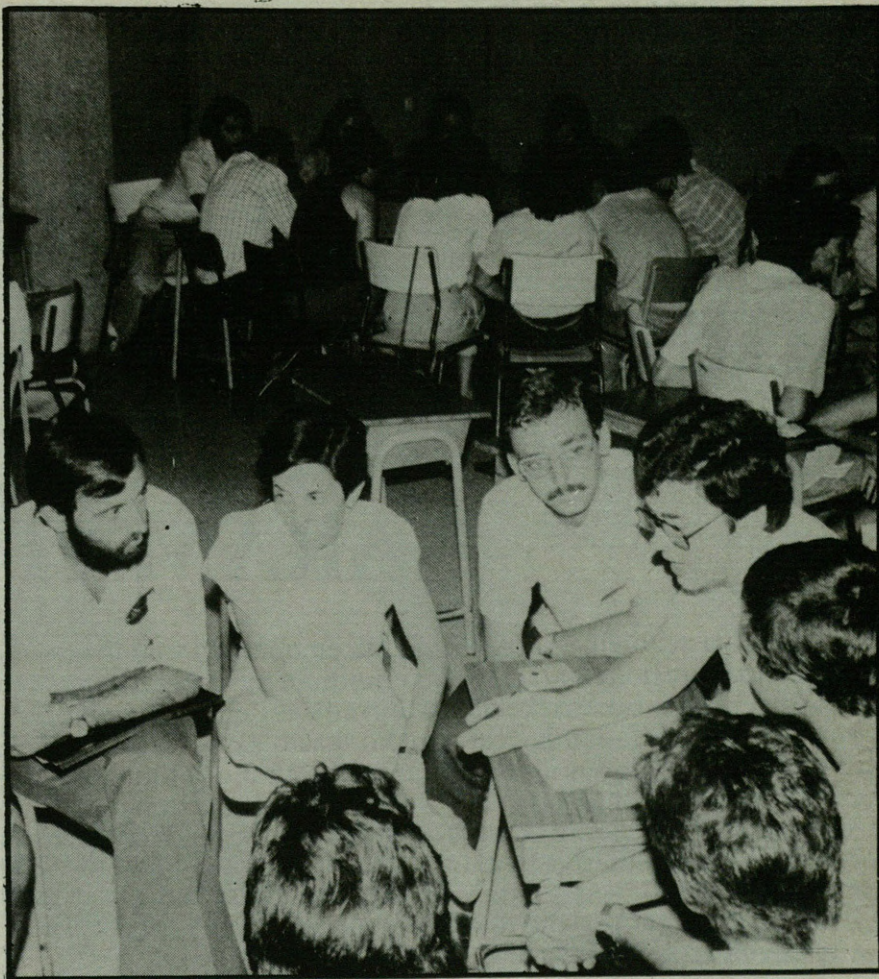
ETAPA BERRIA, ARAZO BERRIAK

Aurretik ikusi dugunaren arauera, badirudi helburu berriak eta altuagoak lortzeko bidean dugula UEU, eta agian hauxek lirateke:

1. Kurtso osoan zehar lana sendotu, azken batean udako hamabost eguntan egiten dena, horren ondorio hutsa baino ez delako. Eta hurrengo udako ikastaldiak prestatzeaz gain, gaur lan desberdinetan sakabanaturik egon arren, helburu berdintsuekin dabilen jendea erlazionatzeko nahitaezkoa delako.

2. Bi erakunderekin harreman probetxugarriak izateko aukera zabaltzen da une honetan: Euskal Gobernuarekin eta Euskal Herriko Unibertsitatearekin hain zuzen ere. Lehen erakundeaz, Etxenike jaunak egindako bisitan esan zigunaren arabera, batez ere babes ofiziala eta hain urria izan den diru-laguntza lor daitezke. Prometitu zuen bezala, laguntza horrek matrikula-kostea bost mila pezetatara jaitea suposatzen badu, pauso inportantea litzateke hurrengo kurtzorako, dudarik ez.

Eta Unibertsitate ofizialari dago-kionez, Baleren Bakaikoaren hautaketak bide berriak zabaltzen ditu. Bakaikoa Zuzenbide Fakultateko irakaslea izanik eta Unibertsitate ofizialeko Euskararen Batzordearen partaide, egoera ezin hobean aurkitzen da harreman horietarako. Berauek, gure ustez, Unibertsitatearen itzala lortzera bideratu beharko lirateke, UEUrentzat egoera legala eskuratuz; baina ez luke UEUK Unibertsitate ofizialari zuzendutako kritika bazte rtu behar. Oso plataforma egokia iruditzen zaigu UEU adibidez, Unibertsitate Ofizialak daraman euskararekiko politika kritikatzeko, lehen aipaturiko «Euskararen Batzordean» presentzia izanik edota beharrezkoa den Euskararen arazoetarako Errektororde bat eta Euskararen Estatuta lortzeko eta maila honetan zenbait eskabide zuzentzeko.

UEU-REN AUTONOMIA GORDE BEHARREAN

Bestalde, eta goian aipaturiko harremanak finkatu ondoren, guztikz komenigarria litzateke, UEUK nola-baiteko estatus autonomoa mantzentzea. Zergatik? Bada, batez ere guztiz zalantzarik delako, Euskal Herriko Unibertsitate ofizialak gaur euskal giarteak behar dituen koadro intelektual eta profesionariak formatzeko eta gure herriak dituen arazoak planteiatu eta alternatibak proposatzeko beste autonomiarik duen. Uste dugu, esperimentzia alde batetik dela eta LRU eta etorkizunerako neurriek seinalatzen duten arauera, Euskal Herriko Unibertsitate ofiziala batez gero Espainiako Estatuaren erakunde prepotzat defini daitekeela, batez ere alegia honen disziplinari lotuta dagoen eta Estatu horren integraziorako lan egiten duen erakundea dela gehienbat.

Hortik dator hain zuzen ere, UEU bezalako plataformen beharra eta erakunde ofizialarietako autonomia eta beraiei zuzendutako kritika mantentzearen ezinbesteko arrazoiak.

KARMELO LANDA

ANTTON AZKARGORTA

ZUHAIZTIN ITXIALDIA

Hau da, oraingoz, eta ale honetan eskein diezazuekegun bakarra, halaz ere datorren astean, elkarrizketa bat egiteko asmoa dugu.

«Gure haurrak dauden gelan, 7 haurrek ez dute euskara ulertzen, 11-ak ez dakite euskaraz hitzegiten eta beste bost euskaldunak dira. IRAKASLE BAKARRA DUTE. Zein hizkuntzatan eraman behar ditu klaseak? Bigarren eta hirugarren kurtsoan euskara gutxi dakite, eta OHO-ko laugarren mailan, urriaren 10-a arte ez zuten euskarazko klaserik antolatu. Askotan hitzegin dugu, zuzendaritza eta inspektorearekin, baina lortu den gauza bakarra, hitzegitea izan da hain zuzen. Honez gero, gaur urriak 10, arratsaldeko 5-etan, eskolan itxialdi bat egiteko erabakia hartu dugu, eskolan «D» mailako linea l ortu arte».

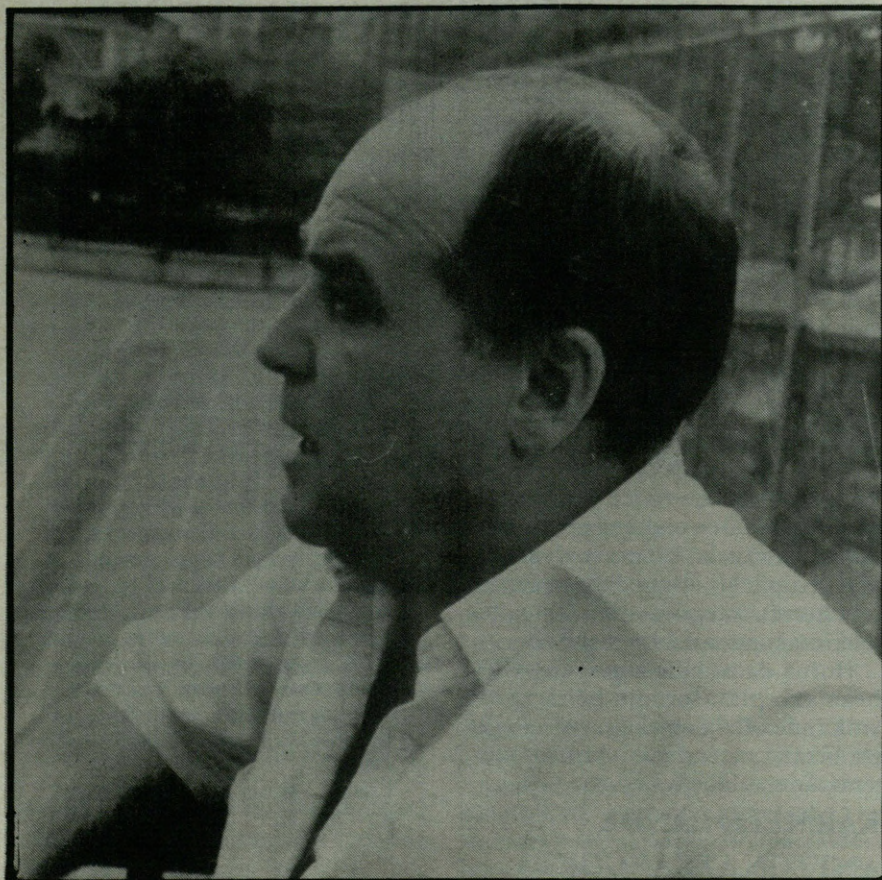
Euskal Eskola Publiko baten alde.

Guraso taldea

Floren Ostolaza Donostiako Ikastolen Elkarteko lehendakariarekin.

BI BIDEK IKASTOLEN HERRI MUGIMENDUA DEUSEZTERA DARAMATE

Joan den asteko elkarrizketari segida emanaz, Floren Ostolaza, rengana jo dugu honetan, ikastolen munduan buru-belarri ibili den gizon batengana. Elkarrizketa hasi aurretik esaten zigun hemezortzi urte zituelarik, jadanik, Nafarroako ikastolak pintatzen zituela eta ordutik ikastolen mugimenduan gero eta murgilduago. Aitor ikastolaren sorreran, Zurriolan, Barandiaranen,... Eta gaur egun Donostiako Ikastolen Elkarteko lehendakaria da. Eta Zurriola ikastolako lehendakariorde gainera, federazioan ere lankide, Barandiaran ikastolan ere bai,... Zurriolako bilera batetik irteten harrapatu dugu eta bertako instalazio apartak ikusteko aukera izan ondoren, elkarrizketa atsegina.

Igaro berri den KILOMETROAK 83.aren arrakastak bideratzen gaitu elkarrizketara. «Kilometroak zertarako? gaideta du baten batek. Hor izan dute erantzun egokia. Zertarako? Ba...egun bat, hori bakarrik...eta hori guztia. Euskararen aldeko egun bat. Urte osoak behar lukeela euskararen aldekoa? Bai, baina hau ere bai. Euskararen alde jende asko dagoela agertu. Eguna ongo igaro. Euskal kontzientzia landu...Gogoz hartzen du hitza Florenek eta poza dario Donostiaren erdi erditik igaro den «Kilometroak»-en arrakasta aipatzean.

Hala ere ez du egun pozgarri batek ikastolen etorkizunean ageri diren une latzak ahazteko aitzakia haundirik ematen, eta guk geureari heldu behar.

ARGIA.- EEPa eta EIKE, hor daude bi bide ikastolen gaurko egoerari irtenbide desberdinak agertzen. Zer dereizkiozu bi ikuspuntu horiek sortzen duten egoerari?

Floren Ostolaza.- Bai batak eta bai besteak planteiatzen dituzten bideetan, nola edo hala biak mugimendua instituzionalizatzea bilatzen dute eta herriari ikastoletan duen ahalmena kentzea datorkio hortik. Ikastolak administrazioaren esku geratzea bilatzen dute biek azken finean eta hortik herriari gaur egun mugimendu honetan duen partizipazioa ahultzera doa. Gurasoen partizipazioa esatea ez zait neri gustoko, herriarena da. Herriko mugimendu bat osatzen dute ikastolek eta bi bideetan herri hori aparkatuta gelditzen dela iruditzen zait.

Euskal Gobernuak edo espainol

gobernuak eratuko du hor dena, «concurso de méritos» eta horrelakoe-kin eta direktoreak, zuzendariak, izango dira jaun eta jabe. Oso eskema autoritarioa bilakatzen da. Direktorea duk mandataria eta horrek esaten duena egiten da eta punto. Edozer gauza egiteko hari eskatu behar zaio baime-
na eta hark estatuaren izenean ari de-
naren aitzakiaz...baina noski, diru hori herriarena da...

A.- Hortaz, zuri hasiera hasieratik bi irtenbide horiek ikastolen herri mugimendua deusezten dutela iruditzen zaizu, eta ez zaude ez batarekin eta ez bestearekin.

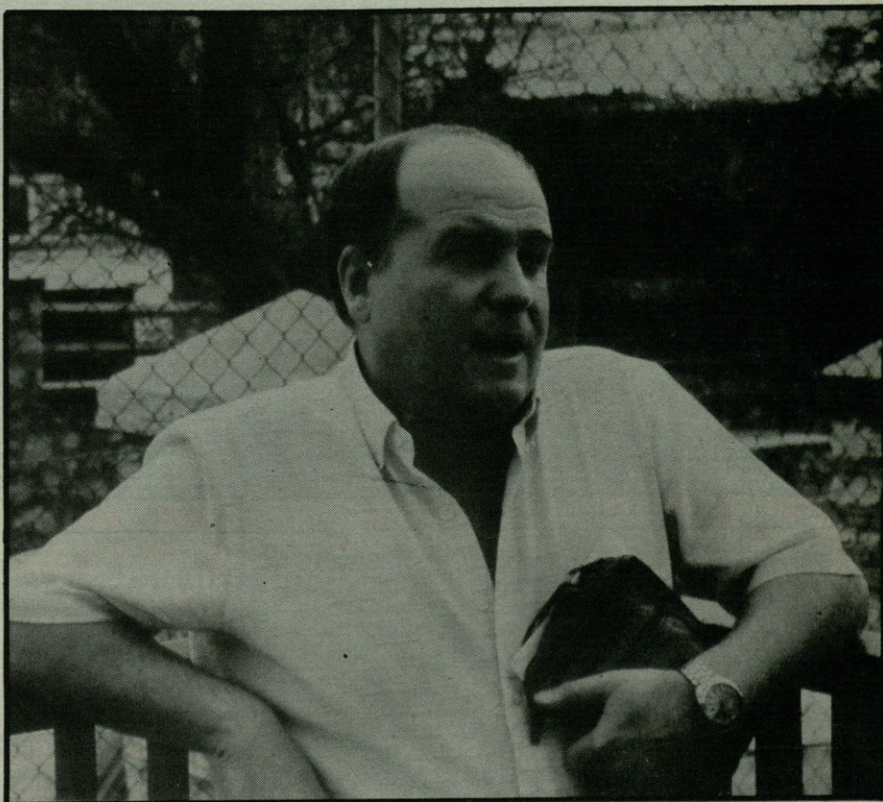
F.O.- Hori da, eta hori horrela dela biek onartzen dute. Eusko Jaurlaritzak EIKEn, bai, planteiatzen du partizipazio mota bat, baina gaur dagoenarekin konparatuz oso da hila. Eta beste bidetik, gaur eskola publikoak nola dauden ikusiz zer esanik ez. EEPA-k, noski, hor barruan sartu eta barrendik borroka egitea planteiatzen du. Eskola publiko barruko borroka beharrezko hori nik baietz esaten diot baina ez ikastolak hor sartuta. Zeren gaur egun ikastolak etsenplu bat bait dira eskola nazionalentzako. Eta zergatik, hortaz, txarragoa den maila batetara jetxi? Egin behar dena, eskola publiko horiek aldatzea da. Une honetan mugimendu bat planteiatzen bada euskaldunak eskola publikoetan sartzeko eta hortik Euskal Eskola Nazionaleruntz borrokatzeko, ni horretan nago. Baina ikastolek gaur daukaten herri mugimenduekin hor sartzea gaizki iruditzen zait. Oso gaizki.

EIKEn sartzea ere gaizki iruditzen zait, azken finean Eusko Jaurlaritza gaur ikatoletan dagoen mugimendu bizi hori kontrolatzera joango delako piskanaka piskanaka. Baina oraingoz zaila izango dute hor dagoen ahalmen hori kentzea.

Azken finean hala ere EIKEn aurreko kakra zera da, Eusko Jaurlaritzak hau planteiatuko duela: zuek askatasun osoa duzue EIKEn sartzeko edo gaur egun bezala jarraitzeko, baina EIKEn sartzen bazara diru gehiago emango dizugu. Eta orduan, horren aurrean ezin inuxenteak izan eta jende gehienek hori dela eta, sartzearen alde jo beharko du.

A.- Errealismoara jotzen duzula nabaria da, ondorio inmediateara. Hala ere bi bideen gorabeherak aztertzea eskatuko genizuke.

«Bai EIKEk bai EEPAk mugimendua instituzionalizatzea bilatzen dute eta herriari ikastoletan duen ahalmena kentzea datorkio hortik».

F.O.- Beste gauza bat ere esan behar da. Gaur egun ez daude bi alternatiba: EIKE eta EEPA alegia. EEPA-ren ahalegina Eusko Jaurlaritzak posibilitate hori onartzea zen. Baina ez du onartu honek. Lege aldetik aukera bakarra geratzen da orduan: EIKEn sartu ala ez. EEPAren alternatiba gaur egun asmo bat besterik ez da.

Baina zera gertatzen da arazo honetan, «ley de bilinguismo» delakoarekin gaurko eskola publikoetan irakasle euskaldunak sartzeko eskubidea badago, baina hor ohiturak, izakerak eta abar daude. Eskola berean euskara eta erdara ematearen esperientzia egin beharra dago, hori da bidea, baina orain arteko esperientziak oso txarrak izan dira; eta txarrak euskararentzat izan dira, noski. Inuxentekeria litzateke pentsatzea euskara eskola eskola publikoan sartu eta jadanik gauza egi-na dagoela, eta ez, zeren erdara da nagusi eskola horietan, euskara atzean geratzen delarik. Plangintza osoa erdaraz planteiatzen da.

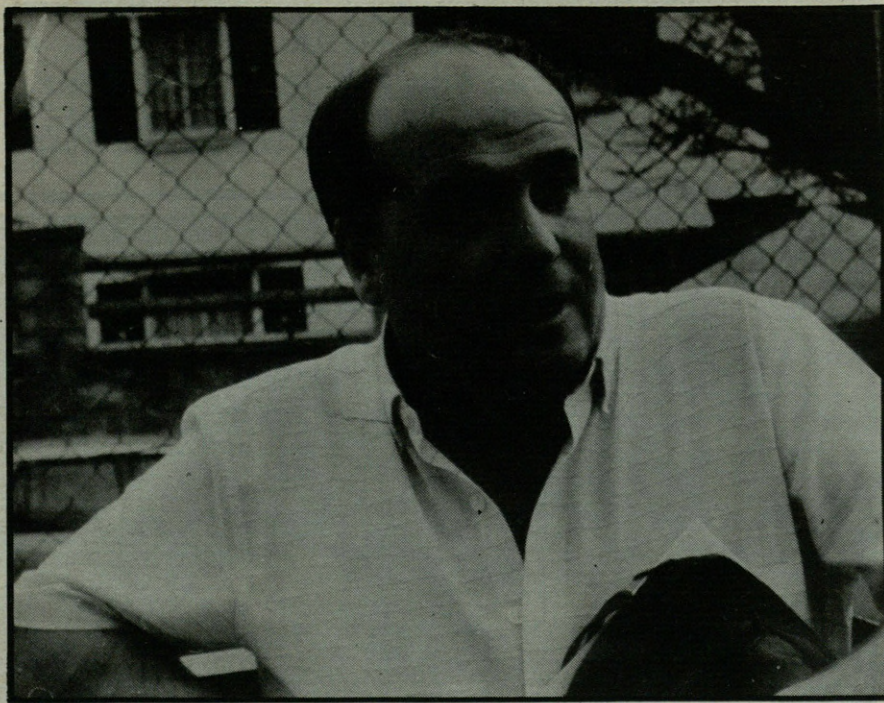
A.- EEPA bidea defendatzen dutenek —hori zioen hain zuen orriotan

joan den astean Tasio Erkiziak— «bi komunitateen» arazoa aurpegiratzen diote EIKE alternatibari. Bide horretatik alegia Euskal Herriko bi komunitate berezien arteko zatiketa indartzen dela.

F.O.- Arriskua badago, noski, baina horrekin kontatu behar dugu. Bi komunitateak hor daude. Hori ezin dezakegu ahaztu. Eta elkarren arteko borrokan gainera. Alde horretatik borroka orokor bat egin beharko dela badakigu. Baina ikastolen aldetik oraingoz euskara defendatzeko egiten da borroka. Erresistentzi jarrera batekin. Ez gaude aurrera jotzeko egoeran.

Guk Donostian egin dugu esperientzia bat Sagues auzoan. Hor hiru linea sartu genituen iaz eta aurten bi linea, baina guztiz minorian egoten dira, eta hori ikusiz, guk, daukaguna mantendu nahi dugu; aparte ez baina mantendu. Oraindik ere erresistentzi jarrera batean.

Horregatik Lanbide Eskola egin zenean euskaraz bakarrik egin zen, eta orain eskatu dugun BUPeko zentro

«Irakasle aldetik nahiko ondo daude ikastolak... giro aldetik ere bai. Orduan zein da arazoa? Dirua. Hortaz, dohaintasuna ikastolentzat dauden daudenean».

publikoan euskarazkoa soilik izan dadila eskatu dugu, ez nahasteko erdarazko publikoarekin, giro euskalduna lortzeko.

A.- Baina printzipioz zuek ere Euskal Eskola Publikoaren alde zaude, ezta? Uztailen Donostiako Udaltxeko pleno batera aurkeztutako puntu batzuei zuek erantsitako puntu batek hala zioen: «o) *que en tanto no se produzca el cambio en las Escuelas Públicas se solicite por este ayuntamiento al Gobierno Vasco la GRATUIDAD de las ikastolas de Donostia con el modelo de cogestión actual y control público. Pudiendo ser esto el inicio de la UNICA ESCUELA PUBLICA VASCA*».

F.O.- Nik horrela ikusten dut gauza. EEParen planteiaketak gauza positibo asko dituela? Noski baietz. Eta hemen gehienak, pribatuaren aldeko dagoen minoria bat ezik, Eskola Publiko Euskaldun baten alde gaituzu. Baina eskola publiko aldatu baten alde. Ez oraingo ereduarekin. Hortaz, gaur egun gauzak dauden eran egonaz, EEParen irtenbidea errore haundia iruditzen zait. Beste alderdi positibo asko ikusten dizkiot, noski. «*Bi komunitateen*» aurkako mugi-

mendua hastea etabar. Baina garrantzia gehiagorekin hasi behar dugu horretan. Indar gehiagorekin.

Hala ere EEPakoek diote ikastolak bere horretan geldituko liratekeela, juridikoki batuko balira ere, erabat euskaraz...

F.O.- Baina legeak ez du hori kontentplazten, hor dago koxka. LOCE legea hor dago, eta sozialistek ateratako azken legea, eta garbi ikusten da mugimendu hori ez dagoela garrantizaturik; hor arrisku haundi bat dago.

Neretzat garrantzia haundia duena zera da, euskara benetan herrikoia izan dadila. Jende guztiak izan dezala hezkuntza euskaraz egiteko posibilitatea. Horren aurrean zein oztupo dago ikastoletan? Irakasle aldetik nahiko ondo daude ikastolak,... giro aldetik ere bai. Orduan zein da arazoa? Dirua. Hortaz ez EIKE eta ez EEPa. Dohaintasuna ikastolentzat dauden daudenean. Hori onartu behar litzateke. Eusko Jaurlaritzak hori onartzeko ahalmenik badu jarri ditzala dohainik ikastolak. Orduan lortua daukagu denontzat izatea, eta baita herriko mugimendua mantentzea ere. Baina po-

dereak beti nahi izaten du kontrolatu eta horri erantzuten dio ezetz.

A.- Bi bideei kritika eginaz, baina gaur egun eragozpen gutxien dituen bidea hartuz, badirudi EIKE baldintzatuaren bidea defendatuko zenukeela.

F.O.- Nire jarrera pertsonala EIKeri ezetz esatea litzateke eta denok ezezkoa emanez gero Eusko Jaurlaritzari beste lege berri bat egin eraztea. Baina ez da hori gertatuko tamalez, ez gaitzen inuxenteak izan, zeren ikastola dextente egongo dira «*ba bueno, sartu egin beharko diagu*» esango dutenak.

Hori horrela izanik ikastolen aldetik baldintza batzuk jarri ziren EIKeren aurrean, horrela adibidez, Asanblada nagusi izatea nahiz eta Eusko Jaurlaritzako ordezkariak barne egon, eta D modelua mantentzea toki guztietan, baina ez dituzte baldintza hauek onartu. Baina argi dago gaur egun presupostuaren 45 lortzen badugu eta 70 jasoko dugula esaten badute ikastola asko horra joan beharrean aurkituko dela.

Baina beste arazo batzuk ere badira ez EIKEk eta ez EEPak argitzen ez dituztenak. Adibidez, erdal ingurugiroa nagusi den herrietan sei urteko haurrek euskara tresna bezala lasai menderatzea nahi bada eskolaurrean gelak ezin dira hogeitamarrekoak izan, hamazazpi edo hogeikoak izan beharko dute eta horrek kostuak asko igotzen ditu. Eta arazo hauen aurrean lekuan lekuko erabakiak hartu behar dira: Eta programaketa arloan ere gaur egun ikastoletan gai bereziak sartu behar dira, musika, gorpuz-adierazpena, etab., eta gai hauek sortzen duten kalitate gerhitzearen aurrean zer gertatzen da?

Horregatik nere ustez, ez bata eta ez bestea baizik eta beste gauza bat litzateke nere jarrera pertsonala. EIKE bidetik, orain, zoritxarrez ikastolak ghetto bat bezala planteiatu dira. Baina horren aurrean mantendu dezagun daukaguna era onenean hau aldatu arte: Eta nola aldatu? Hor dago kakoa. EEParen bidetik? Ala EIKEn sarturik? Bi bideak irekiak eduki behar litzukete ikastolek, baina zoritxarrez lege aldetik EEPari ezezkoa eman diote. Eta hortaz ez daude bi bide.

L. BASTIDA

*Teresa del Vallek ikerketa antropologikoa
egin du*

«KORRIKA» FENOMENOA EUSKAL ETNIAREN EZAUGARRI GARRANTZITSUA DA

Laura MINTEGI

Teresa del Valle antropologoa, aski ezaguna dugu Euskal Herrian: Zorroagako Fakultatean, «Antropología Cultural» Sailan, azken lau urte hauetan dihardu, beste irakaslerekin batera. Lehenago, Ameriketan eta Mikronesiako hainbat irlatan, zenbait urtetan zehar, antropologia lanak burutu zituen, hantxe bertan doktoregoa egin zuelarik.

Gaur egun, Euskal Herriko Unibertsitatearen barruan, euskal antropologia, batez ere, lantzen du, eta honen froga, orain gutxi Donostian aurkeztu duen hitzaldiaren izenburua; «Las acciones simbólicas como expresión del hecho diferencial vasco».

Euskal Herriko ezaugarri berezitzat «Korrika» fenomeno hartu du eta, horretan oinarriturik, euskal etniari buruzko ikerketa lanean aritu da.

Baina, euskal etnia definitu baino lehen, etnia kontzeptua argitzea eskatu diogu.

«Etnizitatetzat, talde konkretu batek, beste batzuren aurre, bere nortasun sozio-kulturala mugatzeko eta finkatzeko aurrera daraman prozesua ulertzen dugu. Eta prozesu honek, beraren historian zehar, ezaugarri desberdinak har ditzake. Normalki, ezaugarri geogra-

fikoak, linguistikoak, kulturalak, etab. izan arren, ezaugarri politikoak hartu ahal ditu, nazionalismo bat sortuz. Nazionalismo horri neurri politikoak eskainiz gero, giza taldea nazio bat bihurtu daiteke. Baina argi gelditu behar da etnia eta nazioa ez direla gauza bera; elemento politikoak daude tartean. Dena den, proiektu politikoa burutzen bada, prozesu etnikoaren bilakaera indar daiteke».

Euskal etnizitateaz mintzatzea, beraz, zilegia da, giza talde batek bere nortasun berezia mugatu nahi izan duelako, eta bere barneko zenbait ezaugarri, beraren nortasunaren berezitasuntzat hartu nahi izan dituelako.

ko. Honela, ekintza sinboliko bakar batetan, elementu geografikoak, linguistikoak, kulturalak, politikoak, etab. sartu ditu. Ekintza sinboliko hau «Korrika» dugu.

Elementu geografikoa,

«*Korrika*»k egiten duen ibilbidearen zabaleran ikusten da. Zazpi probintzietara heltzen da, eta oker ez bagaude, aurtengo edizioan —abenduan egingo dena—, kilometro zenbakia handitzea eta herri gehiagotara heltzea hartu da helburutzat (1981an 1.820 km. eta 1982an 1.822 km.).

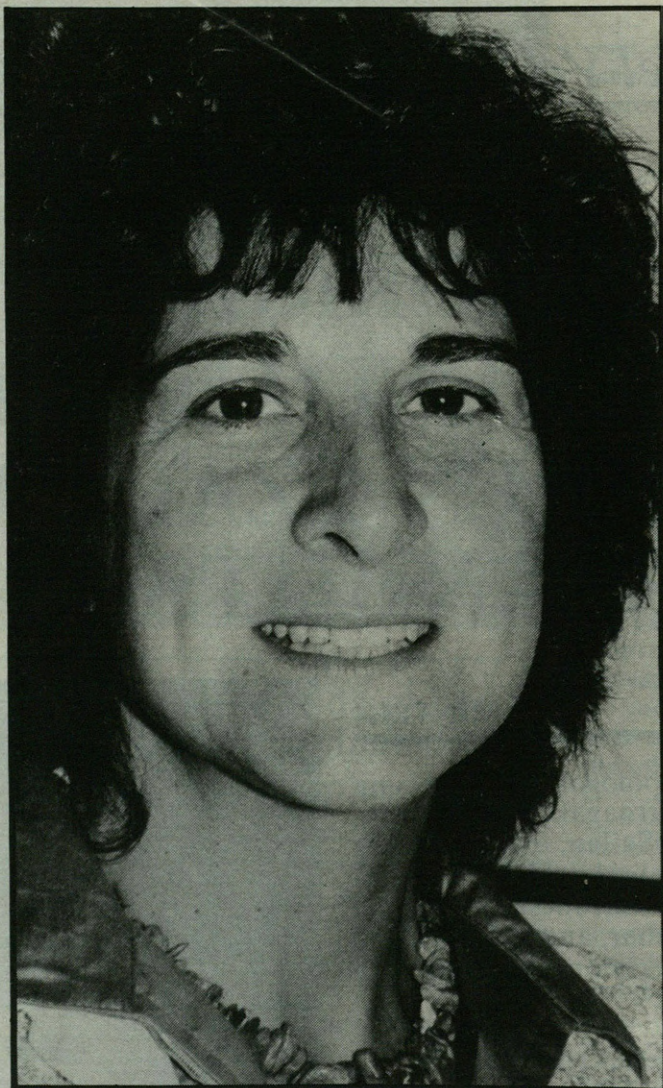
Euskal Herrian egiten diren beste ekitaldi kulturaletan —hots, «*Ibilaldia*» Bizkaian, «*Nafarroa Oinez*» Nafarroan, «*Araba euskaraz*» Araban, «*Kilometroak*» Gipuzkoan eta «*Seaska*» mugimendua Iparraldean—, helburu linguistiko-kulturalak bete arren, ez da etnia baten elementu geografikoa betetzen. Dena den, Teresak ez du gaia sakontzen, «*ekintza horiek ez ditudalako behar den moduan ikasi. Norbaitek ikasi beharko lituzke, eta hortik hasita, ikerketa konparatiboa egin liteke, baina ezagutu gabe ezin dezaket horretaz nire eritzia eman*».

«*Korrika*» fenomenoaren barruan dagoen beste elementua, linguistiko-kulturala dugu. «*Korrika*» da, funtsean eta batez ere, hizkuntza baten erreibindikazioa, eta hizkuntza hori da, etnia baten nortasuna definitzen duen ezaugarriarik nagusia.

Orduan, puntu honekin, «*Korrika*»k euskal etniaren bigarren helburua betetzen du: hizkuntzarena.

Hirugarrena kulturala litzateke. «*Korrika*»rekin batera, pasatzen den herrietatik, manifestazio kulturalak burutzen dira: musika jaialdiak, kirol saioak, bazkari herrikoiak, herri arte erakusketak... Guzti hauek herri baten manifestazio kulturalak ditugu.

Beste laugarren helburu bat, politikoa izan daiteke.

Teresak esaten zigunez, etnia proiektu amankomuntuan, intentzio politikoak sartzen direnean, etnia hori nazionalismo batetan sartzen zaigu, eta beraz, nazioa izateko lehen oinarriak jartzen dira.

Baina politikaz mintzatzen garenean, bi arlo bereiztu behar ditugu. Alde batek, ekintza horrek dituen asmo politikoak —ikurriaren presentzia, sinbolo politikoak izanez, herri baten pentsakeraren frogaz bezala har liteke kontutan—; eta bestetik, eta oso desberdina, talde politikoek ekintza horri buruz egiten duten balorapena. Hala nola, alderdi politikoaren jarrera —alde, kontra, edo ez bata ez bestea—, sartuko litzateke kapi-

tulu honetan. Baina Teresaren ustetan, arazo hau ikerketa antropologikoetatik kanpo aurkitzen da, eta politikologoei dagokie asuntua aztertzea.

Eta azkenik, garrantzitsuenak bakarrik aipatuz, bostgarren helburu bat legoke «*Korrika*» fenomenoan. Eta helburu baina, euskal etniaren ezaugarria, edo bere ideosinkrasiaren karakteristikak dela esan dezakegu. Euskaldungoaren ekintzaletasunaz ari gara mintzatzen, hau da, euskaldunak **ekiteko** —eta ez berba egiteko, esaterako—, duen tendentzia.

Euskal antropologoen ustez, «*Korrika*» fenomenoak euskal gizartean izan duen

eragina arrazoi honegatik ulertzen da: euskalduna prestuago aurkitzen da ekiteko (ibili, korrika egin, ekintzak antolatu), pasiboki iharduteko baino.

Hau da, euskaldunen arteko txapelketetan, gehien baloratzen dena ekitea da: bertsotan ekitea, harriak jasotzea, belarra segatzea edo ikurriña balkoi batetan zein Everest tontorrean jartzea. Baina **ekin** hau, ez da **pent-satu** ordeztartzen den zer-bait. Ez da horren ordezkioa. Askotan kontrajartzen dira bi elementu hauek, egitearena eta pentsatzearena. Baina ez da hau kasua. Euskal kasuan, ekitea da, pent-satu ondoren, esatearen ordezkioa. Diskurtsoa ekintzan datza, eta hau da haren abstrakzioa.

«*Korrika*»k duen arrakasta berdina litzateke jendea mobilizatu baino, hitzaldi saioak antolatuko baliu? Hau da antropologoei heuren buruei egiten dieten galdera, eta guk ere pentsa dezakeguna.

Dena den, guk «*Korrika*»ren, hau da, euskal etniaren helburu, ezaugarri eta asmo batzu aipatu ditugu, baina edozein etniak, bere historian zehar, prozesu historiko desberdinetan, bere nortasunak definitzen dituen ezaugarriak aldatzeko ahalmena dauka, eta ez da zergatik oinarritu behar esan ditugun elementuetan. Zenbait herrik ez du, jadanik, elementu linguistikoa hartzen ezaugarritzat eta bai, ordea, fisiologikoa edo arraziala. Konstituzio fisikoa, odolaren RHa edo bizitza-zikloak ospatzeko ere har litezke ezaugarritzat.

Nola nahi ere den, gaur egungo presuestuetan, «*Korrika*»k euskal etniak berarentzat aukeratu dituen nortasun-ezaugarriak betetzen dituela esan genezake.

«AZKUE» SARIKETAREN TRAJEKTORIA BERRIA

Uholdeen ondorioen uholdea pairatzen ari garen uneotan uzkur agertzen dira berri kulturalak, eta are uzkurrago euskal arlokoak badira. Baina bizitzak aurrera egin behar duenez eta batakes-
tea kentzen ez duenez, bagoaz gutxi-gutxika ba-
satzatik irteten eta ikasturte berriari hasiera ema-
ten. Pena, hainbat liburudendak ezin izango di-
tuela oraindino ateak zabaltu -Bilboko VERDES
datorkigu gogora-, aurkeztu gura dizkizuegun li-
buru hauek erakustokietan ipintzeko.

AZKUE sariketa bederatzigarren edizioan sartu-
ko bada ere, aro bi desberdindu behar dira bere
ibilbidean arras bestelakoak bait dira. Hasiera
batean, edukia nahasia zen, narratiba-arloan bai-
na inongo zehaztasunik gabe: ipuiak, elaberriak
eta kondairak batera har zezaketen parte. Orain
lau urte galbahaldi baten ondoren hiru sail finko
jarri ziren: eleberria, olerkia eta ikerlana.

eleberria

Aldi berri honetako le-
hen irabazlea **Joan Mari Iri-
goien** izan zen «**Poliedroa-
ren hostoak**»-ekin. Lan
mardula bezain korapilot-
sua, narratiba hegoameri-
karraren erara burutua. Ho-
nen atzetik **Gotzon Garate**
langile nekagaitza etorri
zen, agian bere polizi-nobe-
larik onena denarekin: **Izu-
rri berria**. Drogaren mun-
duan kokatzen den eleberri
beltz honek, inongo goi as-
mo barik eginda dagoenak,
une atseginak eskaintzen
dizkio irakurleari. Azken
urtean, 1982an, saridun ga-
be gelditu zen eta nola oina-
rrietan, hau gertatzekotan
hurrengoari gehituko lit-
zaiokeela dioen, aurtengo-
ak, 800.000 pezetatako le-
hen sari zatiezina izango du.

olerkia

Literaturaren ume txikerra
den sail honek, beste herrie-
tan baino arrakasta handia-
goa izan ohi du gurean, bai-
na azken honetan, uholdeka
gabiltzanez, narratiba para-
zaigu modan. Lehiaketetan

eleberriek eta batez ere
ipuien dituzten parte-hart-
zea ikustea baino ez dago.
Ordea, honek ez du gura
esan poetek urritzen doaze-
nik edo heuren kalitatea be-
herantz doanik, alderantziz,
eta honetarako sariketa ho-
nen trajektoria laburrari be-
giratzea nahikoa da. Orain
dela hiru urte, 1980an, **Jose-
ba Sarriñandia** irten zen
garaile, bere lehen olerki la-
narekin, honela, etorkizun
hurbilera gure literaturgile-
rik sendoenetarikoa dela
baieztatuz. «**Izuen gordele-
kuean barrena**» POTT tal-
dearen bigarren maisulana
dela esan genezake, trinkoa
eta zapoetsua, gaiaren al-
detik **Atxagaren «Etiopia»**
bezain berritzailea. Hurren-
go urtean **J.L.Davant** agertu
zen poeta heldu eta eginaren
eran, behar baino arrakasta
txikiagoa izan duen «**Den-
boraren aroak**» izeneko
poema-bildumarekin; lan
biribila eta landua, eta
oraindik funtsezkoagoa de-
na: inupiratu. **Josu Landak**
orriotan esaten zuen «poeta
integrala da, errealitate bit-

xien aurrean erantzun
egoki eta baliagarriak ema-
teko gai delako» eta ez zit-
zaion arrazoi-izpirik falta.

Momentu honetan es-
kuartean dakarguna eta
egunotan agertu dena libu-
rudendetan igazko irabaz-
lea da, **Tere Irastortzarena**.
Lehiaketa honen garai be-
rrian hartutako ohiturari ja-
rraituz, aurtengoaren epaia
jakin aurretik kaleratzen da
liburua, aurreko bien for-
mato eta itxura berean, bil-
duma sortzeko asmoz. **Te-
rek**, orain hiru urte atera
zuen lehen liburua, **Gabe-
ziak** deritzona, adoleszen-
te-aroko maitasun-olerkie-
na gehien bat, zeinekin Pre-
mio Nacional de Critica Li-
teraria lortu zuen. Oraingoa
aldiz, liburu bikoitza da,
poema-bilduma bik osotua:
«**Gaia eta gau-aldaketak**» e-
ta «**Hostoak**». Aurrenekoa-
ren gaiak gaua eta maitasu-
na dira, batari alderdi
positiboa bilatzen dion bi-
tardean bestearen eza edo
zailtasuna adierazteko; bi-
garren saria lortu zuen ho-
nekin 1981ean, **Davanten**
hurrengo, eta nola ez zuen
argitara ematerik izan, igaz
irabazle geratu zenarekin
batera egitea erabaki du, li-
buru bete-bete batean.
«**Hostoak**» pertsona heldu
baten lana da: adoleszentzia
atzean utzita. Gaiak beti-
koak badira ere, alde ilune-
tik hartua daude, honelatan,
maitasuna esikorra da, na-
tura udazkenean dago, he-
riotza ere azaltzen da... Au-
rrekoekin konparatuz alda-
kuntza nabarmenena tekni-
ka-mailan antzematen da,
hots-kidetasunekin eta
zentzu bikoizdun hitzekin
tai barik jotatuz. Kritikoen
eritzia irakurri arte itxaron

beharko dugu, baina gure
ustez, **Terek** baieztatu egi-
ten du liburu honetan bere
poeta-izaera. Igande arrat-
salde atsedentsu batetarako
irakurgai egokia gerta dai-
teke.

ikerlana

Izenburu honen pean
gauza berri bat nahi izan da
sartu sariketaren esparruan.
Norantz abiatzen den jaki-
teko oinarrietan datorrena
transkribatuko dugu: «Le-
hiaketa honen helburua,
unibertitate mailako eus-
kara zientifiko-teknikoari
egiten zaizkion ekarpenak
saritzea da batez ere. Hone-
latan ba, epaimahaiak, iker-
lanaren gaia eta trataera ere
kontutan izanik, hizkuntz
ekarpenei begiratuko die
saria ematerakoan. Esan
behar da baita ere parte har-
lezaketen lanak euskaraz
aurkeztu eta irakurritako te-
siak, tesinak eta karrera-a-
maierako proiektuak direla.
Hirugarren aldiz ospatuko
da eta harrera ezin hobe-
a izan du aurrekoetan.

Amaitzeko gogoratu bai-
no ez aurtengoaren lanak
hartzeko epea datorren hi-
laren azkena dela, urriaren
31a, baldintza nagusiak on-
dokoak direla:

-**Eleberria: 125 folio gut-
xienez. Saria: 800.000**
pta.

-**Olerkia: 700 lerro gut-
xienez. Saria: 300.000**
pta.

-**Ikerlana: tesi edo tesi-
nak. Saria: 300.000 pta.**

Informazioa eskatzeko
**edo lanak bidaltzeko helbi-
dea:**

Bilbo Aurrezki-kutxa
AZKUE sariketa
Apdo. 505

Bilbo.-

J.R.B.

BESTE INTXAUR AZAL BATEN BARRENDIK...

Orduan, mundua bera ere gartzela bat da

Ia eguneroko periodikuak bezala irakurtzera ohitu garenean Literaturarekin, musika suabe, goxo eta akonpasatuen olatutan iragaiten ditugunean orrialdeak eta orrialdeak flexoaren argi urdinxkaren ortzean ia ikusi besterik egin gabe, liburu bat ailegatu da gure mesanotxera eta, tripa-komina, burukomina, amorrua eta ezina berarekin balekartza bezala, Literaturarekiko geneukan itxaropena berpiztu zaigu berriro ere. Uki-erazteko gauza da oraindik ere Literatura.

Oroimena eta gogoia martxan jarri dizkigu Puerto de Santa Mariatik heldu zaigun liburu honek: Dastatu eta sufritu egin dugu lehendabizi, narraketa bat. «Intxaur azal baten barruan», eta zatikazko poema luze bat, «Eguberri Amarau-na», biltzen dituen liburu hau irakurtzerakoan.

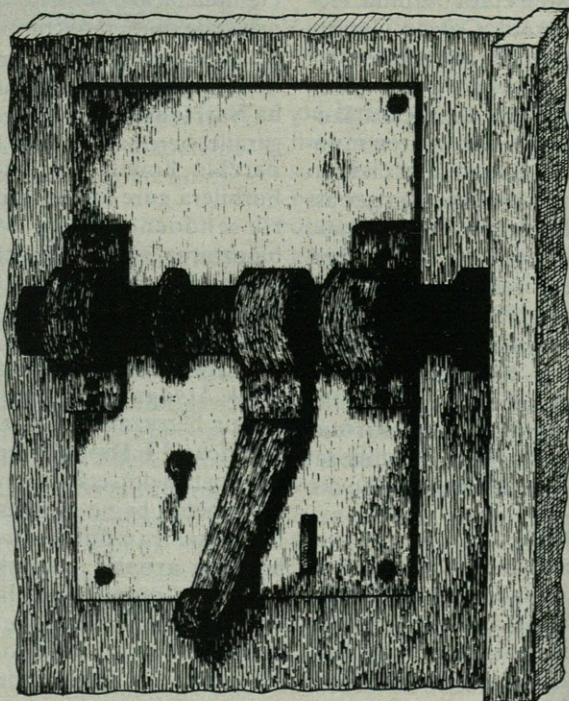
Oroitu eta gogoratu egin ditugu gero liburu hori odolez idatzi duten guztiak: Kontzientzi txarra ere sortu digu. Haiek han eta gu hemen. Haiek gogora erazi behar al digute libro ez gaudela? Zementuzko zigor gela bat bilakatu da bapatean tximinitako keak blaitutako paraje gris-busti lenbrotsu hau: Puerto de Santa Maria eta Euskal Herria. Gartzela txikia eta Gartzela haundia.

«Zer behar du zuen odolak irakiteko» galdetu digute barrutik. Eta, «Itxaron apur

bat» atera ziagu ia ia ezpainetara, gartzela txikian itxaroterik ez dagoela konturatu garenean. Suzkoak dira haien hitzak hotzaren isiltasunean.

Herri preso baten boza

Aurrenengo inpresiotatik, eta liburuaren bideskak ibili bitartean, azalean normalean agertzen den datu bat ez da ageri liburu honetan: Idazlearen izena. Hobe, agertzen da: *Puerto de Santa Maria-tik*. Anonimoa da liburuia. Asko dira orrialde hauetan bere larru azala utzi dutenak. Guztiok dakigu nork idatzi duen eta nortzuk diren: Herria bera da. Hau da urte eta mendeen zamak estali ezin duen literatura. Erromantze eta kanta zaharrak datozkigu gogora; talde batean sortu dira, norbaitek egin ditu... baina Herri guztiarenak dira. Herria da

horren bidez adierazi dena. Horregatik, sentitu egin dugu liburua irakurritakoan. Horregatik zaigu hain hurbila mila kilometrotara idatzitakoa.

Egia da beste era askotara ere idatzirik egon zitekeela (gogora bestela Amurizak Zamoratik idatzitakoak): Egia «gurea bezain laburrak direla gainerakoa mintzairak ere goputz soil batek sofitzen duena beste gorputz lasai eseri batzuri adierazteko». Egia. Baina lortu dutela esan behar. Literaturan oso gutxik lortu dutena lortu dutela esan behar da. Oso liburu ona da.

Intxaur azal baten barruan

Ez nuke narrazio hau aipatzerakoan azterketa kritiko idor batean jauzi nahi: Etorriko dira kritikoak ondoren.

Esan nahi nuke, aintzin solasean beraiek dioten bezala, kontrapunto izeneko teknikak baliatu direla. Eta maisuki erabili dutela gainera. Presoaren orainaldiko egoera bigarren pertsona narratiboan kontatua dago 'zuka' erabiliz. Orainaldi horretan sartzen dira funtzionarioen hitz arrotzak españolez, hala nola presoaren arteko elkarrizketak leihotik leihora. Hor sartzen da halaber presoak irakurtzen ari den Hamlet liburua, zatiak zatika narrazioan sarturik. Jauzi bat eginez denboran gaztaroko kontuak, burrukak eta zigorrak oroitzen ditut halaber presoak.

Horiek dira ingredienteak. Edozein saltsa atera zitekeen ingrediente horiekin (ohituak gaude nobela arraroak irakurri eta ez tragatzen), eta prestatu duenak asmatu egin du: Primeran atera zaio. Guztiok entenditu eta dastatzeko modukoa.

Ezintasun eta itxaropena darie lerro horiei hein be-

"Intxaur azal baten barruan" eta "Eguberri amarauna"

Puerto de Santa María-tik

rean. «Oraindik ez, ez zaitu ormigoiak bentzutu». «Nik ihes egiten diat beti, ametsetan, eta beti harrapatzen niautek askatasuna ukitu orduko».

Gogorran eta gordina da zenbait kasutan: «herbestea, gartzela edo heriotza; finean hiru fatotatik bat izanzen duela zihur daki burrukan ari denak...»

Beste batzutan, presoaren arteko elkarrizketetan bereziki, ironia eta grazia dira nagusi:

«Zergatik sartu haute?

Bada, ni, biluztu ez naizelako. Birritan biluztu nauk goizean, eta ezetz esan diat gauean.

Ja, ja... Hain eder hago ala?»

«Eh, Martin, zein leihotan hago?

Hemen.

Hemen hagoela badiakiat, baina zein aldetan...»

«Bihar goizean gu falta garela ohartzean mogituko dituk.

Ea, bada, gu ezin gaituk zortzi metro kubikotan baino mogitu eta.»

Hizkera goxoa eta beroa da hain toki hotz batetik ateratzeko. Oroitza penetan bereziki. Gogora dezagun 12 urteko mutikoa Burgosko juizioko horietan «esne botila dat dendan erosi eta etxerantz zeneraman; ikara giroa, giro iluna, kalean urrats arinak eta isiltasun hauskor bat, zu anaia tipiarentzako esne botila besoan ebaturik etxeruntz itzultzean; bat batean hotsak, oi huak, ez tan dak... zu ere erori... kalerik kale ezkutatuaz itzuli zinen etxera, dendatik hain urrun ez zegoen etxera...»

Zoragarria.

— Hay quien no sale!

«Agian, bai. Sagarroñoa erdimenez sortuko den bezala, noizbait, ergi urratzearekin askatasun haizeño epel bat helduko da, Euskal Herriko larrosa eta polbora artetik intxaur azala hautsi eta zuen bihotzak kareziatzera».

Eguberri amarauna

Poema hau, zati ezberdineko poematxo osatutako 305 lerrokoa da. Poematxo zuzen, soil eta sentiberak. Serieak osatzen tarteka tarteka. Nahiera eta errealtate gorriaren pareta. Ironia beste batzutan. Gogortasuna askotan. «Zer bero behar du zuen odolak irakiteko». Eta Hotza Andaluzian. Hotza eguzkiaren soroan. Hotza dastatzen da poema guztia- ren barrena lelo gisara.

Egia latzak,
«nik burruka traizionatuz gero
zu eta ni hobeto biziko ginateke».

Akusazio konkretuak, euskaldunei buruz, «ene belauldiko buru hobezinak» etabarrei.

Galdera zuzenak,
«esaidazu poema hau laket zaizun
ezen lan eskerga da ezer ezetako».

Eta, beti, nahi eta ezinarena:
«zergatik begar egiten duzu ama
laster irtengo gara

eta zeldetatik irtetzean
hotza egiten du goizero patioan».

... baina zertarako egin poesía aro gaitz honetan?

Joxe MOLLARRI

instituzioak

JHOLDEEK TXILLARDEGI HARRAPATU DUTE.—

ARGIAko Pello Zubiria izan zen uholdeek euskarari zuzendu iko diru publikoa arriskutan jar zezaketela abisatu zuena, eta Velez de Mendizabal handik piska batetara erantzun ziona esanez hori ez zela inondik ere gertatuko, bere ardurapean dauden arloetan behintzat. Halere, gerora jakin izan dugu Txillardegiri jaso behar zuen laguntza bat ukatu egin diotela. Jakina denez, Eusko Jaurlaritzako diru-laguntza batekin joan zen Txillardegia Ameriketara bere tesia prestatzera. Dena den, handik bueltan zorrek in etorri zen, dolarraren gorabeherak zirela medio. Horregatik eskatu zuen 350.000 pezetako beste laguntza bat eta agindu zioten baietz, emango ziotela. Azkenetako, hura eskatzera joan denean, esan diote goitik egindua etorri zailea uholdeengatik diru-laguntza hori ez emateko, eta hala gertatu da azkenean. Jakina, gai hori Hezkuntzako edota Lehendakariatzakoa da eta ez Kulturakoa, eta inortxo ez zen konturatuko Velez de Mendizabalen agindua Kulturari besterik ez zegokiola. Bestalde, Diputazioen asuntua dago eta hor badirudi erreagoak direla erreagoak, nahiz eta zifra konkretuetan oraindik ezin izan hitzegin.

musika

ELIZONDOKO ABESBATZA, HEGOAFRIKAN ERE IRABAZLE.— Hilaren hasieran berri polita heldu zitzaigun El Cabo-tik (Hegoafrikako hiriburu): Elizondoko abesbatzak hango koro lehiaketa batean lehen saria eskuratu zuen. Bat egiten dugu Euskal Herriko komunikabideek erakutsi duten pozarekin, honelako ekintzez gure herria eta Afrikako gobernu progresisten arteko hartueman jatorrak sendotu daitezen bide egokia dela uste dugulako. Zer elizondotarrak: elegante, han? Ganadu beltza, ondo? Razistek poliki pagatzen al dute?

euskal kulturaz

Sabin

TXU
TXU
MU
TXU
KA

aldizkariak

«GOIZ ARGIA» BERRIRO KALERATZEKO ASMO-TAN.— Bai, bai, zenbaitek euskal prentsaren deskalabroaz jendea sinestarazi nahiean dabilenean, hara non «Goiz Argia» euskal hamabostekaria izan zena berriz argitaratu nahiean omen dabilen. Aldaketa txiki batekin, hori bai, ez da bi estetika behin irtengo hilero baizik, eta gainerako gaietarako aurreko ekipo berarekin kontatzen omen dute. Zehazki ez dakigu noiz izango dugun eskutartean ikusteko aukera, baina jakin ahal izan dugunez, izkribuak eta artikulak jadanik biltzen ari omen dira. Ea noiz, bada. Sasiesperantzak alperrik ez bizteko esan dezagun, halere, aurreko hartan isildu aurretik proportzio bat erderaz egiten zutela, euskara hutsezko aukerari uko eginez. Iku-siko dugu oraingoan.

euskal telebista

EUSKADIKO EZKERRA ERE INFORMATIBOAK ERDARAZ SARTZEAREN ALDEKOA.— ETBn informatiboak erdaraz sartzen hastekotan direla eta, biztu diren iskanbila eta tirabira guztien artean, badago detaile bat itxuraz jende askori pasa egin zaiona. Izan ere, badirudi erabaki hori Eusko Jaurlaritzarena besterik ez dela izan. Ez dezagun aiantzi EITBn alderdi desberdinetako ordezkariak daudela, eta nahiz eta PNVk gehiengo eduki begiratu behar da honelakoetan ea besten aprobazioarekin kontatu duten ala ez. Eta halakoa izan da gure harritua jakin dugunean Euskadiko Ezkerrako ordezkariak ere aldeko botoa eman zuela. Hau sorpresa itzelak ematen dizkigutenak, gero eta itzelagoak...

liburuak

EUSKO JAURLARITZAK 13'5 MILIOI BANATUKO DU EUSKAL ARGITALETXEEN ARTEAN.— Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hezkuntza Sailak argitara eman du zenbateko dirutza banatuko du euskarazko liburuak argitaratuko dituzten artean. Zehazki, 13.500.000 pe-zeta. Oker ez bagaude, aurreko urtean banatutakoaren doblea da eta bertatik ezer jaso ahal izateko memoria bat urriaren 31a baino lehenago aurkeztu behar da eta urtebukaerarako jakinerazi erabakia. Zorionak emateko da kopurua gehitzearena, baina zoritxarrez aurreko urteetakoetan gertatu bezala aurtengoan ere ez dituzte —oraingoz bederen— argitaratu subentzio horiek banatzeko erabiliko diren erizpideak. Dena dela, aspaldi galdu genituen horretaz ezer jakiteko esperantza eta pretentsioa.

Antzertiren «Troiarrak» muntaiaren zuzendariarekin

LUIS ITURRI,

ARRISKUA MAITE DUEN ZUZENDARIA

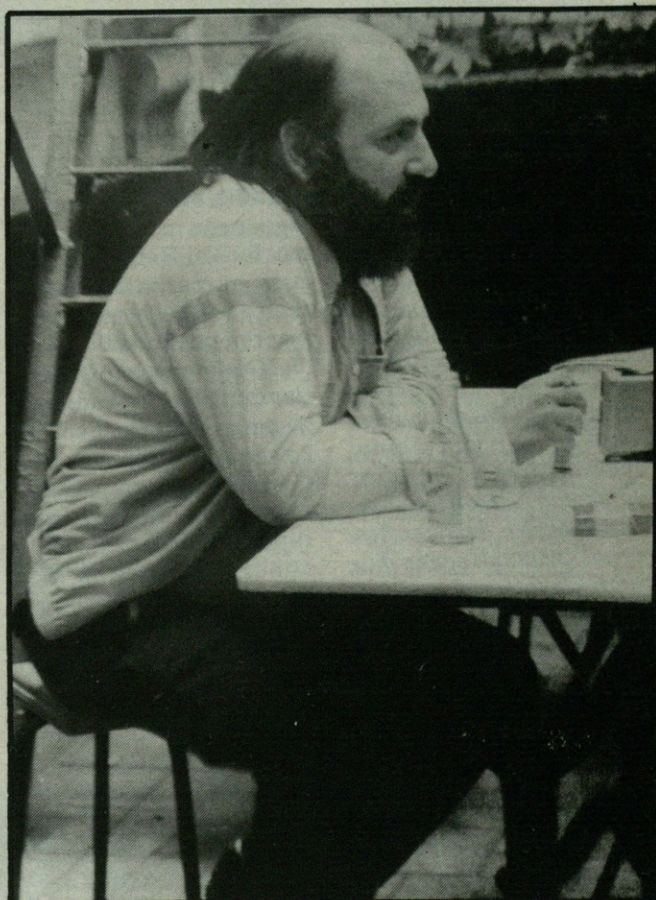
Zehaztu gabeko adinitxura daukan gizon honi edadea galdetu genionean erreparorik gabe erantzun zigun: «Hogeitaemezortzi urte». Akelarre antzerki konpainiaren zuzendari delako ezagutzen dugu. Antzerki munduan egindakoari begirada botatzen dionean «pixka bat aluzinatua» geratzen da, ze «edo oso zaharra naiz, eta agian bai, edota... ziurki ez nizuke esango, baina hogeitamarrren bat montaia daukat eta mota askotako lana egin dut, klasiko eta kontenporaneotatik hasi eta nire sorkuntza direnetara iritsi arte».

Oker ez bagaude iaz estreinatu zuen bere azken montaia polemikoa: «Hator». Gaur Donostian dago «Antzerki» konpainiarekin Euripides grekoaren «Troiarrak» zuzentzen. Hori dela eta Donostiako Alde Zaharreko Intza tabernara eraman genuen eta bere traiektoria teatrala errepasa zezan eskatu genion.

Gogoratzen hasten denean, lagunartean erabiltzen duen doinu agudoa grabaego batekin trukutzen du. Zigarroak bata bestearen atzetik pizten ditu. «Antzerkian hamazazpi urterekin hasi nintzen Becketten «Godoten zai» obran Luckyren pertsonaia jokatu. Segituan zuzendaritzara pasa nintzen, eta biekin aritu naiz. Gaur egun ez dut aktore lana era-

bat utzi». Orain bi urte egin zuen lan txiki bat Unamunoren «Fedra» muntatu zutenean. Bere lana, halere, gehienbat zuzendaritzan kokatzen da.

Egindako lan guztietatik, ez dio baten aitatasunari ere uko egiten, + ez nago pozik, ezin daitekeelako sekula egon pozik; agian garrantzi berezi bat izan dute jasotako oihartzunagatik «Lucas de

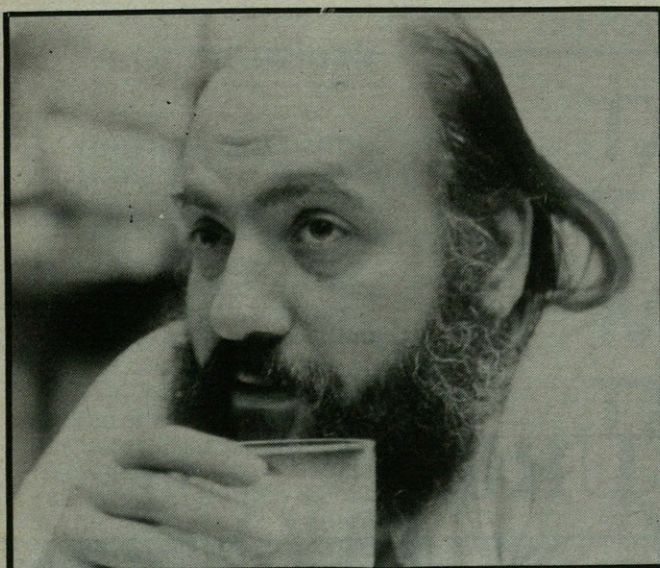

Bohemia»ren estatuko estreinaldiak eta Brendan Behan irlandarraren «El rehen» obrak, baita ere, Medieroren lan zamendua ekarri zuelako bere «El último Gallinero» obrak. Bestalde euskaral gaiaren inguruko trilogia dago «Irrintzi», «Gerra ez» eta «Hator».

Inor ez omen da profeta bere herrian.

Izan ere, antza denez, Itu-

rrik eta bere konpainiak arrakasta gehiago bildu dute kanpoan etxean baino. Antzerki mundutxoan estatu mailan Madrilen dago kokatua beste hainbat gauza bezala, + Ni hemen geratu nintzen asko interesatu izan zaidalako, agian lehen orain baino gehiago, eta piska bat pedantea dirudi, erresistentzia kultural lan hori, gauzak hemen egin behar zireneko

hori. Orain hemen gauzak egiteko saioak daude, nik ez dakit egoki ala ez; baina nik uste dut nire lana piska bat sobera dagoela». Gaiaren beste ikuspegi bati helduz Barcelona eta Madrilen garai batean nahiko lan egin dutela aipatzen du, «kanpoan ez zaigu sekula lana falta izan, areago azken urtean «Hator» rekin errepresentazio gehiago eman dugu kanpoan barruan baino; kanpoan zure lana era ezberdin batean estimatzen dute. Fotoak hasten direnean bere buruaz txantxak egiten ditu, berarekin fotografo ona izan behar dela abisatuz, orraze bat atera eta burusoilaren alboetatik erortzen zaion melena atontzeari ekiten dio.

Euskal dramaturgia baten saio pertsonala.

Bere montaietan interesgarriena dudarik gabe, eta euskal gaia ikuitzen duelako hain zuzen, trilogia dugu, eraberean polemikoena izan daitekeelako. «Antzerkia beti da bilakatzen zaren ingurunetik oso hurbil da goen elementu bat, nik hala ulertzen dut. Hemengo errealtatea tratatzeko gai asko egoteko bezain eferbeszentea izan da. Trilogia honek denbora epe labur bateko hiru une ezberdinei erantzuten die».

Bere ustez «Irrintzi» da hasera batean inpaktanteena, «generalittoa» hil eta denbora gutxira giroa oraindik orduko nahasian zegoenean estreinatu bait zen. Euskal Herriko rito eta mito batzuren kateatzea zen, Aresti, Otero eta Celayaren poemetan oinarritua. Ondorengo «Gerra ez» izan zen, honoko hau historia oinarri batekin, Espainako gerra zibilaren inguruan. Gerraren inguruko errelexio bat zen eta, bere iritziz espektakulo bezala balio handiagokoa, «Konfliktiboagoa zen Euskadiko egoera dekantatzen ari bait zen, eta ni antibelizista bezala agertzen nintzen».

Eta gero «Hator» etorri zen. «Hau ere diskutitua izan da, eta kanpoan oso kritika ona jaso zuen, nire ustez espektakulo suabeagoa zen. Anbiguitatea bilatuz, baina era berean gurea bezalako Herri baten erretratoa ere bilatzen zen». Obra honetan, bere ustez oso asumitua ez dugun mito bat agertzen da, baserria; eta aldamenen, kontraste eginez, oso hurbil, gizarte industrializatu bat. «Hemengo asko garen bezala, gizon injenuo horren kristia agertzen da, bueltarik gabekoa dirudien bidaia horretan, oraingo irtenbide asko ikusten ez zaizkion egoera

baten bilaketa eta egoera horren konfliktibitatearen jasotzearekin. Eskema injenuo bat izango da agian, baina nik horrela nahi nuen».

Bere ardura obra guzti hauetan elementu propio batzu jaso eta dramaturgia batetan itsastea izan da, «nik uste dut lortzen zela. Eta kanpora joan izan garenean esan dute ikusten zela Herri bat, manifestazio konkretu batzurekin. Koloniatik kanpo. Eta hori zen lan horretan neri interesatzen zitzaidana». Bukatzeko, esperientzia indibidual batera murriztu dela konstatatzen du.

Beti joaten ari den gizona.

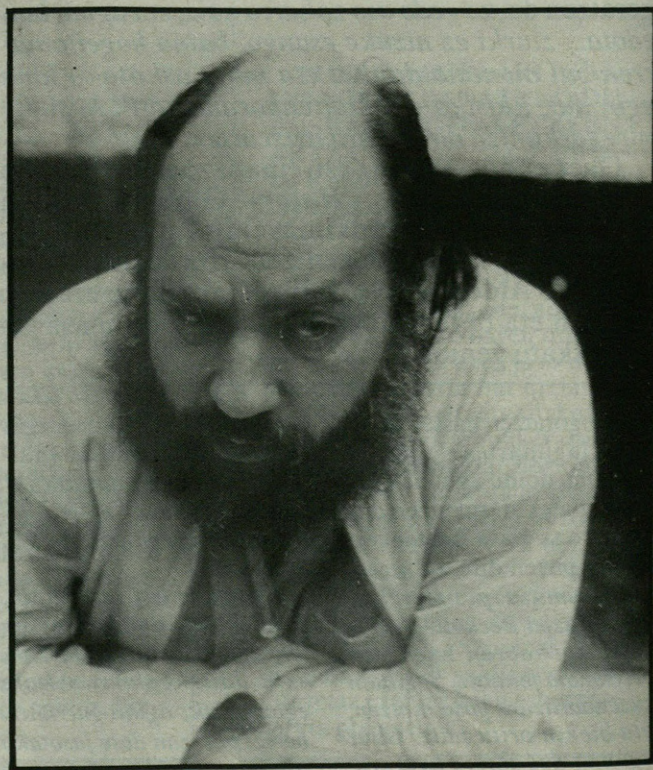
«Bai, eta orain dela denbora asko dut hemendik aldegitoko gogo. Uste dut oso Herri krispatu batetan bizi garela, sorkuntzak errelexio minimo bat behar du, ez lasaitasuna, sorkuntza bera in-trankiltoa bait da, krispazio gertaera bat da, datu eta esperientzia bilketa baten ondorioz gertatzen dena; eta sorkuntza fotografi krispatu

bat bezala geratzen da. Eta niri Herri hau oso zamatsu zait, oso sinzeroki diot, eta halere badu lotzen nauen zerbait, eta askatzen nau, eta banoa, eta banator, eta ez dakit noiz joango naizen. Eta joaten banaiz ere egongo naiz, ezta?»

Eta, halere, hemen daukagu, Eusko Jaurlaritzaren Antzertirentzat obra baten zuzendaritzaren arduradun, Euripidesen «Troiarrak». Nola sartzen da proiektu hau bere antzerki trajektorian?

«Oso argi, nire antzerki profesional trajektorian, eta hau azpimarratzen du egin didaten enkargu bat delako, profesional ikuspegitik interesatzen zaidana, asumitzen dudana esperientzia bat da».

«Enkargu nekoso da, baina asumitzen dut eta azken metroan nago. Sorkuntza krispaziozko ekintza bada, aurretik onartzen den arrisku ekintza ere bada, eta arriskua asko atsegin zait nire lanean; eta gero eta arris-

ku eta oztopo handiagoa izan lana are eta apasionanteagoa izango da». Eta arrisku frango zegoen, alde batetik Antzerti barruan obra hau bera montatu zuten orain ia bi urte, bestalde, hemezortzi bat antzeslen plantilla eskeintzen zitzaion, berak ezagutzen ez zituelarik. Eta era berean organizazio egitura ere ez zuen ezagutzen, «era batera imajinatzen nuen nik, baina errealtatearekin kontrastatuz beste egitura suertatu da». Arrisku guz horiekin ere interesatu zitzaion. «Beste faktore bat dago, antzerki profesional mailan Euripides bat montatzeko eskeintza harrigarria da. Antzerki munduan badira egile batzu aurrez bai esan behar zaiena, Shakespeare, Euripides, Brecht, Thorton Wilder... Camus, agian ez».

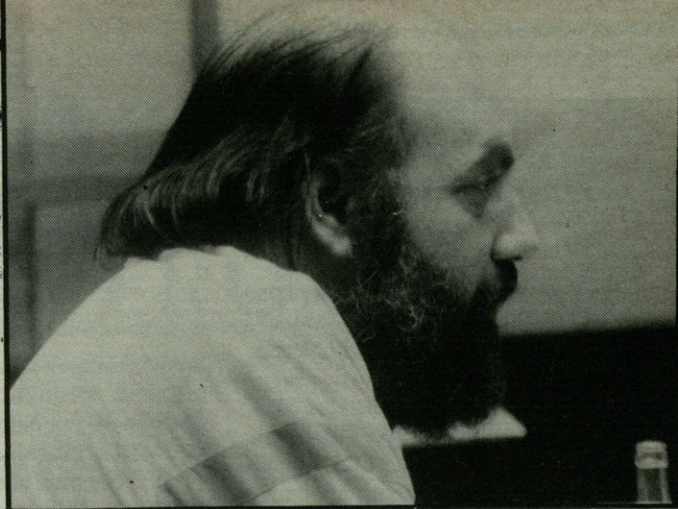
Haseratik mantentzen zuen figura aldatzen joan da, orain eskuak, harrigarriki finak, eszenan agertzen dira bere hitzei espresibitate erantzi nahiean. Obra bukatu eta badoala dio, montaia guztietan saturazio maila bat iristen bait da. Aurretik zeuden mugez gain bere autonomia erabateko dela deklaritzen du. Denbora mugatua ere oztopo izan da eta bere ustez montaiak behar zuena baino denbora gehiago eraman du, batez ere egituraketak eragindako salto eta mozketak direla medio.

Itzulpen deslailak

Ez da berdina ezagutzen den jendearekin lana egitea eta aurrez finkatua dagoen jende kopuru ezezagun bati aurre egitea. Beretzat sorkuntza lan batean arriskuak konpartitu egin behar dira, «eta ez dira konpartitu ez antzezle ez organizazio mailan; agian nire mintzaira ez da argia izan, edo nik ez dut besteena hartu».

Beste handikap bat obra euskaraz montatzea da, hizkuntza hau ezagutu baina menperatzen ez duen zuzendari batentzat, «nik apoiatzen dut errealtate elebiduna duen Herri batean bi hizkuntzatan egin behar izatea. Nik gaztelania landu dut ezagutzen dudana hizkuntza delako, baina hitz hutsen atzetik beste mintzaira bat dago, eta nik beste mintzaira hori landu nahi nuen gero añizezle elebidunek euskara alda zezaten. Nire baldintza hori izan zen, gaztelaniazko testoa nirea izan zedin, gainera tragedia batetan testoa garrantzizko oinarria da».

Beraz, itzulpenean dago gakoa; kontuan hartu behar da Antzertik egindako «Troiarak» obraren aurreko bertsioan nahiko istilu egon zirela euskal itzulpenaren inguruan. «Niri ardurara izan zait itzulpena leiala

izan zedin, eta, halere, eman zidaten lehen itzulpena ez zen guztiz leiala, zenbat ikutu egin behar izan zaizkio.» Iturrik ezagutzen ditu arazoak, baina bera ez da euskerologoa ezta ere «audaz»a argi utzi nahi du, itzulpen ezberdinen azpitik arazo ideolojiko bat edo euskaren kontzepzio bat dagoela ikusten du, «baina ni ez naiteke horretan zuzenean sartu ez naizelako experto bat. Hasera batean ulertzen ez nituen zailtasunak aurkitu ditut itzulpena ahal bezain leiala izan zedin; gero estruktura ikusiz ulertzen dira zailtasunak. Ulertu nahi duenak uler beza».

Estreinaldiaren zai

Eta hala eta guztiz ere itzulpenetan gabiltza beti bezala. Egon ziren zurrumurru batzu obra Gasteizko Nazioarteko Antzerki Jaialdiaren barne estreinatuko zela, baina ez da horrela gertatu, egun batzuk beranduago izango da estrainaldia, ila-

beti honen hamazazpian hain zuzen, astelehenez, eta euskaraz estreinatuko dute. Berak nahi duen bezala ez badoaz gauzak ez duela firmatzen esan zigun, baina Luis Iturrik esperantza du berak nahi bezala aterako dela.

Arratsa ilunegi dago foto gehiagorako, edalontziak hustu dira alkoholez eta tabakoa ere ahitu da, Iturrik ile zuriz desordenatuki apaindua dagoen bere bizarra masiatzen du hizketarako gogo gehiagorako. Joatean elkarrizketa grabatu den kasetea eskatu zigun bere hitzen itzulpen leiala egin dugun konprobatzeko edo. Teatreroak fidakaitzak dira antza. Estreinaldian ikusiko dugu sorkuntzaren krispazio une hori zernolako gertatu den, eta Herriak baino gehiago ez ote duten zama handiagoa estruktura eta organizazio txarrak.

Textoa: Mikel A.k
Fotoak: MENDI

**hurrengo
orriko
gurutzegramari
erantzuna**

				M	I	H	I	A		
				S	E	T				
				E	U	T	S	I		
I		E	R	R	A	U	T	S	M	
Z	E	R	A	I	N	●	Z	A	B	U
A	R	A	N	A	●	G	A	R	A	I
B	O	S	T	●	G	O	R	D	I	N
A		O	S	T	A	R	T	E		A
				I	Z	U	T			
				A	T	E				
				I	R	U	A	Z		

JAINKO HANDIAREKIN

Udarregi hiltzera zihoanean, eta oso gaizki zegoela ikusirik, bere familia-koek apaiza deitzea erabaki zuten, Elizakoak eman ziezazkion. Garai hartako usarioa jarraituz, apaiza akolito, jantzi berezi eta guzti etorri zen etxera. udarregi zegoen gelara sartu zenean honela esan oman zion:

— Gabon Udarregi, hemen natorkizu Jainko handiarekin! — Ze! Bakarrik ez al zinen atrebitzen edo?

BEHI AZKARRA

Amezketako Patxi jetxi zen asteleheneroko ferira Tolosara, baina orain-gon honetan behi bat erosteko asmoz. Hamaika tratanterekin artituta gero aurkitu du bere gustokoa. Behi sendoa, esnetsua eta nerbio handikoa.

— Beno, behia erosiko diat, baina arazo txiki bat zeukeat.

— Esaidak, esaidak.

— Kamiorik gabe etorri nauk eta ezin diat behia etxera eraman.

— Horregatik lasai, nik kotxea hortxe daukat, kotxera lotu eta berehala eramango diagu.

— Baina nola eramango duk behai kotxeari lotuta? Erotzen hasi al gaituk edo?

— Lasai gizon, lasai! Behi hau hik uste

baino arinagoa duk eta. Sartu dira biak kotxean. Orduko 30 eta behia ondo. Orduko 40 eta behia ondo. Orduko 50 eta behiak mingaina atera egiten du.

— Hi! Mingaina atera egin dik!

— Horrek abiada gehiago nahi duela esan nahi dik.

Harrituta egon arren ezin ezer esan eta besteak abiada gehiago sartzen duela ikusten du. Orduko 60, 70, 90 eta 100. Baina 100era iristeakoan behiak mingaina ezkerretara mugitzen du.

— Hi! Mingaina ezkerretara mugitu dik, behia ez zihoak ondo.

— Ez duk ba ondo joango! Pasa eskatzen ari duk eta.

MERKE MOZTU NAHI

Bizartegi batetara gazte kalpartsu eta bizartsu bat sartzen da. Bizarginarekin hizketan hasten da:

— Zenbat balio du ilea mozteak?

— 800 pezeta.

— Eta bizarra?

— 300 pezeta.

— Buruko bizarra moztuko al didazu mesedez?

ZIGOR BEREZIA

Auzitegian auzi berezi xamarra ari da gertatzen. Kamareroak, kolpatu duen bezeroa auzitara sartu du. Fiskala altxatu egiten da eta galdetzen dio akusatuari:

— Egia al da, jatetxeko zerbitzaria kolpatu egin zenuela eta seriozki zauritu zenuela.

— Bai fiskal jauna, egia da.

— Eta zeinekin jo zenuen.

— Zerbitu zidan xerrarekin.

EZIN ERRE

Gasteiz alde horretan ere badago edarirako afizioa, eta edaria dagoen lekuan han aurkitu genituen bi hoiek bezalakoak aurki daitezke. Lehengo aste artean, arratsaldeko bederatzia aldera Gasteizko parte zaharrean bi mozkor, karraxi bizian ari ziren hizketan:

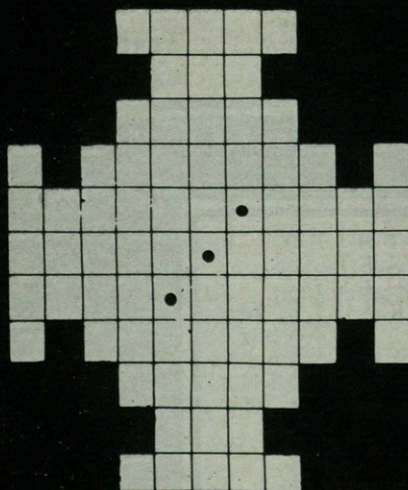
— Nig, eztarrigo mina dudanean ez dut fatere hips! errezen.

— Fa, nig, hips, gil-gil-giltzurdinetago mina dudanean.

— Giltzurdinetago mina dūzunean?

— Fai, ezin ditut lurrego «kolilak» fildu.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

1. mizuma aurreko orrialdean dugu

LUZETARA: 1.— Mingaina. 2.— Tenis jokoa, jokaldi baten izen inglesa. 3.— Heldu, oratu. 4.— Bat. Errekuntzaren ondorioz gertatutako hauts-hondakin. Kontsonantea. 5.— Gipuzkoako herria. Mendebaldeko euskaldietan, zanbulu; dilindatzeko edo kulunkatzeko tresna. 6.— «Euskadi euzkotaren aberija da» esan zuenaren deitura. Goratasun handiko. 7.— Zenbakia. Egosi, erre edo heldu gabe. 8.— Lehenbiziko bekalea. Mendebaldeko euskalkietan, eguzkia hodei artetik azaltzen den tarte. Lehengo bokale bera. 9.— Ikaratu. 10.— Sartu-aterak egiteko igaro ohi dugu. 11.— (ald.) Larruazaleko ehunen irekidura edo hondamen.

GOITIK BEHERA: 1.— Nafarroako herria. 2.— Zoro, burugabe. 3.— Euri-jasa. 4.— Kontsonantea. Gehitu, itsatsi. Iodoaren sinbolo kimikoa. 5.— Zerbaitetarako joera. Atzizkia. 6.— Ekialdeko euskalkietan, haietan. Gau egin. 7.— Ikusmenik ez du. Erregeren ahaidegoak eta kontseilarigoak osatutako bilkura. 8.— Bokalea. Bizkaieraz, esnatu, iratzarri. Kontsonantea. 9.— Bi hortzek burututako makila edo haga. 10.— Baietzatzeko. 11.— Animalien hezur gehienaren barnea betetzen duen gai bigun eta zuriska.

(enbido)

ESKOPETEROA

Jose R. BILBAO

Doinua: *Oskorriren Nafarroa*

Altxatu du eskopeta
danba! txoria ai-eneka
haatik ez da hilketa
hortarako dauka karneta.
Zer dauka gizon horrek
gogo barnean gordeta?,
zapuztez ta gorrotoz
ez ote dago erreta?.
Haatik ez da hilketa
hortarako dauka karneta.

Lege barruan dagola
besterik ez zaio axola
diruz garbitzen du hola
txori tristearen odola
—gerritik eskegita
herioa dariola—.
Naturaren hiletak
behar dizkigu antola...
Diruz garbitzen du hola
txori tristearen odola.

Jateko ez ditu behar,
hain egoten dirade mehar!,
egin beharrean negar
harro doa munduan zehar,
bitartean Euskadin
txoriak desagertzeaz.
«Heroe» horren kontra
gura nuke egin gedar.
Egin beharrean negar
harro doa munduan zehar.

Haor dabil ezin sosega
eskopeta zertan enplega,
kardantxilo, hegabera?
horrentzat dira gauza bera.
Txori txiki nahiz handi
jo ta siku, bertan behera
eta kontuz! ez badu
hutsez garbitzen norbera.
Kardantxilo, hegabera?
horrentzat dira gauza bera.

Ehizara ekantzean
basa-patarien antzean,
heriotza laztantzean
begi biak sutan, trantzean
paratzen da pozarren,
edota osterantzean
zer moduz joan zaien
hilkideei itantzean.
Heriotza laztantzean
begi biak sutan, trantzean.

Besteentzat hainbat dogma
heurentzat guztia da ona:
«tiro-pichón» deritzona
basakeriaren diploma.
Usakume gaixoa
kaiolan preso egona
hiltzeko kapaz dena
benetan al da pertsona?.
«Tiro-pichón» deritzona
basakeriaren diploma.

Eskopetero, ehiztari?
hor muga ez dago hain argi,
ni ez naiz juzkatzen ari
hau dagokio norberari.
Ez zait bat'e ardura
inor aserre badadi
sarraskitzaile hoiek
ez direlako hamabi.
Ni ez naiz juzkatzen ari
hau dagokio norberari.

Haatik: baina, hala ere
Zapuzte: frustrazio
Eskegita: esekita, zintzilik
Desagertzeaz: ia desagertuta
Gedar: deihadar, oihu
Haor: hortxe
Ekandu: ohituratu

Basa-patari: basa-pizti
Osterantzean: bestela
Itandu: itaundu, galdetu
Sarraskitzaile: hiltzaile sutu

OHARRA: hizki beltzez idazten «H»ak, ahoskatu
behar ez direnak dira.

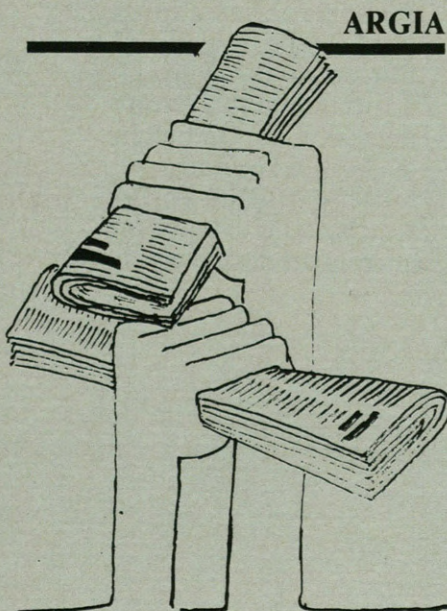
euskal egunkariaren sasoia heldu da (eta 4)

EGUNKARI BAKARRAREN MITOA

Bai, mito izugarria sortu da —sortu dute, hobe esanda— euskarazko egunkariak bakarra izan behar duela horrekin. Arrazoinak bilatzen hasita, ez da erraza pisukorik topatzea, baina orain arte erabili diren bi arrazoin nagusiak hauek dira: ez dago merkaturik bat baino gehiagotarako, eta diru publikoak ezin dira egunkari batetan baino gehiagotan alperrik gastatu.

Egia aitortzeko, euskal egunkarirako merkatu oso txikia dagoela esatea ongi dago eta arrazoinezkoa da gainera, baina linea ideologiko bateratsu eta «zabal» batek merkatu zabalagorik erakarriko lukeela esatea gehiegixoa esatea da. Erderazko egunkarien esperientziak kontrakoa dio, bestela «Egin» eta «Deia»z aparteko beste egunkari batek merkatu zabalik aurkitu beharko luke abertzale eta euskaltzaleen artean (zeren azken hauek izan beharko dute, imajinatzen dugu, egunkari posible baten irakurlegoa). Zabaltasunaren mitoa hautsi beharra dago. Hasteko merkaturik sortzen ez duelako eta bigarrena instituzio horietatik etorrita biabilitate gabeko utopia delako. Bestela, egoera politikoari beha. Oso desberdina da guztiok amesten dugun Euskal Herri hori eta gaurko errealitatea.

Beste sasiarrazoina diru publikoarena da: egunkari bat baino gehiago subentzionatzea alperrikako gastua litzatekeela alegia, edota instituzioek ez daukatela hainbesterako dirurik: geuk puntualizazio bat egin nahi genuke aitzitik: egunkari batek erlatiboki hain diru gutxi suposatuko lukeela kontutan hartuz (zer dira 100 milioi gobernu batentzat?), Jaurilaritzak eta Diputazioek hiru eta lau egunkari ere

babesteko fondoak izango litzukete (baldin eta interesik ikusiko baliote, betikoa). Gubernuko jendeak esana da, gainera, dirua egon badagoela baina nonbait non gastatu falta. Eztabaidatu behar litzateke ea esfortxu horrek euskararen normalizakuntz prozesuaren onerako joko lukeen ala ez. Baina horren alde nahiz kontra inork ez du oraingoz arrazoinik aipatu eta zaila da demostratzea egunkari bakar batek indar handiagoa emango liokeela euskarari bat baino gehiago egoteko posibilitatea zabalduz baino. Eta berriro ere esango dugu irratiekin, euskalduntze-alfabetatzearekin, etabar, planteiamendu bera aplikatu daitekeela, hau da, instituzioek bere malabarismo puntuala egitearekin ezer gutxi konpontzen dela beste guztia laguntzarik gabe uzten bada.

Guk uste dugu euskararen bilakera eta normalizazioa behar duela izan gure Iparralde, abstrakzio zoroak egin gabe eta egunean eguneko erralitaketatik abiatuz. Eta euskal populazioaren zatikatze- eta enfrentamendu-egoeraren ondorioz egunkari bakar batek ez baditu haren behar sozio-linguitikoak betetzen, beste zerbaiten bidez beteak egon daitezkeen saiatu behar dugu («dute instituzioek», gure kasuan).

Horregatik genioen aurreko editorialetan euskal prentsa bultzatu eta babesteko duen legearena, egunkari edo astekari bakar bat baino askoz gehiago dagoelako prentsa mailan zaindu behar. Horrelako bluf puntualek jendea inpresionatzeko balio dezakete baina ez bidean modu egokian aurrera jotzeko. Normatiba bat, beraz, daudenak eta egon daitezkeenak kubrituko dituen.

Aste honetakoarekin bukatuko ditugu geure aldetik euskal egunkariaren asunto horretaz esan nahi genituen zenbait gauza. Batez ere, euskal prentsa garenez eta horretan egunero eta buru belarri iharduten garenez esperientziak gauza dextente erakutsi dizkigulako. Eta okerrera da herri honetan instituzioek euskal prentsa mailan dagoenari ere heltzen ez dutela oraindik ikasi (edo asko kostatzen zaie behintzat) eta egoera horren aurrean egunkariarena planteiatzeak planteiatu den bezala, bi gauza adierazi nahi ditzake: edo ez dituzte esperientziaren irakaspenak ikasi, edo ez dituzte ikasi nahi. Geuk, oker txikiaren tranpan jolasten ohituak, lehena nahiago.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik erosoa.

Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxekoek

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA